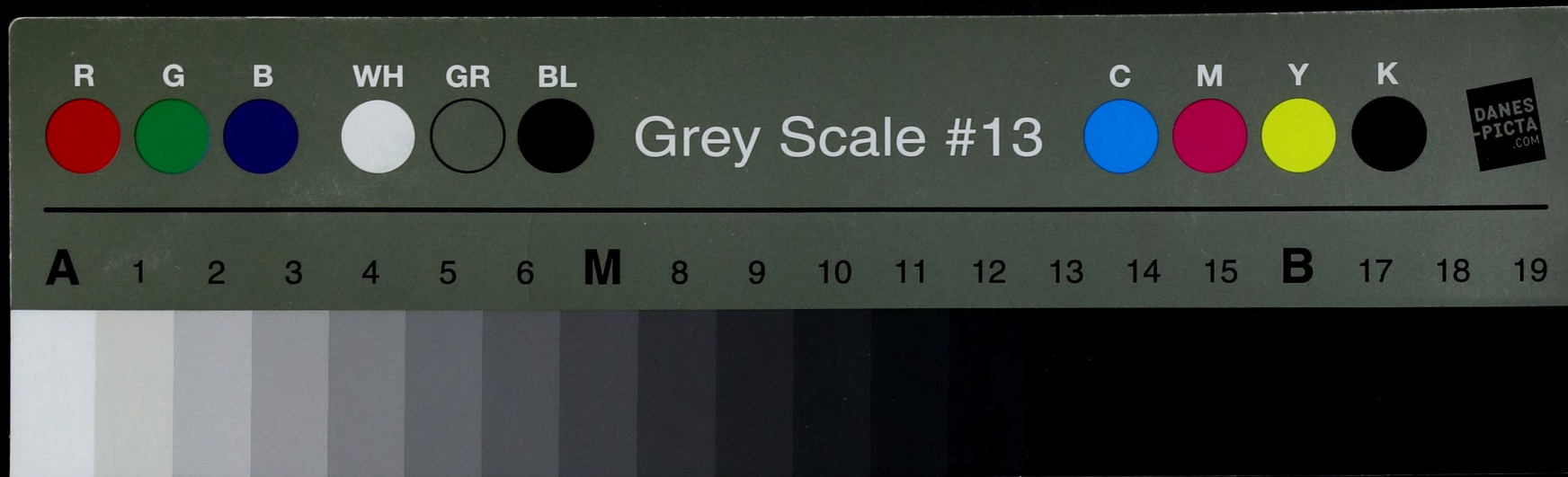

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ STRATEGICZNO – OBRONNY

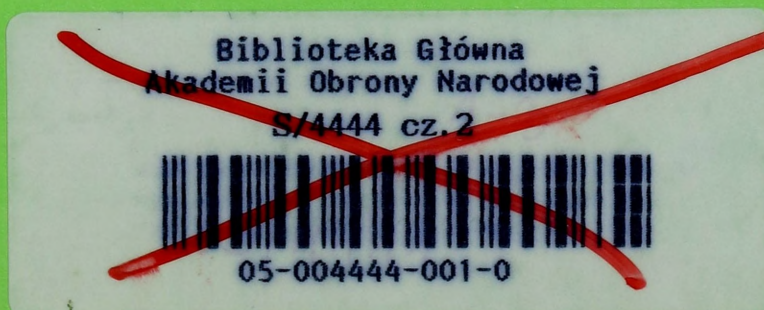

Ryszard WRÓBLEWSKI

SCENARIUSZE SYTUACJI KRYZYSOWYCH
ORAZ WOJENNYCH I ICH WPŁYW NA PLANOWANIE
SIŁ ZBROJNYCH PAŃSTWA - CZŁONKA NATO

Cz. II
MISJA – SCENARIUSZE – STRATEGIE – STRUKTURY

65607

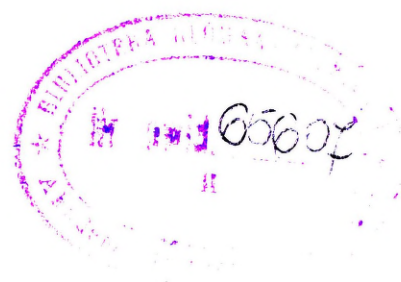
WARSZAWA

2000

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO - OBRONNY

Ryszard WRÓBLEWSKI

**SCENARIUSZE SYTUACJI KRYZYSOWYCH
ORAZ WOJENNYCH I ICH WPŁYW NA PLANOWANIE
SIŁ ZBROJNYCH PAŃSTWA - CZŁONKA NATO**

Cz. II

MISJA - SCENARIUSZE - STRATEGIE - STRUKTURY

~~5/444 a.2~~

Dla każdego państwa z osobna i dla wszystkich państw regionu jako całości istnieje cała gama różnych rozwiązań kształtujących przyszłość: po jednej stronie znajdują się współdziałanie i podążanie w kierunku pokoju, wolności, oświecenia i dobrobytu, po drugiej zaś - błędne koło ubóstwa i ignorancji, strachu i przemocy, tyranii i anarchii, nienawiści i litowania się nad sobą, prowadzące do nowej, obcej dominacji.

Bernard Lewis

W przyszłości nastąpi większa polaryzacja wojen, na te skierowane przeciwko całym narodom - zjawisko to ilustrują Ruanda czy Bośnia - i te, które w pewien sposób będą przypominać osiemnastowieczne bitwy - wojsko przeciwko wojsku, z bezpośrednim wpływem na ludność cywilną mniejszym niż w przypadku drugiej wojny światowej czy Wietnamu.

Francois Heisbourg

Maltuzjański niepokój wywołany dramatycznym wzrostem światowej liczby ludności w XX wieku spowodował, że wielu ludzi - całkiem niesłusznie - zaczęło nadmiernie winić ten właśnie czynnik za większość nieszczęść ludzkości. Głównym problemem demograficznym pozostaje nierównomierne rozmieszczenie ludności na świecie i panujące wśród niej nierówności.

John I. Clarke

W nadchodzącej epoce starcia cywilizacji stanowią największe zagrożenie dla pokoju światowego, a oparty na cywilizacjach ład międzynarodowy jest najpewniejszą gwarancją zapobieżenia wojnie światowej.

Samuel P. Huntington

Mąż stanu może zawsze uciec od swoich dylematów zakładając, że w przyszłości nastąpi najbardziej sprzyjający bieg wydarzeń. Miarą zdolności polityka jest jednak umiejętność stworzenia zabezpieczeń przed nie sprzyjającym bądź nieprzewidzianym rozwojem sytuacji.

Henry Kissinger

W systemie międzynarodowym bogactwo i potęga albo siła gospodarcza i militarna są zawsze wielkościami względnymi, i tak właśnie należy je rozpatrywać.

Ponieważ są to wielkości względne i ponieważ wszystkie społeczeństwa przejawiają nieuchronną tendencję do zmian, międzynarodowy układ sił nigdy nie jest niezmienny i pogląd, że kiedykolwiek mógłby stać się niezmienny, jest ze strony mężów stanu szaleństwem.

Paul Kennedy

Wojna obecna była we wszystkich epokach historycznych i we wszystkich cywilizacjach. Czy to na topory, czy to za pomocą chemicznych środków wybuchowych, czy też atomowych reakcji łańcuchowych, z bliska czy z daleka, przypadkowo czy metodycznie ludzie zabijali się wzajemnie używając do tego narzędzi dostarczanych im przez obyczaj i zbiorową wiedzę.

Raymond Aron

Europa nie zjednoczy się ostatecznie w najbliższej przyszłości. Ale może nie będzie już tak bardzo podzielona jak dawniej. Jeśli szczęście się do niej uśmiechnie, bariery fizyczne i psychologiczne okażą się mniej bezwzględne, niż to bywało za ludzkiej pamięci. Europa wciąż pędzi. *Tremulae sinuantur flamine vestes.*

Norman Davies

Nie trzeba bohatera, by posyłać ludzi do walki. Potrzeba bohatera, by być jednym z tych, którzy idą walczyć.

H. Norman Schwarzkopf

Ktoś mógłby pomyśleć, że błogosławieństwem byłoby rozwiązanie poważnych konfliktów międzynarodowych. Ale wrogowie są nam potrzebni. Dostarczają wiarygodnego wyjaśnienia tego, co jest złe w nas samych. Gdy ich tracimy, znika zewnętrzne umiejscowienie naszych trudności. Utrata wrogów przyczyniła się po zakończeniu zimnej wojny do nasilenia napięć etnicznych, wewnętrznych zamieszek i terroryzmu. Na jaw wyszły długo tłumione wrogości, podsycane przez paranoicznych przywódców i obłąkańcze doktryny, przez

złowrogich terapeutów oferujących obolałym społeczeństwom łudząco logiczne recepty nienawiści.

* * * * *

Paranoja polityczna szerzy się w każdym społeczeństwie, towarzyszy zwłaszcza okresom gwałtownych przemian. Społeczeństwa wielonarodowe są szczególnie narażone, bo w warunkach społecznych i ekonomicznych trudności albo znacznego osłabienia autorytetu prawomocnej władzy siewcy nienawiści, rozgłaszający paranoiczne przesłanie, mogą wykorzystać ukryte napięcia, co prowadzi do przemocy i tragedii.

R. Robins, J. Post

Obrona musi być obecnie postrzegana nie tyle jako przeciwdziałanie możliwym zagrożeniom zewnętrznym lecz przede wszystkim jako poszukiwanie i analiza własnych słabości w celu ograniczenia ich wpływu na nasze bezpieczeństwo.

Jean – Paul Charnay

Spis treści

WSTĘP.....	7
 I. PODSTAWY POLSKIEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA	
1.1. Bezpieczeństwo i jego wymiar militarny.....	18
1.2. Środowisko strategiczne Polski w r.2000	32
1.3. Środowisko strategiczne Polski w nadchodzącym dwudziestoleciu.....	43
1.4. Ramy konstytucyjne bezpieczeństwa narodowego.....	55
1.5. Dokumenty rządowe: <i>Strategia bezpieczeństwa</i> i <i>Strategia obronności</i>	65
1.6. Zadania obrony narodowej i zobowiązania sojusznicze.....	71
1.7. Misja Sił Zbrojnych RP.....	72
 II. PODSTAWOWE SCENARIUSZE - SYTUACJE PLANISTYCZNE I WYNIKAJĄCE Z NICH KONSEKWENCJE DLA KSZTAŁTU SIŁ ZBROJNYCH	
2.1. Uwagi wstępne.....	75
2.2. Scenariusze rozwoju sytuacji, wymagające prowadzenia działań prewencyjno - stabilizacyjnych.....	77
2.3. Charakterystyka operacyjna działań prewencyjno - stabilizacyjnych.....	79
2.4. Scenariusze rozwoju sytuacji, wymagające reagowania kryzysowego...	80
2.5. Charakterystyka operacyjna działań w reagowaniu kryzysowym.....	81
2. 6. Scenariusze sytuacji wojennych.....	83
2. 7. Charakterystyka działań wojennych	83
 III. INNE WYZNACZNIKI KSZTAŁTU SIŁ ZBROJNYCH	
3.1. Rewolucja w dziedzinie wojskowości i trendy rozwoju form i sposobów walki zbrojnej.....	85
3.2. Zmiany w sztuce operacyjnej.....	87
3.3. Standardy działań sojuszniczych.....	94
3.4. Zasoby obronne.....	95
 IV. NOWA STRATEGIA WOJSKOWA	
4.1. Wizja strategiczna.....	101
4. 2. Cele i priorytety reformy SZ RP.....	103
4. 3. Założenia modelu docelowego - „Siły Zbrojne - 2020.....	104

4.3.1. Zakres wymaganych zadań operacyjnych dla SZ RP.....	104
4.3.2. Zadania, tempo i etapy reformowania SZ RP.....	109
4.3.3. Docelowe struktury SZ RP.....	113
4.3.4. Szkolnictwo wojskowe.....	119
4.3.4.Stan i rozmieszczenie personelu wojskowego.....	126
4. 4. Role rodzajów sił zbrojnych.....	128
4. 5. Obrona terytorialna.....	130
4. 6. Obrona ABC.....	131
ZAKOŃCZENIE.....	133
BILBIOGRAFIA.....	136

WSTĘP

Niniejsza praca jest kontynuacją tematu badawczego *Scenariusze sytuacji kryzysowych oraz wojennych i ich wpływ na planowanie sił zbrojnych państwa - członka NATO*. Jest ona poświęcona wpływowi tych scenariuszy na transformację Sił Zbrojnych RP. Może być ona traktowana jako druga część dzieła, o którym mowa wyżej lub jako praca autonomiczna.

Rozważania podjęte w tym studium dotyczą okresu przyszłości, ograniczonego horyzontem czasowym rozciągniętym na pierwsze dwudziestolecie XXI wieku.

Truizmem jest twierdzenie, iż globalne przemiany cywilizacyjne, a także niektóre zjawiska natury, stanowiące zagrożenia dla ludzkości, mają określony wpływ na obronność państwa, w szczególności - **planowanie rozwoju sił zbrojnych**, jako jednego ze składników potęgi państwa. Idzie jednak o to, aby wykazać, jakie stany rzeczy, zjawiska i procesy - kształtujące te przemiany - mają zasadniczy wpływ na rolę i sposób wykorzystania sił zbrojnych w polityce państw, a zatem determinują ich wielkość, strukturę, gotowość i zdolność bojową. Należy przeto przywołać ten fakt, gdyż zobrazowanie transformacji sił zbrojnych bez oszacowania jej wyznaczników nie jest możliwe.

Globalne przemiany cywilizacyjne są dziełem ludzkości. To ludzie tworzą problemy globalne, swoją działalnością i zachowaniem zbiorowym.¹ Dlatego też perspektywa badawcza - przyjęta w tej pracy - zakłada:

- zbadanie zasadniczych tendencji ogólnoludzkiego rozwoju cywilizacyjnego i wyprowadzenie wniosków(konsekwencji) dla strategii rozwojowej Polski: określenie możliwego wpływu układów geostrategicznych na naszą narodową działalność i politykę bezpieczeństwa w wymiarze teraźniejszości i przyszłości;
- określenie możliwych opcji strategicznych dla Polski w kontekście tendencji globalnych i wskazanie kierunku działania strategicznego dla przyszłości;
- dokonanie wyboru strategii wojskowej, ujmującej kompleksowo zmiany w dotychczasowej działalności SZ RP i wyznaczającej cele

¹ K. Żygulski, *Wstęp do problemów globalnych współczesnego świata*, Podręcznikowe materiały pomocnicze Wyższej Szkoły Społeczno - Ekonomicznej.

oraz kierunki ich przebudowy .

Pojmowanie świata wymaga innego niż dawniej sposobu myślenia. Zarówno mechanistyczne rozumienie świata epoki przemysłowej, czy też pesymizm epistemologiczny, uznający istnienie nieubłaganych praw historii i równie pesymistyczna poznawczo teza A. Smitha o „niewidzialnej ręce rynku” - nie przystają do nowej epoki cywilizacyjnej.²

Powszechnie przyjmuje się, iż podstawą teoretyczną współczesnych badań problemów globalnych jest podejście systemowe, a zwłaszcza - pojmowanie świata jako złożonego systemu, generującego zachowania chaotyczne, zgodne z deterministyczną teorią chaosu.³ Rozumienie świata jako procesu chaotycznego jest elementem tzw. *postmodernistycznego* widzenia rzeczywistości.

Historycy - Amerykanin J. Wallerstein i Francuz F. Braudel - uważali, iż podstawą systemu światowego jest gospodarka kapitalistyczna.⁴ Z koncepcji Wallersteina wynikają dwie fundamentalne tezy, traktowane obecnie jako paradygmat, głoszące że :

- świat może być traktowany naukowo, jako system niezależny od swych elementów, z których się składa. Posiada bowiem własną dynamikę strukturalną;
- ekonomika tego systemu warunkuje rozwój wszystkich społeczeństw narodowych, a także określa ich miejsce w hierarchii opartej na międzynarodowym podziale pracy.

Braudel natomiast uzupełnił tezy Wallersteina twierdząc, iż organizacja ekonomiczna świata jest narzucona przez kolejne „ miasta - centra”.⁵ Jego zdaniem wszystkie historyczne, ekonomiczne, polityczne i społeczne problemy można

²Tamże.

³ Szerzej na ten temat: D. S. Alberts and T. Czerwinski, *Complexity, Global Politics, and National Security*, Internet :<http://www.ndu.edu/inss/books/complexity/index.html>;

P.Coveney, R. Highfield, *Granice złożoności. Poszukiwania porządku w chaotycznym świecie*, Warszawa 1997, Pruszyński i S-ka.

⁴ J. Wallerstein w jednej ze swych rozpraw analizował historię Polski od XV wieku i wykazał, że nasz kraj, nie umiając rozwiązać ówczesnych problemów, zwłaszcza rolnictwa, stał się już w XVII wieku europejską peryferią, został w tyle w rozwoju, mimo że w XV wieku dorównywał, pod z wieloma względami, ówczesnej Francji. Tamże.

⁵Tamże.

skutecznie badać, ujmując je przez pryzmat schematu: „*miasto - centrum*” i „*peryferie*”⁶.

W rezultacie II wojny światowej europejskie metropolie utraciły swe panowanie nad kolonialną peryferią. Konflikty, regionalne wojny i wstrząsy społeczne zaowocowały powstaniem tzw. *Trzeciego Świata* - spuścizny systemu kolonialnego.

W odpowiedzi na próby rozwiązania kwestii ekonomicznych i społecznych *Trzeciego Świata* - tej olbrzymiej peryferii, pojawiły się **teorie modernizacji**, wskazujące na decydującą rolę techniki i technologii, jako czynników rozwoju i oferujące biednym państwom przyjęcie zachodnich systemów:

- ekonomicznego;
- wartości i
- demokracji.

Na progu nowej cywilizacji informacyjnej, szczególnie istotne jest systemowe pojmowanie świata, w którym pozornie drobne zmiany odpowiednio dobranych czynników *krytycznych*⁷ mogą w zasadniczy sposób wpłynąć na bieg historii.⁸

W badaniu problemów globalnych, w zależności od charakteru rozpatrywanych zagadnień, wykorzystuje się metody właściwe dla poszczególnych nauk. Jest to jednak zasadnicza słabość tych badań, ponieważ nauki poszczególne zajmują się jedynie fragmentami problemów globalnych, a nie ich całością. Jednakże w ostatnich 25 latach w badaniach tych używano najczęściej metody modelowania - konstruowania i analizy modeli.

Modele problemów globalnych są obecnie budowane na gruncie założeń metodologicznych trzech dyscyplin:

⁶ *Peryferie* - obszary świata uzależnione pod każdym względem, słabiej rozwinięte aniżeli, często zaniedbane i zawsze eksploatowane”, Tamże.

⁷ Obecnie do czynników *krytycznych* należy zaliczyć; edukację, rozwój nauki i przedsiębiorczości związanej z wysoką technologią.

⁸ A. Wierzbicki, *Polska na rozstajach historii: Szanse i zagrożenia integracji ze społecznością euroatlantycką w obliczu wyzwań społeczeństwa informacyjnego*. Internet: <http://www.kbn.gov.pl/pub/info/iriss/wierzb-1.html>.

- nauk politycznych;
- nauki o złożonych systemach dynamicznych oraz
- ekonometrii.

Integrującą rolę w badaniach globalnych spełniają często modele analizy strategicznej, a w tym metoda scenariuszy przyszłości.

Dotychczasowe koncepcje rozwiązania problemów globalnych nie przyniosły zadawalających efektów. Wynika to po części ze słabości wykonanych ekspertyz, ale przede wszystkim braku podjęcia i konsekwentnej realizacji programów działania instytucji(zwłaszcza rządów), odpowiedzialnych za losy świata i narodów.

Jaka może być przyszłość bezpieczeństwa Polski?

Nie ulega wątpliwości, że przyszłość świata i jego części, będzie wyznaczona jako konsekwencja zasadniczych zmian, jakie dokonały się w ostatniej dekadzie XX wieku i tendencji rozwojowych, które wprowadzają nas w trzecie tysiąclecie.

Przyszłość Polski - w generalnym ujęciu - będzie w dużym stopniu konsekwencją połączenia się trzech okresów przełomowych;

- przełomu demokratyzacji i wprowadzenia gospodarki wolnorynkowej;
- przełomu perspektywy integracji europejskiej oraz uczestnictwa w NATO i Unii Europejskiej;
- przełomu początków epoki cywilizacji informacyjnej i włączenia się (lub nie)naszego kraju do procesów globalizacji.⁹

Charakterystyczną cechą rozwoju świata jest występowanie jakościowo innych, niż na początku XX wieku, megatrendów:

- wszechogarniającej (albo wielowymiarowej) globalizacji i
- rewolucji informacyjnej.¹⁰

W rezultacie działania powyższych tendencji rozwojowych, współcześnie społeczeństwa funkcjonują w polu napięć powodowanych przez procesy

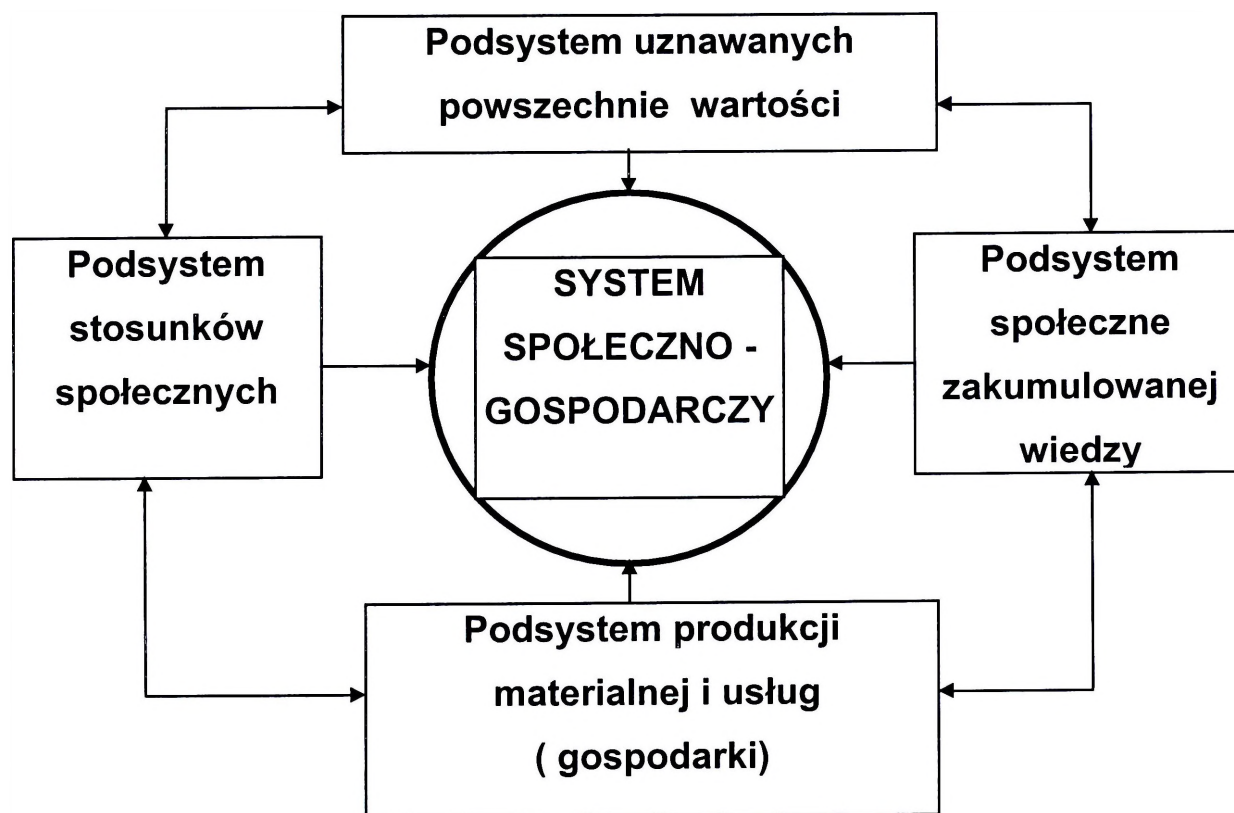
⁹ Por. A.P. Wierzbicki, *Polska na rozstajach historii: Szanse i zagrożenia integracji ze społecznością euroatlantycką w obliczu wyzwań społeczeństwa informacyjnego*, Internet: <http://www.kbn.gov.pl/pub/info/iriss/wierzb-1.html>.

¹⁰ Szerzej na ten temat: R.H.Anderson, P.S.Anton, S.C.Bankes, T.K.Bikson, J.Caulkins, P.Denning, J. A. Dewar, R.O.Hundley, C.R.Neu, *The Global Course of the Information Revolution: Technical Trends: Proceedings of an International Conference*. Internet: <http://www.rand.org/publications/CF/CF157/>.

zachodzące w czterech głównych podsystemach:

- powszechnie uznawanych wartości;
- stosunków społecznych;
- społecznie zakumulowanej wiedzy;
- produkcji materialnej i usług.¹¹

Zarządzanie w warunkach globalizacji - zdaniem tegoż autora - realizuje się według modelu przedstawionego na rys.1.

Rys.1. System społeczno gospodarczy (wg A. Zawiślaka).

To co się dzieje w sferach gospodarki i stosunków społeczno - politycznych określa się mianem *turbokapitalizmu*. Jego wyróżnikami są :

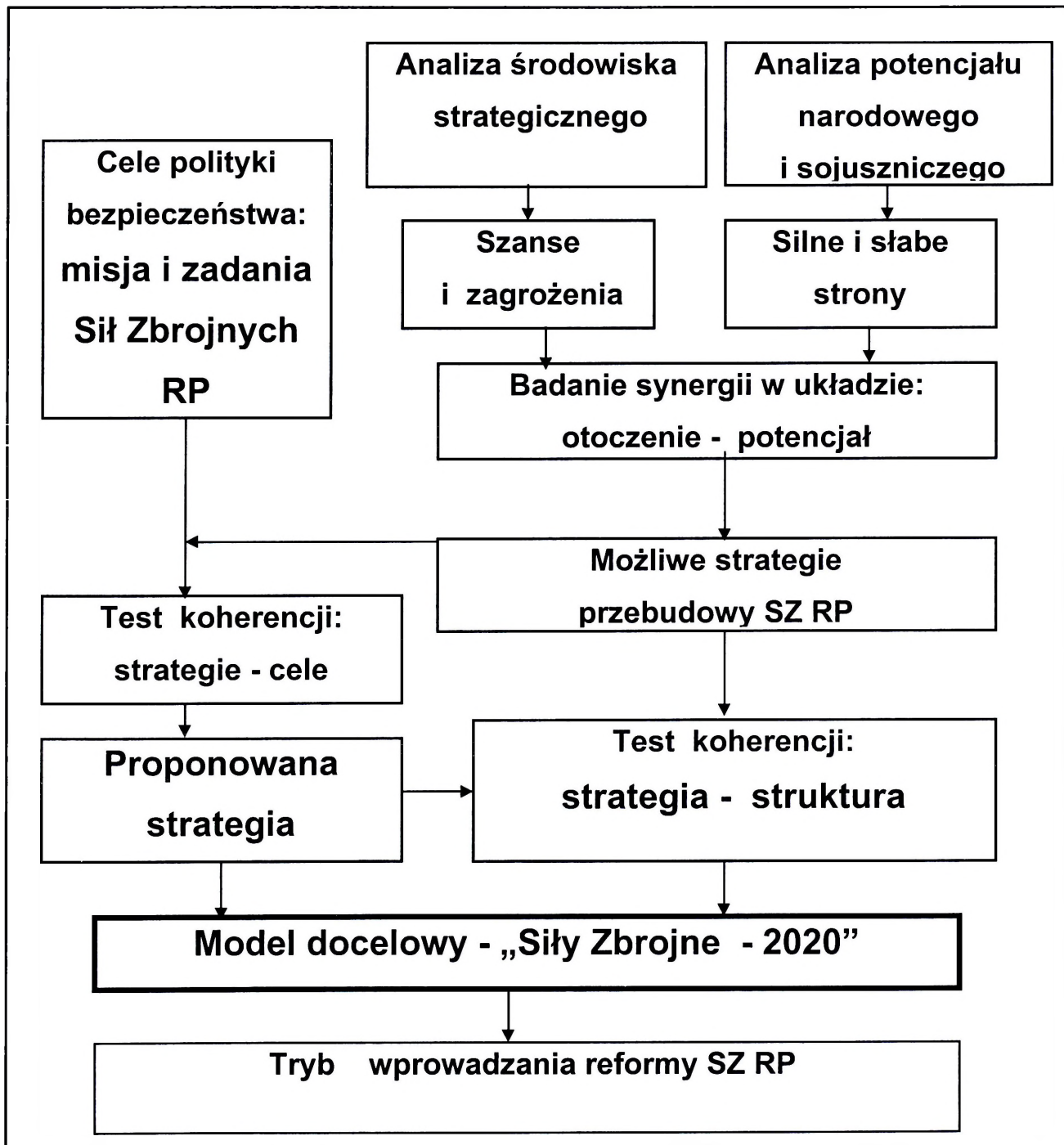
- globalizacja;
- deregulacja oraz
- prywatyzacja.

Ważną cechą globalizacji w wymiarze gospodarczym jest autonomizacja rynków finansowych i ich rola jako głównego kreatora zjawisk gospodarczych. Następuje dynamizacja gospodarki, ale okupiona bardzo poważnymi kosztami

¹¹ A. Zawiślak - Wykład telewizyjny dla Wyższej Szkoły Społeczno - Ekonomicznej w Warszawie.

(bezrobocie, olbrzymie rozwarstwienie w standardach życia, problemy z ekonomią itp.

W dziedzinie zarządzania mamy do czynienia w skali światowej z piątą generacją zarządzania, czyli zarządzaniem megaorganizacjami(okres od roku 1990 - organizacje przyszłości) i cyberprzestrzenią. Pojawiają się koncepcje zarządzania dynamicznego - międzykulturowego, partycypacyjnego.¹²

Rys. 2. Schemat przyjętej w studium procedury badawczej

Opracowano na podstawie: Z. Martyniak, Organizacja i zarządzanie, Kluczbork 1996, s.311.

¹² Tamże.

Podstawę koncepcji planowania sił zbrojnych w wymiarze strategicznym stanowią studia prospektywne i analiza strategiczna. Ramowy schemat tej analizy przedstawiono na rys.2.

Zarówno studia prospektywne jak i analiza strategiczna wiążą się z pojęciem myślenia i działania strategicznego, a te - z kolei - z pojęciem strategii.

Obecnie termin **strategia** ma nieporównywalnie szerszy zakres, niż miało do niedawna, kiedy było sprowadzone do kwestii wojskowych. Powinno być powszechnie stosowane we wszystkich dziedzinach naszej działalności. Wynika to z kilku faktów:

- po pierwsze - myślenie strategiczne jest zdyscyplinowane - pod względem zarówno formalnym(konstrukcyjnym), jak i w stosunku do rzeczywistości. Zatem ma wymiar realistyczny. Nie ma w nim miejsca na dywagacje i myślenie życzeniowe;
- po drugie - jest to myślenie zorganizowane hierarchicznie. Wyraźne są priorytety, w sposób jasny odróżnia się cele główne od ubocznych. Realizacja strategii jest rozłożona w czasie. Rozróżnia się zadania krótkoterminowe od długofalowych. Zapewniona jest również elastyczność(warianty, ścieżki) w dążeniu do celów, tak aby można było je osiągnąć w zmieniających się koniunkturach i okolicznościach;
- po trzecie, myślenie strategiczne nie jest „ teoretyzowaniem” w negatywnym tego słowa znaczeniu. Opracowywanie strategii jest równoznaczne z organizowaniem jej zaplecza. Celom przyporządkowane są zasoby i instrumenty. Sztuka polega na tym, aby najbardziej efektywnie wykorzystać posiadane środki. Mieści się w tym postępowaniu należyte organizowanie wysiłku oraz mobilizacja energii (organizacji, armii, narodu). Jej opanowanie pozwala na zwycięstwo nad teoretycznie silniejszym rywalem lub uzyskanie lepszego efektu, niż wynika to z prostego rachunku sił i środków;
- nazywano ją *sztuką królewską*. Strategię uprawiają podmioty. W przypadku państwa istota zagadnienia leży w jego suwerenności oraz systemie władzy.¹³

Sporządzanie skutecznej strategii w wypadku słabej władzy

wykonawczej jest niemożliwe.

Myślą przewodnią tego studium jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: Jaki wpływ na rozwój Sił Zbrojnych RP w następnym dwudziestoleciu może mieć misja oraz warianty (scenariusze) przyszłości bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego?

Hipoteza robocza : W warunkach globalizacji i rewolucji informacyjnej obecny model sił zbrojnych(model ery przemysłowej) nie jest adekwatny do wykonania oczekujących ich zadań . Siła armii przyszłości, zdolnej przeciwstawić się szerokiemu spektrum zagrożeń symetrycznych i asymetrycznych, tkwi w synchronizowaniu pięciu jej elementów:

- kompetentnego, wyposażonego w fachową wiedzę i pozytywnie umotywowanego **personelu ochotniczego** (zawodowego i kontraktowego);
- relatywnie mniejszych - niż obecne - **struktur zadaniowych** , wyposażonych w górujący nad przeciwnikiem wojskowy sprzęt techniczny, wyprzedzające technologie w zakresie dowodzenia, skuteczności rażenia , manewru i ochrony przed rażeniem;
- **połączonych działań** rodzajów sił zbrojnych w wymiarze narodowym i sojuszniczym.
- niezawodnej **logistyki**, opartej na efektywnym przemyśle obronnym;
- **współpracy cywilno - wojskowej**.

Odpowiedź na powyższe pytanie, związane z myślą przewodnią studium, nie może być jednoznaczna. W celu znalezienia odpowiedzi na nie **procedura badawcza** zakłada wykonanie trzech kroków:

- w pierwszej kolejności należy sprecyzować najbardziej typowe z możliwych scenariuszy i określić ich cechy strategiczne;
- w drugim kroku należy wyprowadzić możliwe konsekwencje , jakie wynikają z ewentualnego zaistnienia każdego z tych scenariuszy oraz określić wymagania wobec sił zbrojnych, zakładając ich użycie

¹³ R. Kuźniar, *Wprowadzenie, Rocznik strategiczny 1996 /97*. Warszawa 1997.Scholar.

jako strategicznego instrumentu polityki;

- w trzecim kroku należy określić , jakie siły zbrojne należy posiadać, aby ich użycie było najbardziej efektywne.

Przyjęta w studium procedura badawcza oparta jest na uniwersalnym schemacie analizy strategicznej(Zob.rys.2).

Plan metodologiczny niniejszego **studium** zakłada wykonanie trzech zasadniczych czynności :

- identyfikacja możliwych scenariuszy bezpieczeństwa państwa i wybór spośród nich najbardziej typowych dla przyszłego dwudziestolecia;
- badanie konsekwencji militarnych zaistnienia danego scenariusza oraz wymagań , jakie stawiają one przed siłami zbrojnymi;
- określenie rozmiaru i kształtu strukturalno - funkcjonalnego sił zbrojnych według kryterium efektywności na wypadek ich użycia.

Z kolei **plan przedmiotowy studium** obejmuje:

- opis podstawowych scenariuszy - sytuacji planistycznych i wynikających z nich konsekwencji dla kształtu sił zbrojnych;
- identyfikację innych wyznaczników kształtu sił zbrojnych;
- opracowanie założeń nowej strategii wojskowej ;
- opracowanie docelowego modelu Sił Zbrojnych RP dla przyszłości.

Główne tezy tej pracy sprowadzają się do następujących twierdzeń:

- W warunkach zmieniającego się środowiska strategicznego **dostosowanie SZ RP do nowych zadań powinno w zasadniczym stopniu odzwierciedlać podstawowe kierunki budowy i rozwoju wielonarodowych struktur obronnych, jakie zostały nakreślone w *Koncepcji Strategicznej Sojuszu* (The Alliance's Strategic Concept) i *Inicjatywie w sprawie zdolności obronnych*(Defence Capability Initiative) - dokumentach przyjętych podczas Szczytu NATO w Waszyngtonie w kwietniu 1999r. W nich bowiem zawarta jest projekcja nowego środowiska strategicznego NATO na początku XXI wieku oraz**

ważniejsze implikacje, jakie wynikają dla sił zbrojnych państw członkowskich ze względu na treść i formy wyzwań dla bezpieczeństwa euroatlantyckiego;

- **Nakreśloną w wymienionych wyżej dokumentach wizję przyszłości należy jednak doprecyzować z punktu widzenia rodzajów i charakteru wyzwań dla bezpieczeństwa oraz kierunków przebudowy Sił Zbrojnych Polski (i każdego innego państwa członkowskiego);**
- Istniejące Siły Zbrojne RP nie są przystosowane do realizacji bieżących, a zwłaszcza przyszłych zadań wspierania polityki państwa. Muszą one być dostosowane do zmieniających się zadań obrony narodowej i wynikających ze zobowiązań sojuszniczych. Z tego względu **konieczna jest gruntowna przebudowa systemu wojskowego RP**, obejmująca wszystkie jego elementy strukturalne i układy funkcjonalne;
- Reforma SZ powinna być rozłożona na okres 12 - stu najbliższych lat i przeprowadzona w dwóch zasadniczych etapach(czas trwania każdego z nich wynosi 6 lat ¹⁴).
- **Pilną sprawą jest przyjęcie nowej strategii wojskowej.** Głównym celem tej strategii powinno być dostosowanie założeń operacyjnych i organizacyjnych SZ RP do zmian technologicznych oraz symetrycznych i asymetrycznych zagrożeń przyszłości bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, z uwzględnieniem naszego członkostwa w NATO i Unii Europejskiej.

Studium składa się ze wstępu, czterech rozdziałów , zakończenia i bibliografii.

Rozdział pierwszy charakteryzuje podstawy polskiej polityki bezpieczeństwa. Omawia współczesne, szerokie podejście do bezpieczeństwa, akcentując jego wymiar militarny. Następnie ocenia obecne środowisko strategiczne i jego przyszłość w dwudziestoletnim horyzoncie czasowym. Prezentuje też zasadnicze

¹⁴ Uwzględniono m. in. potrzebę zsynchronizowania reformy SZ RP z cyklem planowania obronnego NATO, który realizowany jest w wymiarze 6 lat.

dokumenty rządowe w dziedzinie bezpieczeństwa, proponowane zadania obrony narodowej i sojuszniczej i wreszcie - projekt misji SZ RP.

W rozdziale drugim omawia się podstawowe scenariusze - sytuacje planistyczne i wynikające z nich konsekwencje dla kształtu Sił Zbrojnych RP. Dotyczą one rozwoju sytuacji, wymagających prowadzenia działań prewencyjno - stabilizacyjnych, reagowania kryzysowego i sytuacji wojennych. Zawiera także charakterystykę operacyjną działań prewencyjno - stabilizacyjnych, działań w reagowaniu kryzysowym i działań wojennych.

Rozdział trzeci omawia inne wyznaczniki kształtu sił zbrojnych, a w tym: rewolucję w dziedzinie wojskowości i trendy rozwoju form i sposobów walki zbrojnej, zmiany w sztuce operacyjnej, standardy działań sojuszniczych oraz ogólne rozważania dotyczące zasobów obronnych .

Ostatni, rozdział czwarty, zawiera **propozycję elementów nowej strategii wojskowej**. Przedstawiona jest wizja strategiczna, cele i priorytety reformy SZ RP, model docelowy SZ RP, tempo i etapy ich reformowania , nowe role rodzajów sił zbrojnych, ogólna koncepcja obrony terytorialnej, problemy obrony NBC oraz wybrane zagadnienia informacji operacyjnej, dowodzenia i kontroli.

I. PODSTAWY POLSKIEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA

1.1. Bezpieczeństwo i jego wymiar militarny

Kategoria **bezpieczeństwo** cieszy się u progu XXI wieku wielkim zainteresowaniem. W generalnym ujęciu, nie bacząc na lokalną sytuację w określonych regionach świata, mamy do czynienia ze swoistym paradoksem: oto najkrwawszy wiek w dziejach ludzkości - wiek XX - kończy się w warunkach ogólnego pokoju, współpracy i postępu. Wynika on z faktu dokonujących się burzliwie zmian w środowisku strategicznym Europy - a za jej przykładem - i innych kontynentów.

W rezultacie drugiej wojny światowej rozwój świata nabrał niebywałego tempa i rozpoczął się rzeczywisty proces **globalizacji**¹⁵, a w ślad za nim - proces **rewolucji informacyjnej**.¹⁶

¹⁵ **Globalizacja** ma przede wszystkim wymiar ekonomiczny i wiąże się ze wzrostem mobilności oraz integracji rynków finansowych. Zjawisko to powoduje m. in. deregulację gospodarek i rynków narodowych, które sprawia, że stają się one otwarte na zagraniczną konkurencję. Dotyczy to nie tylko produkcji, ale i wszelkiego rodzaju usług. Jednakże jako trend rozwojowy świata, globalizacja ma także i inne wymiary. Z jednej strony globalizacja jest szansą na: przyspieszanie rozwoju cywilizacyjnego świata, wzrostu dobrobytu, znoszenie zbędnych barier między narodami, wzajemne uczenie się i inspiracja, z drugiej zaś - marginalizuje ona pewne regiony i kraje, prowadzi do wzrostu destabilizacji słabszych gospodarek, żywiołowego przepływu kapitałów w ramach globalnego systemu finansowego oraz spekulacji kapitałem papierowym. Globalizacji nie należy utożsamiać z uniwersalizacją, bowiem towarzyszy jej fragmentacja, zwłaszcza w dziedzinie cywilizacyjnej.

Jest ona trendem rozwojowym, nie tworzy sama z siebie struktur międzynarodowych i nie jest tym samym nowym porządkiem międzynarodowym. Zob. m.in. R. Kuźniar, *Globalizacja, geopolityka i polityka zagraniczna*, „Sprawy Międzynarodowe” nr 1/2000.

¹⁶ Miano *rewolucji informacyjnej* noszą przekształcenia strukturalne i systemowe w gospodarce i innych elementach funkcjonowania społeczeństwa globalnego, związane z wykorzystaniem informacji i technologii informacyjnych. Zob.: „*Polska wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego: aksjologiczne i społeczne dylematy integracji z Unią europejską*”, materiały z konferencji naukowej, zorganizowanej 20.11. 1997r. przez Ministerstwo Gospodarki i Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych KBN; *Wprowadzenie do konferencji naukowej nt. „Integracja europejska wobec wyzwań ery informacyjnej (postindustrialnej)”*, zorganizowanej przez Centralny Urząd Planowania i Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych KBN, Internet : <http://www.kbn.gov.pl/pub/info/iriss/integracja.html>; A.P.Wierzbicki, *Polska na rozstajach historii: Szanse i zagrożenia integracji ze społecznością euroatlantycką w obliczu wyzwań społeczeństwa informacyjnego*, Internet:<http://www.kbn.gov.pl/pub./info/iriss/wierzb-1.html>.

W latach rywalizacji polityczno - militarnej (epoka dwubiegunowego systemu bezpieczeństwa), w niektórych dziedzinach, obydwie procesy były nieco spowalniane. Przyczyniła się do tego szczególnie tzw. *żelazna kurtyna*. Upadek bloku wschodniego otworzył podwoje dla przyspieszenia tych procesów.

Terminy : *strategia*, *ekonomia* i *bezpieczeństwo* istotnie rozszerzyły swoje zakresy znaczeniowe. *Strategia* wyszła z gorsetu sztuki wojennej i odnosi się do pewnego sposobu myślenia i działania w każdej dziedzinie ludzkiej działalności. W rezultacie globalizacji produkcji, rynków, kapitału, przepływu siły roboczej oraz wiedzy technologicznej pojawiła się *ekonomia globalna*.

Nowa treść kategorii **bezpieczeństwo** wymaga - z punktu widzenia niniejszego studium - niezbędnego komentarza, ponieważ tradycyjne pojęcie tego terminu nie sprzyjałoby zrozumieniu omawianych w nim zagadnień.

Bezpieczeństwo - jako kategoria ogólna - oznacza pewność warunków dla istnienia (i rozwoju) każdego bytu. Warunki, o których mowa w definicji bezpieczeństwa - to zespół czynników umożliwiających lub utrudniających albo wręcz uniemożliwiających istnienie (i rozwój) danego bytu. W odniesieniu do pojedynczego człowieka i grup społecznych (w szczególnym przypadku - społeczeństwa) oraz budowanych przez nie struktur (np. państwa), szczególnie ważne znaczenie dla ich bezpieczeństwa mają obydwie elementy definicyjne (istnienie i rozwój).

W tej pracy zajmiemy się głównie bezpieczeństwem narodowym i częściowo międzynarodowym, ale tylko w takim zakresie, w jaki wpływa ono na bezpieczeństwo narodowe, zwłaszcza w wymiarze obronności.

W ujęciu podmiotowym termin *bezpieczeństwo narodowe* ma dwa znaczenia - węższe i szersze. W węższym rozumieniu terminu jego podmiotem jest naród - jako wyodrębniona jednostka etniczna, w szerszym zaś - *społeczeństwo* zamieszkujące terytorium danego państwa. Nasze rozważania dotyczyć będą szerszego ujęcia bezpieczeństwa.

W sensie ontologicznym bezpieczeństwo narodowe jest przede wszystkim procesem. Nieustannie zmieniają się bowiem czynniki (ich rodzaj i natężenie) mające wpływ na pewność i istnienia i rozwoju jego podmiotu. Jednakże w każdym momencie przebiegu tego procesu możemy oceniać jego wartość(według kryteriów ustalonych przez badacza lub innego obserwatora). Możemy wówczas mówić o **stanie bezpieczeństwa** podmiotu. Obydwie kategorie

ontologiczne, określające naturę bezpieczeństwa(*proces i stan*) , należy - rzecz oczywista - odnosić przede wszystkim do warunków, które je determinują.

Czynniki wyznaczające wartość bezpieczeństwa narodowego są wielorakie. Stwarza je natura i społeczeństwo. Z punktu widzenia rodzaju ich wpływu na bezpieczeństwo (pozytywny lub negatywny), możemy je generalnie podzielić na dwie kategorie - *szanse i zagrożenia*.

Szanse dla bezpieczeństwa - to czynniki, które mają pozytywny wpływ na jego ogólną wartość. Mogą one mieć charakter względnie stały lub tylko czasowy. Dlatego też wśród szans, szczególną klasę czynników stanowią *okazje*, a więc takie rzeczy, zdarzenia i procesy(*sytuacje*¹⁷), które mają charakter czasowy i można je wykorzystać tylko w odpowiednim momencie.

Zagrożenia dla bezpieczeństwa - to czynniki , które mają negatywny wpływ na jego ogólną wartość. Mogą one wpływać na podmiot bezpośrednio lub pośrednio, poprzez inne podmioty; mogą też oddziaływać na podmiot natychmiast lub dopiero po pewnym czasie, po osiągnięciu określonego natężenia.

Bezpieczeństwo narodowe może być **zagrożone** przez :

a) czynniki o charakterze niekonfliktowym:

- **niekorzystne warunki naturalne:** trzęsienia ziemi, tornada(huragany), erupcje wulkaniczne, powodzie ,susze, pożary przestrzenne, gradobicia, osunięcia lądu, śnieżyce, brak wody, gołoledź, epidemie, inwazje owadów itp.;
- **nieodpowiedzialną i zawinioną przez człowieka działalność technologiczną** : wypadki górnicze, zatrucia przemysłowe, eksplozje materiałów wybuchowych, wypadki transportowe (ląd, morze, powietrze), zakłócenia w systemach informatycznych i sterowania;

b) czynniki o charakterze konfliktowym:

(1) pierwotnym:

¹⁷ Słowo **sytuacja** - wprawdzie nie jest kategorią ontologiczną, ale jest ważnym elementem opisu zespołu okoliczności .Stanowi ona umiejscowiony przestrzennie i czasowo zbiór rzeczy, zdarzeń i procesów, który może być rozpatrywany przez obserwatora z określonego punktu widzenia (np. politycznego - *sytuacja polityczna*; ekonomicznego - *sytuacja ekonomiczna*, demograficznego - *sytuacja demograficzna* itd.)

- **sytuacje o charakterze konfliktu niezbrojnego:** zamieszki, kidnaping, sabotaż, strajki, handel narkotykami, klęski głodu, wysoka inflacja, zorganizowana przestępczość, migracje ludności na tle ekonomicznym, brak dostępu do energii i zasobów naturalnych o charakterze strategicznym;
- **sytuacje o charakterze konfliktu z użyciem broni jako środka przemocy:** wojny(w tym wojny domowe), rewolty, rewolucje, piractwo, mordorderstwa polityczne, ataki bombowe, terroryzm;

(2) wtórnym:

- **sytuacje, będące skutkiem konfliktów zbrojnych lub wrogiej polityki:** czystki etniczne, uchodźstwo wskutek działań wojennych, rozprzestrzenianie broni masowego rażenia, wyścig zbrojeń, bojkot handlu i embargo.

Wartość(poziom) bezpieczeństwa narodowego wzrasta w stosunku do wartości szans(w tym posiadania odpowiedniej strategii oraz woli jej urzeczywistniania) i potencjału bezpieczeństwa, jakim możemy przeciwdziałać zagrożeniom , a zmniejsza się w stosunku do wartości zagrożeń i szans niewykorzystany. Przywołany wyżej wzrost lub zmniejszanie się wartości bezpieczeństwa nie koniecznie musi być w stosunku wprost - lub odwrotnie proporcjonalnym. Na wartość bezpieczeństwa narodowego składa się bowiem wiele czynników mierzalnych i niemierzalnych, o zróżnicowanym wpływie na jego całkowitą wartość, która z natury rzeczy ma wymiar jakościowy.

Czynniki, dla których nie potrafimy określić rodzaju lub wielkości wpływu na wartość bezpieczeństwa danego podmiotu nazywamy **wyzwaniami dla bezpieczeństwa**. Są to rzeczy, zdarzenia i procesy - istniejące obecnie w środowisku podmiotu(jego otoczeniu) lub mogące zaistnieć w przyszłości - wymagające od nas(badaczy lub innych obserwatorów) zidentyfikowania i oceny rodzaju oraz wielkości wpływu na bezpieczeństwo danego podmiotu.

Szerokie podejście do bezpieczeństwa narodowego wymaga jego odniesienia do wszystkich dziedzin życia społeczeństwa. Jest ono bowiem podstawowym celem polityki państwa i naczelną wartością chronioną przez społeczeństwo. Narodowe systemy bezpieczeństwa opierają się więc na polityce wewnętrznej i zagranicznej państwa. Zasadnicze elementy polityki państwa w

dziedzinie bezpieczeństwa kumulują się w ramach **polityki obronnej**, która integruje wysiłki państwa w obszarze cywilnym i wojskowym **w okresie pokoju, kryzysu i wojny**.

Wiele faktów wskazuje, że przyszłe środowisko bezpieczeństwa narodowego będzie bardziej złożone, ponieważ źródła konfliktu i napięć wciąż wzrastają.

Globalna konfrontacja, jaka miała miejsce w dwubiegunowym systemie bezpieczeństwa światowego, aż do jego upadku na początku lat dziewięćdziesiątych, nie została natychmiast zastąpiona przez globalną współpracę, bezpieczeństwo dla wszystkich i stabilizację gospodarczą. Rozpad bloku wschodniego spowodował pojawienie się próżni strategicznej, nie tylko w niektórych częściach kontynentu europejskiego (Bałkany, południowo-wschodnia część Europy), ale i w innych regionach świata (południe i wschód Azji) oraz większej części Afryki.

Postępująca integracja europejska toruje sobie drogę w atmosferze troski społeczeństw i państw o zachowanie tożsamości narodowej¹⁸ i innych interesów narodowych. Wprawdzie państwa i społeczeństwa godzą się na częściowe ograniczanie swej suwerenności na rzecz instytucji międzynarodowych, to jednak liczą one na korzyści, rekompensujące zawiązką to, z czego zrezygnowano w imię konfederacji.

Podstawowym punktem odniesienia dla naszych rozważań są interesy narodowe i powszechna świadomość ich obrony. Interesy narodowe nadal odgrywają zasadniczą rolę jako motywatory działań społecznych. Dlatego wciąż

¹⁸ Globalizacja wprowadziła w życiu zbiorowym w wielu krajach zagubienie w świecie wartości i poszukiwanie nowych symboli, a także niepewność i chaos w poczuciu tożsamości narodowej.

Zdaniem czeskiej uczonej prof. Z. Profantowej „Po upadku komunizmu materializm dialektyczny został zastąpiony materializmem konsumpcyjnym, któremu ulegają nie tylko kraje kapitalistyczne, ale i postkomunistyczne. Upadkowi tzw. cywilizacji zachodniej, przyjęciu jej kulturowych tworów w państwach posttotalitarnych towarzyszy zamieszanie i niepewność. Utrata indywidualności powoduje dezorientację czy nawet kryzys tożsamości - kulturalnej, i narodowej i na ogół kryzys systemu społecznego. Rozproszenie tożsamości objawia się nie tylko w takich zjawiskach jak: pracoholizm, korupcja, narkotyki, wzrost przestępczości i wyznawanie filozofii „carpe diem”, ale także w przewartościowaniu tzw. świętopaństwowych symboli, w odświeżaniu pomników otoczonych w totalitarnej historii tabu”. Referat wygłoszony na VI kongresie Europejskiego Stowarzyszenia Antropologów społecznych, Kraków 2000.

ważna jest dla ich ochrony i obrony odpowiednia siła państwa i społeczeństwa.

Ma ona przede wszystkim wymiary:

- polityczny;
- ekonomiczny;
- militarny i
- informacyjny.

Istotnym elementem potencjału państwa jest też wymiar psychospołeczny i kulturowy.

Powyższa teza ta wcale nie oznacza, że idea państwa narodowego jest i pozostanie niezmiennie naczelną wartością, wyznaczającą kierunki działania społeczeństw i w rezultacie - przyszły tok dziejów. Wprost przeciwnie. W większości społeczeństw demokratycznych idee państwa narodowego w większości społeczeństw obecnie powoli obumierają. Trzeba jednak podkreślić, iż mimo powolności tego procesu, europejskie państwa narodowe są coraz bardziej zakotwiczone w zobowiązania kontynentu i sojusznicze.

Jednocześnie w Europie pogłębiają się dążenia do uniwersalizmu i federalizmu.¹⁹ Droge tym nowym prądom torują procesy globalizacji i rewolucja informacyjna. Proces przemian świadomościowych społeczeństw jest jednak powolny i - z punktu widzenia struktury społeczeństwa - rozwija się nierównomiernie. Najbardziej podatni na zmiany świadomościowe są warstwy ludzi wykształconych i lepiej sytuowane.

Obrona interesów narodowych (z uwzględnieniem ich zakotwiczenia sojuszniczego) wymaga od sił zbrojnych pełnej gotowości do dawania natychmiastowej odpowiedzi na wszelką agresję i inne formy narażania państwa i jego społeczeństwa na niebezpieczeństwa płynące z zewnątrz.

¹⁹ Szerzej na ten temat: „Kształtowanie nowej Europy” :Strategiczne cele na lata 2000-2005 - Informacja Komisji Europejskiej dla Parlamentu Europejskiego, Rady UE, Komitetu Ekonomiczno - Społecznego i Komitetu Regionów, Monitor Integracji Europejskiej, nr 1/2000, Warszawa 2000. Komitet Integracji Europejskiej.

Procesowi profesjonalizacji armii we wszystkich krajach²⁰ towarzyszą następujące tendencje:

- zmniejszanie liczebności sił zbrojnych;
- wzrost stopnia uzawodowienia lub przechodzenie na system ochotniczy(zawodowy i kontraktowy);
- transformacja struktur oraz systemów uzbrojenia i wyposażenia;
- wzrost zdolności bojowej i lepsze dostosowanie do nowych wyzwań .

Zmniejszanie rozmiaru sił zbrojnych nie jest tylko zabiegiem oszczędnościowym dla ratowania nadszarpniętych(przez wydatki budżetowe) finansów państwa, ale prostą konsekwencją dostosowania ich do nowych zadań. Wielkie armie, będące odzwierciedleniem ery przemysłowej, stają się w tej sytuacji nieprzydatne ze względu na relacje: koszt - efekt.

Spektrum zadań sił zbrojnych obejmuje różnorodne działania, począwszy od powinności wspierania pokoju, poprzez odstraszenie, aż po działania wojenne. Wszystko to wymaga zapewnienia przejrzystości planowania obronnego i celów stawianych przed siłami zbrojnymi .

Teza: Siły zbrojne muszą być formacją doskonale wyszkoloną, uzbrojoną, opartą na profesjonalnym personelu. Coraz powszechniejsze jest przeświadczenie, że jednostki wojskowe muszą być oparte na ochotniczej służbie wojskowej i obsadzone w 100 % w stosunku do etatu bojowego.

Efektywność sił zbrojnych będzie wyznaczana przez ich innowacyjne właściwości o charakterze:

- intelektualnym;
- operacyjnym;

²⁰ Dla przykładu planowana reforma Bundeswehry, proponowana przez Komisję Weizsackera ,zakładająca zmniejszenie jej o ok.100 000 żołnierzy, przewiduje **wzrost** nakładów budżetowych o 2, 7mld marek rocznie. Komisja wyszła bowiem z założenia, że Bundeswehra jest zbyt liczna, źle uzbrojona i słabo przygotowana do zadań, jakie przed nią staną w XXI wieku. Licząca dziś 338 tys. żołnierzy Bundeswehra ma być armią interwencyjną i zmniejszona do 2006r. do liczby 240 tys. W jej składzie znajdować się ma 140 tys. żołnierzy zawodowych i służby długoterminowej. Mają być uszczuplone wojska lądowe, natomiast będą rozbudowane siły powietrzne i morskie. Liczba poborowych będzie ograniczona do 30 tys. W przyszłości służba wojskowa z poboru ma być atrakcyjniejsza: czasokres jej pełnienia będzie skrócony do 9 - ciu miesięcy oraz przewiduje się ułatwienia w późniejszych przyjęciach na studia, ulgi podatkowe i wyższy żołd.

- organizacyjnym;
- doktrynalnym i
- technicznym.

Zasadnicze znaczenie w walce zbrojnej ma uzyskanie przewagi nad przeciwnikiem. Jej podstawowym wyznacznikiem jest wywalczenie i utrzymanie przewagi informacyjnej.

Współczesne koncepcje operacyjne wymagają od sił zbrojnych następujących zdolności:

- utrzymania kontroli przestrzeni powietrznej, lądowej i morskiej oraz wojskowego wykorzystania kosmosu;
- precyzyjnego rażenia;
- wszechobecnego manewru;
- pełnej ochrony sił własnych przed rażeniem;
- zogniskowanej logistyki.²¹

Na polu bitwy niezbędna jest pełna integracja działań rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb. Tylko połączone operacje są w stanie osiągać założone cele. Do ich prowadzenia potrzebne są stosunkowo małe elementy bojowe, modułowo zsynchronizowane, tworzące wielowymiarowe (lądowe, powietrzne i morskie oraz informacyjne) systemy bojowe, dysponujące różnorodnymi zdolnościami, adekwatnie reagujące na „potrzeby operacyjne” pola bitwy.

Rewolucja informacyjna i nowe technologie militarne wywierają zasadniczy wpływ na rolę sił zbrojnych w społeczeństwie i następnie - ich wielkość. Posiadają one bowiem nowe zdolności realizacyjne w zakresie polityki bezpieczeństwa narodowego. Charakter sił zbrojnych ulega także ewolucji w kierunku dostosowania ich do potrzeb rozwoju cywilizacyjnego. W porównaniu do niedawnej jeszcze przeszłości zmieniły się ich możliwości strategiczne i operacyjne.²² Efektywność sił zbrojnych będzie wyznaczana przez ich innowacyjne właściwości ;

- intelektualne;
- operacyjne;
- organizacyjne;

²¹ Zob.: *Joint Vision 2010*, wydawnictwo Departamentu Obrony USA.

²² Choćby lata osiemdziesiąte XX wieku.

- doktrynalne i
- techniczne.

Przepływ informacji technologicznej, powiązania ekonomiczne, dostęp do globalnej bazy handlowej i przemysłowej, dostęp do cyfrowych systemów łączności i Internetu oraz świadomość międzynarodowej konkurencji rzutować będą na poczynania i możliwości naszych potencjalnych przeciwników. W tych warunkach zasadniczą kwestią bezpieczeństwa staje się członkostwo i aktywny udział Polski w strukturach integracyjnych Europy.

Asymetryczne cele i metody ich osiągania w dziedzinie bezpieczeństwa mogą zapewniać przeciwnikowi uzyskiwanie przewagi na poziomie taktycznym, operacyjnym i strategicznym. Odpowiednio do tego typu sytuacji, siły zbrojne Sojuszu muszą być zdolne do stawienia czoła asymetrycznie walczącemu przeciwnikowi. W skrajnej sytuacji nie można nawet wykluczyć jądrowego odwetu w odpowiedzi na jądrowe, chemiczne lub biologiczne ataki przeciwnika.

Oczekuje się, że NATO w XXI wieku nadal będzie istnieć jako polityczno - wojskowy sojusz suwerennych państw, którego celem nie jest tylko obrona statusu terytorialnego, ale stawanie w obronie następujących, wspólnych dla wszystkich jego członków, wartości i interesów :

- zapewnienia zbiorowej obrony i promowania idei bezpieczeństwa państw sprzymierzonych,
- wartości demokratycznych,
- rządów prawa i pokoju.²³

Dla tego celu niezbędne jest wykorzystywanie przez Sojusz instrumentów siły i dyplomacji.

Koncepcja Strategiczna Sojuszu²⁴ daje formalną gwarancję, że NATO będzie efektywnie rozwiązywać problemy przyszłości. Tworzy ona bowiem strukturę planowania, która będzie sprzyjać temu, aby sojusznicy budowali takie siły i

²³ Zob. *Raport Zgromadzenia Północnoatlantyckiego* przygotowany pod kierunkiem W. Rotha - zgodnie ze wskazówkami Grupy Kierującej, w skład której weszli parlamentarzyści z europejskich i północnoamerykańskich państw członkowskich Sojuszu - dla potrzeb wprowadzenia zmiany do koncepcji strategicznej, przygotowania kolejnych etapów rozszerzania Sojuszu i planowania jego działalności w XXI wieku.

²⁴ *The Alliance's strategic Concept*, Approved by the Heads of State and Government participating in

możliwości, które pozwolą Sojuszowi pozostawać na poziomie jego oczekiwań. Sojusznicy zaczynają przechodzić na nowe struktury sił zbrojnych, umożliwiające im przerzut sił i środków dla ochrony granic Sojuszu lub uczestniczenie w operacjach reagowania kryzysowego. Należy podkreślić fakt, iż obecnie tylko nieliczni sojusznicy posiadają zdolności do przerzutu swoich sił na odpowiednie odległości i zabezpieczyć ich działania.

Zakończony pomyślnie konflikt w Kosowie wykazał konieczność doskonalenia potencjału sił zbrojnych Sojuszu.²⁵

Tradycyjne elementy operacyjne: manewr, ogień i czas muszą być uzupełnione przez technologię i informację. Z drugiej jednak strony muszą być one dostosowane do charakteru i intensywności konfliktu. Dlatego też nauka i technologia odgrywać będą coraz większą rolę jako determinanty bezpieczeństwa państwa. Muszą być one również zaangażowane w proces doskonalenia sił zbrojnych, aby te ostatnie mogły skutecznie przeciwstawić czoła różnorodnym zagrożeniom.

Teoria wojskowa łączy historyczną obserwację i systematyczne badania organizacji, strategii, metod i technik działania, od starożytności do teraźniejszości. W jej ramach powstają koncepcje teoretyczne i praktyczne, służące rozwiązywaniu problemów świata przez walkę lub inne, niezbrojne formy użycia sił zbrojnych.

Jak dotąd, wojny były prowadzone w pięciu wymiarach:

- politycznym;
- społecznym;
- technologicznym ;
- operacyjnym i
- logistycznym.

Wszystkie te wymiary sprowadzają się w istocie rzeczy do czterech elementów siły państwa:

- politycznego;
- informacyjnego;
- wojskowego i

the meeting of the Atlantic Council in Washington D.C. on 23 rd and 24th April 1999.

²⁵ Zob. m.in.: S.E. Johnson, *After Kosovo: Insights into future operations*, Internet: <http://ndu.edu/inss/symposia/Topical 99/Johnson.html>

- ekonomicznego.

W praktyce funkcjonowania państwa konieczne jest systemowe powiązanie tych elementów. Zaniedbanie jednego z nich może prowadzić w przyszłości do katastrofalnej porażki.

Element polityczny siły państwa obejmuje cele polityczne i sam proces polityczny, w którym cele są urzeczywistniane. Cele polityczne manifestują różne wartości:

- ochrona interesów narodowych;
- agresywna polityka w celu rozszerzenia wpływów politycznych i ekonomicznych;
- zaangażowanie w ogólnoświatowe zmiany;
- narzucanie innym własnej ideologii;
- promowanie terroryzmu.

Polityka państwa - rozpatrywana jako proces - w swej warstwie zewnętrznej jest uwarunkowana przez;

- geopolitykę;
- geostrategię i
- geoekonomię.

Na przykład - obok konfliktów wyłącznie politycznych - istnieją konflikty geopolityczne, wynikające z powodów przestrzennych lub spowodowanych różnicą potencjałów między ośrodkami siły. Konflikt geopolityczny może być spowodowany, jeśli w jednym naturalnym obszarze geopolitycznym nastąpi:

- zetknięcie się dwu lub więcej ośrodków siły;
- podział jednego ośrodka siły na dwa lub więcej rywalizujących ze sobą.

Drugim źródłem konfliktu geopolitycznego jest nierównomierność rozwoju, co stwarza różnice potencjału między ośrodkami siły.²⁶

Nastawienie i zaangażowanie społeczeństwa w wojnie nie tylko zależy od bezpośredniego uczestnictwa ludności cywilnej w działaniach wojennych, ale zakresu manipulacji opinią publiczną, psychologicznego i etycznego wpływu

²⁶ Zob.: L. Moczulski, *Geopolityka. Potęga w czasie i przestrzeni*, Warszawa 1999, Bellona, s.457 i nast. Krytykę *geopolityki*, rozumianej jako dyscyplina naukowa i jako sposób uprawiania „realnej polityki”, interesująco przedstawił R. Kuźniar w artykule „Globalizacja ...”, op. cit.

przebiegu wojny i jej rozmiaru.

Wykazanie roli nauki i techniki w kontekście bezpieczeństwa międzynarodowego, a w tym i rozbrojenia, wymaga szerokiego podejścia do jego istoty i uwzględnienia wszystkich jego wymiarów:

- ekonomicznego;
- politycznego;
- kulturowego, naukowo - technicznego;
- militarnego i
- informacyjnego.

Na przykład niektóre państwa postrzegają bezpieczeństwo bardziej w kategoriach politycznych i ekonomicznych niż militarnych, inne głównie w kategoriach politycznych i militarnych. Wyodrębnianie wymiaru naukowo - technicznego bezpieczeństwa wcale nie oznacza, że nauka i technika nie ma wpływu na pozostałe jego wymiary. Wprost przeciwnie, determinują one pośrednio i bezpośrednio każdy z tych wymiarów.

Trudno jest generalizować rolę nauki i techniki w dziedzinie bezpieczeństwa, natomiast łatwiej można wykazać ją w odniesieniu do konkretnego wymiaru bezpieczeństwa.

Wpływ nauki i techniki na poziom bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego jest przede wszystkim dwojaki: pozytywny i negatywny. Służyć one mogą wielowymiarowej stabilności i destabilizacji środowiska strategicznego, w zależności od celów, do jakich mogą być wykorzystane przez czynniki rządowe i pozarządowe.

Największy problem związany z wpływem nauki i techniki na bezpieczeństwo międzynarodowe wiąże się z przewidzeniem skutków procesów globalizacji i rewolucji informacyjnej, w szczególności szansami i zagrożeniami, jakie one niosą dla przyszłości świata.

Wiedza i jej zastosowania techniczne zawsze decydowały o rozwoju cywilizacji, ale od czasu wynalezienia broni masowego rażenia również stwarzały groźbę jej zagłady. Z drugiej strony nauka i technika umożliwiły przewidzenie możliwej apokalipsy i zaoferowały skuteczne, jak dotąd, technologie opanowania groźby kataklizmu światowego. Jednocześnie ujawniło się znaczenie globalnego zagrożenia związanego z wykorzystaniem przez ludzi energii jądrowej nawet do

celów pokojowych.²⁷

Pełne wykorzystanie nowych możliwości stwarzanych przez technologie informacyjne dla zasadniczej poprawy sprawności spożytkowania zasobów materialnych świata staje się dziś warunkiem przetrwania i odnalezienia sposobów podtrzymania rozwoju cywilizacji ludzkiej. Z drugiej jednak strony trudno sobie wyobrazić - na przykład - skutki synergii rewolucji informacyjnej i niebezpiecznych technologii, jakimi mogą rozporządzać wrogie ludzkości organizacje rządowe(w niektórych autokratycznych i przesiąkniętych fałszywymi ideologiami państwach) oraz pozarządowe(transnarodowa zorganizowana przestępczość). Należy zatem stworzyć skuteczny i demokratyczny światowy system promowania technologii sprawdzonych, bezpiecznych dla człowieka i środowiska oraz zakaz rozwijania technologii niebezpiecznych.

Rozwoju nauki i techniki nie da się powstrzymać(o ile świat nie zostanie wcześniej zniszczony), nawet pod pozorem troski po przyszłość świata. W interesie społeczności globalnej jest rozwijanie nauki i techniki dla jej dobra. Inżynieria genetyczna niesie poważne obawy o możliwości wynaturzenia człowieka i jego środowiska naturalnego(mutacja roślin i zwierząt).

Pojawienie się sztucznej inteligencji (w niedługim czasie z pewnością to nastąpi) spowoduje szok związany ze zmianą istoty człowieka, jego przeistoczenia się w z jednostki biologicznej w jednostkę techniczną. Zmieni się wówczas tradycyjne pojęcie człowieka: nie będzie on pojmowany jako istota rozwinięta na bazie zwierzęcia, ale doskonałej maszyny.

Nauka winna jest społeczności globalnej dostarczyć wiedzę o możliwych skutkach podstawowych wyzwań, przed jakimi ludzkość stanęła na początku nowego tysiąclecia. Do najważniejszych pytań, na które nauka winna odpowiedzieć, należą:

- Jak dokonać właściwego doboru czynników krytycznych i priorytetów rozwojowych dla poszczególnych regionów i państw?
- Jak skutecznie powstrzymać proliferację broni masowego rażenia?

²⁷ W największym do uświadomienia tego faktu przyczyniła się katastrofa w elektrowni jądrowej w Czernobylu w 1986r. Zob. K. Żygulski, *Wstęp do problemów globalnych współczesnego świata*, Podręcznikowe materiały pomocnicze Wyższej Szkoły Społeczno - Ekonomicznej w Warszawie, Z. nr 1.

- Jaki wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe może mieć rewolucja w sprawach wojskowych?
- Jak rozwiązać deficyt wody i żywności w regionach dotkniętych kryzysem?
- Jak przeciwdziałać bezrobociu i plagom niedostosowania społecznego obywateli: narkomanii, alkoholizmowi, szerzącej się przestępczości?
- Jak przeciwdziałać kryzysowi wielkich miast?
- Jak spowalniać procesy przeludnienia świata?
- Jak przeciwdziałać niekorzystnym zjawiskom globalizacji i rewolucji informacyjnej?
- Jak zapewnić światowe zarządzanie dla bezpiecznego rozwoju globu w warunkach kształtowania się wielobiegunowego świata wielu cywilizacji?

Globalizacja i rewolucja informacyjna mogą rozwinąć nowy wyścig zbrojeń. Wstępna faza tego wyścigu już rozpoczęła się i w USA nosi nazwę *Rewolucja w sprawach wojskowych* (Revolution in Military Affairs). Podstawy tego procesu tworzą trzy następujące elementy:

- wyzyskanie wiedzy i rozwój technologii informacyjnych;
- rozwój nauk biologicznych;
- nowoczesne technologie materiałowe.

Spośród tych trzech składowych rewolucji w sprawach wojskowych najbardziej zaawansowana jest rewolucja informacyjna. Jednocześnie następuje dynamizowanie badań w dziedzinie biologii z punktu widzenia wykorzystania ich w celach wojskowych.

Przyspieszonego tempa nabierają również prace nad nowymi materiałami do konstrukcji systemów uzbrojenia i wyposażenia armii.

Zagrożeniem dla bezpieczeństwa światowego jest pokusa kreacji handlu bronią i technologiami podwójnego przeznaczenia. Światowy handel bronią jest dziedziną wysoce opłacalną i ma tendencję wzrostową.²⁸

²⁸ J. Oleksy, *Globalizacja a przemysł obronny z polskiej perspektywy*, Referat wygłoszony na konferencji naukowej pt. „Polski przemysł obronny wobec wyzwań globalizacji” w dn. 8 . 09. 2000 w Kielcach.

Dotychczasowe programy kontroli zbrojeń powinny ulec istotnemu przewartościowaniu. Jeśli do niedawna kontrola zbrojeń ściśle związana była z rozwojem sytuacji politycznej i wojskowej, to obecnie powinna wiązać się z rewolucją w sprawach wojskowych.

1. 2. Środowisko strategiczne Polski w r. 2000

Opis tego - jakimi są obecnie świat, Europa i rzeczywista sytuacja międzynarodowa Polski oraz - jaka może być ich przyszłość w najbliższym dwudziestoleciu - nie jest zabiegiem prostym. Mimo że problem ten jest podejmowany przez wiele zespołów badawczych, a także jednostkowych obserwatorów - ciągle mamy do czynienia ze zróżnicowanymi szkicami środowiska strategicznego, w jakim się znajdujemy, a tym bardziej tymi, które odnoszone są do przyszłości. W tych opisach są elementy bardziej i mniej klarowne. Jest też wiele wątpliwości i znaków zapytania. Do nich należą m. in. takie kwestie jak:

- przyszłość integracji europejskiej - pomyślność realizacji celów strategicznych U E;²⁹
- miejsce Rosji w systemie bezpieczeństwa europejskiego;
- rola USA i państw europejskich w przyszłym NATO;
- technologiczna spójność sił zbrojnych Sojuszu.

²⁹ Zdaniem Komisji Europejskiej w najbliższych pięciu latach będą realizowane następujące cele strategiczne :

- **promowanie nowych form europejskiego systemu rządzenia.** Przyznanie ludziom większego wpływu na sposób rządzenia Europą; zwiększenie skuteczności i przejrzystości instytucji; dostosowanie instytucji do potrzeb związanych z rozszerzeniem; ustanowienie nowych form partnerstwa między różnymi szczeblami władzy na terytorium Unii; aktywny i promujący nowe treści udział Europy w rozwoju globalnego systemu rządzenia;
- **stabilna Europa i zwiększenie znaczenia Europy w świecie.** Poszerzenie Unii oraz umożliwienie Europie objęcia przywództwa w budowie nowej globalnej gospodarki;
- **nowa agenda gospodarcza i społeczna.** Modernizacja gospodarki w związku z erą cyfrową, dzięki temu wzrośnie zatrudnienie, zrównoważony rozwój otrzyma trwałe wsparcie, a jednocześnie zostaną przekształcone nasze systemy świadczeń socjalnych, umożliwiając osiągnięcie celu, jakim jest sprawiedliwe i opiekuńcze społeczeństwo;
- **lepsza jakość życia.** Ochrona środowiska, bezpieczeństwo żywności, prawo konsumentów, wymiar sprawiedliwości oraz ochrona przed przestępczością.

Unia Europejska stoi w obliczu przemian wynikających z globalizacji i wyzwań nowej, opartej na wiedzy gospodarki. Musi ona nadać wszystkim tym zmianom taki kierunek, który będzie zgodny z przyjętymi wartościami oraz przyjętym modelem społecznym, a także musi uwzględniać zbliżające się rozszerzenie. Musi ona posiadać jasny cel strategiczny i program tworzenia infrastruktury umożliwiającej rozwój wiedzy, będącej zachętą do aktywniejszej wynalazczości, do reform gospodarczych oraz modernizacji systemu opieki społecznej i systemu edukacji.³⁰

Jednakże ostatnio przeprowadzane sondaże opinii publicznej na Zachodzie nie w pełni popierają plany elit politycznych, związanych z rozszerzaniem Unii. Entuzjazm i fascynacja Polską, jakie miały miejsce po upadku imperium radzieckiego, zostają obecnie zastępowane zwyczajną obojętnością, a nawet obawą o obniżenie stopy życiowej, w wyniku potrzeby dofinansowania nowo przyjętych krajów. Z tym problemem związane są tzw. *odroczenia* terminu rozszerzenia Unii, o sprecyzowanie którego zabiegają rządy krajów kandydujących. Dla wielu ludzi na Zachodzie Polska wciąż jeszcze „Jawi się jako kraj zacofany, zdominowany przez kler, miotający się politycznie”.³¹

W niniejszym studium przedstawiamy ważniejsze - naszym zdaniem - elementy diagnozy środowiska strategicznego Polski, najczęściej spotykane w dostępnej nam bibliografii i które - naszym zdaniem - mieć mogą istotne znaczenie dla naszego problemu badawczego.

W 2000r. Polska znajduje się w jakościowo nowym środowisku strategicznym.

Wraz z upadkiem systemu komunistycznego do historii przeszedł czterdziestopięcioletni konflikt ideologiczny między Wschodem i Zachodem Europy, będący podstawą napięcia polityczno - wojskowego we wzajemnych stosunkach. Jednocześnie zniknęło główne zagrożenie dla Europy i świata, wyrażające się możliwością konfrontacji globalnej z użyciem broni nuklearnej lub tylko klasycznej.

W wyniku przemian, jakie zaistniały w ostatniej dekadzie XX wieku w Europie powstało 15 nowych państw. W sumie posiada ona 37 000 kilometrów

³⁰ *Posiedzenia Rady Europejskiej w Lizbonie, 23 i 24 marca 2000r. Wnioski Prezydencji*, Monitor Integracji Europejskiej nr 1/2000, Warszawa 2000. Komitet Integracji Europejskiej.

³¹ Zob.: J Quatremer, *Unia już nie kocha Polski*, „Polityka” nr38(2263), wyd. 16 września 2000.

granic, czyli trzy razy więcej niż 50 lat temu. W miejsce groźby wojny ogólnoeuropejskiej(światowej) pojawiły się konflikty mniejsze, wymagające jednak zaangażowania sił pozapaństwowych. Na przykład polityka ucisku etnicznego Albańczyków stosowana przez serbski reżim Miloszewicza oraz fiasko pokojowych wysiłków organizacji międzynarodowych doprowadziły do pierwszej w historii NATO interwencji zbrojnej.

Obecnie żadna z potęg europejskich nie posiada hegemonii. Totalitaryzm został zastąpiony przez demokrację, chociaż w wielu krajach Europy jest ona jeszcze słaba. Nie ma też w otoczeniu Polski niebezpiecznego przeciwnika, dążącego jawnie do zagarnięcia jej terytorium.

Będąc w NATO, Polska nie jest zagrożona prze zmasowany atak nuklearny, a widmo ataku konwencjonalnego w skali wojny jest małe. Zasadniczą kwestią obronności w Polsce stają się możliwe ataki innego typu: od zaatakowania systemów komputerowych, aż po ograniczony atak konwencjonalny o charakterze terrorystycznym.³²

Głównym przedmiotem troski Polski i innych państw europejskich w dziedzinie bezpieczeństwa nie jest przygotowanie się do wojny lecz nadzorowanie i utrzymywanie pokoju. Zadania tego rodzaju wymagają stosowania nowych form stosunków międzypaństwowych - dyplomacji prewencyjnej i prowadzenia operacji pokojowych *peace keeping*. Do tego celu niezbędne są odpowiednie struktury obronne, zdolne do zażegnania ewentualnych sytuacji kryzysowych i zapobieganiu ich rozwojowi.

Polityka prewencji ma szczególne znaczenie w wypadku pozapaństwowych interwencji zbrojnych. Wymaga ona międzynarodowej współpracy w nadzorowaniu bezpieczeństwa. Tak więc bezpieczeństwo zbiorowe staje się być ważniejsze od bezpieczeństwa tylko jednego państwa. Wynika to z natury tworzącego się świata współzależności. Podstawową sprawą organów bezpieczeństwa zbiorowego nie jest obrona przed agresorem lecz tworzenie takiej organizacji stosunków między zainteresowanymi państwami, aby każdemu z nich zapewnić poczucie bezpieczeństwa na własnym terenie, a przynajmniej sprawić, aby napięcia, które mogłyby zaistnieć między nimi, natrafiły na warunki sprzyjające pokojowemu ich

³²Zob.: „Przygotowanie i prowadzenie przez Polskę wojny obronnej po 2000r.”, Raport z badań, Warszawa 2000, AON.

rozwiązaniu.³³

Mimo iż w Europie następuje demilitaryzacja polityki międzynarodowej, kraje Europy Centralnej i Wschodniej nadal obawiają się ekspansjonistycznej Rosji i zabiegają o zbliżenie z Zachodem, głównie przez uczestnictwo w strukturach integracji (NATO i UE). Zachód zmierza do stabilizacji sytuacji w tym regionie Europy przez rozmaite działania:

- zgodę na rozszerzanie NATO i UE;
- pakt o stabilizacji;
- program *Partnerstwo dla Pokoju* itp.

Rosja dąży do powstrzymania procesów integracyjnych w Europie i pragnie odbudować swe wpływy na państwa dawnego bloku wschodniego.

Poza obszarem euroazjatyckim nie istnieje obecnie wspólny, kooperatywny system bezpieczeństwa, oparty na pokojowym rozstrzyganiu sporów i demilitaryzacji polityki międzynarodowej.

Światowe wydatki na zbrojenia w 1998 r. wyniosły 745 mld. dolarów USA. Na jednego mieszkańca Ziemi jest to wydatek równy 125 dol. USA. W porównaniu z 1997r.. globalne wydatki na zbrojenia spadły o 3,5 %. Przyczyniła się do tego zwłaszcza redukcja wydatków rosyjskich (55 %) oraz w USA (4 %). Szczególnie niepokojąca jest jednak stopa wydatków wojskowych w stosunku do kwoty PKB, jaką ponoszą biedne kraje w Afryce, prowadzące przewlekłe konflikty zbrojne.³⁴

Ujmując sytuację geostrategiczną globalnie należy podkreślić, iż w Europie najbardziej niespokojnym regionem są Bałkany, w Afryce - jej centralna część oraz południe Azji (Indie i Pakistan).

Postęp technologiczny w dziedzinie informacji wywołuje przewrót w sprawach wojskowych, wymagając różnorodnych wysiłków badawczych i adaptacyjnych. Powstaje jednak paradoks: Zgodnie z ideologią *służby dla pokoju* należałoby ograniczać wydatki na zbrojenia, gdy tymczasem bezpieczeństwo europejskie nie może obyć się bez wzmożonych wysiłków naukowo - badawczych.

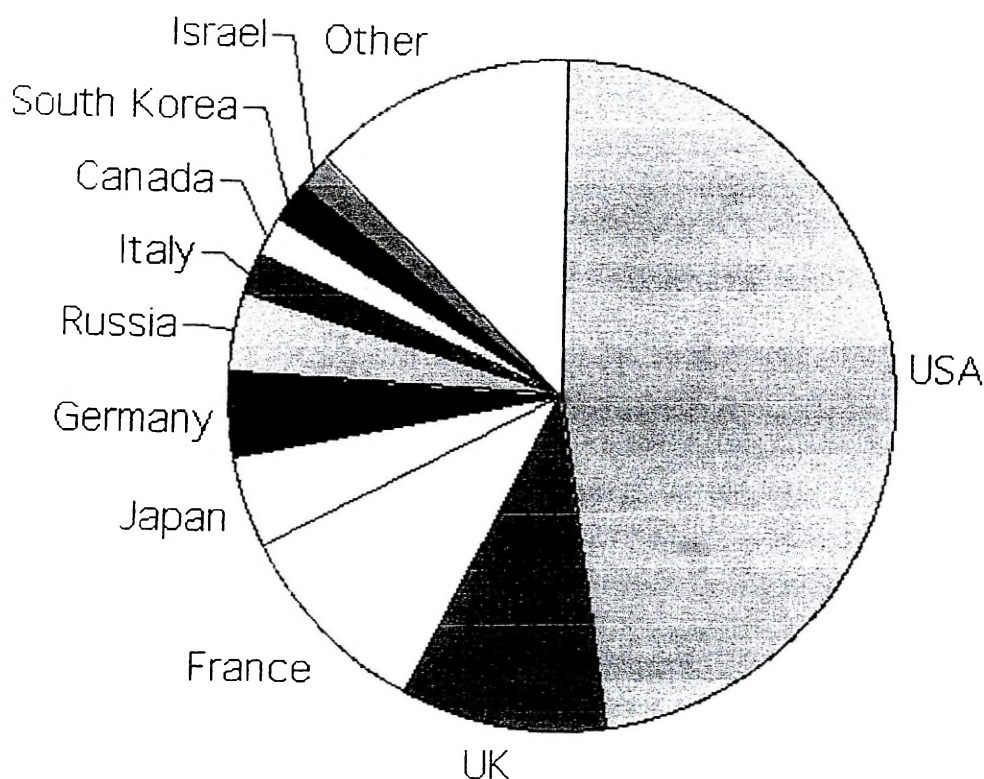
Produkcja wysokiej jakości uzbrojenia koncentruje się w kilku najbardziej uprzemysłowionych państwach świata(zob. rys.3).

³³ Paul - Ivan de Saint Germain, *Jak ma wyglądać system obrony w Europie*, Przegląd Środkowoeuropejski, nr 21/13.

³⁴ Yearbook 1999, Sipri, Stockholm.

Więszymi odbiorcami broni są Tajwan i Arabia Saudyjska.

Chociaż w 1998r. było mniej konfliktów zbrojnych niż w 1989, to jednak w skali światowej nie nastąpiła znacząca poprawa stanu bezpieczeństwa.

Rys.3. Państwa przodujące w produkcji wojskowej wysokich technologii

Źródło: Internet:[http:// projects.sipri.se/milex/aprod/world- 96.html](http://projects.sipri.se/milex/aprod/world-96.html)

Zagrożenia dla pokoju są generowane przez różne czynniki o charakterze wewnętrznym i międzynarodowym. Jedne państwa - niezdolne do zapewnienia stabilnej władzy i ochrony społeczeństwa przed konfliktami wewnętrznymi - narażyły je na wojnę domową. Inne kierowały swoją uwagę na otoczenie zewnętrzne, rozszerzały swoje wpływy stosując przemoc wobec sąsiadów. Jeszcze inne, rozwijając broń masowego rażenia dla celów odstraszania (Indie, Pakistan, Irak, Korea Północna), stwarzały zagrożenie dla stabilności i bezpieczeństwa całych regionów świata.

Spośród 27 większych konfliktów, jakie miały miejsce w 1998 r., tylko dwa z nich (między Indiami i Pakistanem oraz Erytreą i Etiopią) miały charakter konfliktów zbrojnych między państwami. Wszystkie inne - to konflikty o charakterze wewnętrznym.

Większe konflikty zbrojne miały miejsce w:

- Afganistanie;
- Algerii;
- Rosji (Czeczenia);
- Angoli;
- Burundii;
- Kolumbii, Demokratycznej Republice Konga;
- Erytreii i
- Etiopii.³⁵

Nadzorowanie i utrzymywanie pokoju wymaga odmiennych sposobów działania. Zmienia się pojęcie bezpieczeństwa i inna staje się rola sił zbrojnych. Nadzorowanie pokoju oznacza przede wszystkim rozwijanie dyplomacji prewencyjnej oraz zdolności wojskowej do prowadzenia operacji typu *peace keeping*. Zdaniem byłego Sekretarza Generalnego ONZ M. Boutrosa Ghali, dyplomacja prewencyjna polega na:

- zapobieganiu sporom między stronami;
- nie dopuszczeniu, by istniejące różnice zdań przerodziły się w konflikt;
- w razie wybuchu konfliktu nie dopuszczeniu do jego rozprzestrzeniania.

Do prowadzenia operacji utrzymania pokoju niezbędne są lekkie formacje piechoty wsparte niewielkimi siłami powietrznymi. Należy jednak zastrzec, że stan obecny stosunków międzynarodowych może ulec zmianie. Sytuacja pokojowa nie oznacza automatycznie utrzymania stałej sytuacji geopolitycznej.

Polityka bezpieczeństwa Polski w latach dziewięćdziesiątych uległa znacznej ewolucji i została dostosowana do jej bieżących i przyszłych potrzeb rozwojowych w zmieniającej się Europie i świecie. Jest ona akceptowana przez wszystkie znaczące siły polityczne w kraju. Tworzą ją dwa zasadnicze filary:

- **wewnętrzny - nowe podstawy polityczno - gospodarcze kraju** - oparte na przemianach ustrojowych, rozwoju społeczno - ekonomicznym, umocnieniu gospodarki i procesów demokratyzacji

³⁵ Tamże.

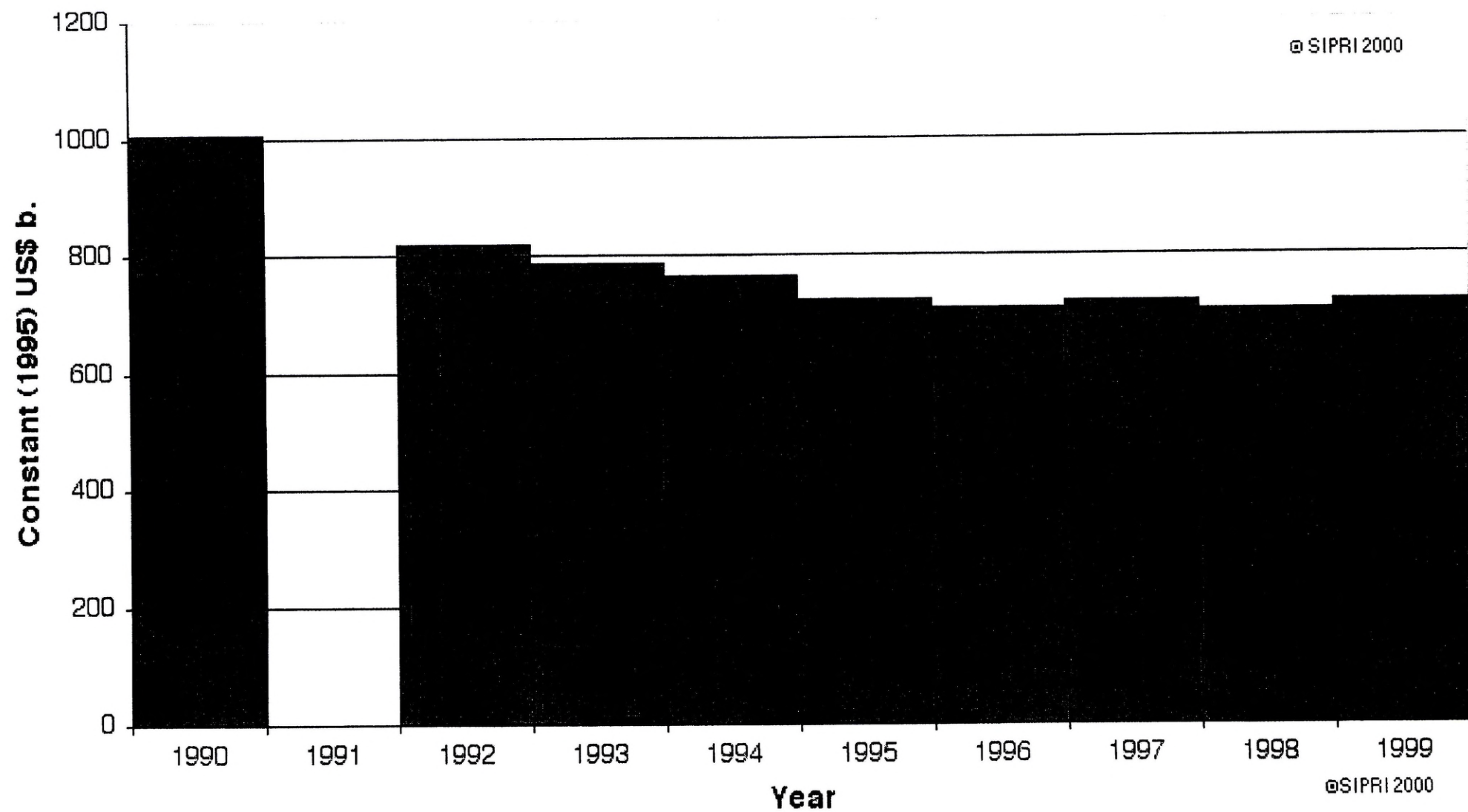
życia społecznego oraz wielostronnej współpracy z wszystkimi sąsiadami w skali ogólnej i regionalnej (przygranicznej);

zewnątrzny - dążenie do pełnej integracji z zachodnimi strukturami bezpieczeństwa i współpracy gospodarczej; utrzymywanie i rozwijanie wszechstronnych stosunków i wzajemnie korzystnej współpracy z wszystkimi sąsiadami; dążenie do umacniania pozycji Polski w regionie i wynikający stąd czynny udział w istniejących strukturach współpracy regionalnej.

Reasumując:

- Mamy do czynienia ze zmieniającym się światem, któremu kierunek rozwoju nadaje tworząca się na bazie procesów globalizacji cywilizacja informacyjna. Należy zdawać sobie sprawę z faktu, iż decyzje polityczne, podejmowane w ostatnich latach dwudziestego wieku, mogą definiować nasze otoczenie w dwudziestoleciu nowego tysiąclecia.
- W ostatniej dekadzie XX wieku doszło do wytyczenia nowych granic państwowych, zwłaszcza w Europie. Najbliższa przyszłość wykaże, jaka będzie ich stabilność. W wymiarze etnicznym i religijnym nastąpiła wyraźna polaryzacja. Pojawiły się potężne wielonarodowe korporacje i globalny rynek, ale również transnarodowe organizacje przestępcze, wyciskające piętno na życie społeczeństw.
- Dominujące znaczenie dla rozwoju świata ma technologia. Jednakże wymaga ona upowszechnienia, a decydenci rządowi powinni znaleźć recepty na jej negatywne strony, bowiem świat tworzy przede wszystkim wyzwania ekonomiczne w zakresie:
 - opieki socjalnej;
 - strukturalnego bezrobocia;
 - kryzysu wielkich miast.

Nowe technologie wojskowe sprzyjają rozpowszechnianiu się konfliktów o charakterze symetrycznym i niesymetrycznym. Same przez się nie stanowią one przyczyn konfliktów, ale nadają im zupełnie nowe oblicze.

Rys. 4. Światowe wydatki wojskowe w latach 1990 – 99

Źródło: Internet: <http://projects.sipri.se/milex/mex-world-graph.html>.

World and regional military expenditure estimates, 1990-99

Figures are in US \$b., at constant 1995 prices and exchange rates. Figures in italics are percentages.

Figures do not always add up to totals because of the conventions of rounding.

Region ^a	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	% change 1990-99
Africa	11.9	11.1	9.9	9.9	10.0	9.4	8.9	9.3	[9.5]	[10.6]	- 11
North	2.4	2.5	2.7	2.9	3.4	3.1	3.2	[3.5]	[3.7]	..	+ 54 ^c
Sub-Saharan	9.5	8.7	7.2	7.0	6.6	6.3	5.8	5.8	5.8	[6.6]	- 30
Americas	386	339	359	343	326	312	294	294	[287]	[294]	- 24
North	369	325	343	325	308	290	274	272	266	269	- 27
Central	0.8	0.6	0.6	0.5	0.5	0.5	0.5	0.4	..	..	- 50 ^d
South	16.3	13.5	15.6	17.8	17.5	21.3	19.5	22.1	..	..	+ 36 ^d
Asia/Oceania	115	118	124	126	127	130	134	137	137	139	+ 21
Central	..	..	1.1	1.4	0.9	1.0	1.0	1.2	..	..	+ 9 ^e
East	95.1	97.9	103	104	105	108	111	114	113	114	+ 20
South	11.6	11.4	11.4	12.4	12.3	12.8	13.0	13.4	13.6	14.5	+ 25
Oceania	8.2	8.2	8.6	8.9	8.8	8.5	8.4	8.6	8.9	9.3	+ 13
MiddleEast	[51.7]	[69.1]	50.0	48.0	47.2	44.9	45.5	50.3	49.5	49.4	- 5
Europe	442	..	275	260	253	228	226	227	221	226	- 49
CEE	[213]	..	[59.9]	[52.6]	[52.0]	[36.8]	[34.3]	[36.1]	[29.2]	[33.0]	- 85
CIS Europe	0	..	[49.3]	[43.6]	[43.2]	[28.0]	[25.6]	[27.3]	[20.4]	[24.6]	- 50 ^f
West	229	225	215	207	201	192	192	191	192	194	- 16
World	1007	..	818	787	763	724	708	718	[704]	[719]	- 28.6
<i>Change (%)</i>	- 4.6	..	- 18.8 ^g	- 3.8	- 3.0	- 5.1	- 2.2	+ 1.4	- 1.9	+ 2.1	- 3.7

Source: SIPRI Yearbook 2000, table 5.1.

(a) For country coverage of the regions, see *Regional coverage*. Some countries are excluded because of lack of consistent time-series data. Africa here excludes Angola, the Republic of Congo (Congo-Brazzaville), the Democratic Republic of Congo (DRC), Libya and Somalia; Asia excludes Afghanistan; and the Middle East excludes Iraq and Qatar. World totals exclude all these countries. CIS = Commonwealth of Independent States.

(b) Because some countries are excluded, total military expenditure in Africa is understated in this table. Because of the effect of war on its economy, it is impossible to make a time series in constant dollars for Angola. Its official military expenditure may have been as high as \$5-6 billion in 1996-97, which would mean that total Sub-Saharan military expenditure was twice the figure shown here.

(c) Change over the period 1990-98.

(d) Change over the period 1990-97.

(e) Change over the period 1992-97.

(f) Change over the period 1992-99.

(g) Change over the period 1990-92.

Tabela 1: Szacunkowe wydatki państw NATO na wyposażenie

Źródło: Internet: <http://projects.sipri.se./milex/mex-nato-procurement.html>.**NATO military expenditure on equipment, 1990–99**

Figures are in US \$m. at 1995 prices and exchange rates and in percentage changes from previous year.

State	Item	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
North America											
Canada	Constant (1995) US \$m.	1 866	1 791	1 853	1 904	1 685	1 682	1 286	986	860	1 123
	Annual change (%)	- 7.5	- 4.0	3.4	2.7	- 11.5	- 0.2	- 23.5	- 23.3	- 12.8	30.7
USA	Constant (1995) US \$m.	88 535	85 626	75 863	69 032	86 487	77 253	70 812	68 100	65 482	63 527
	Annual change (%)	- 6.3	- 3.3	- 11.4	- 9.0	25.3	- 10.7	- 8.3	- 3.8	- 3.8	- 3.0
Europe											
Belgium	Constant (1995) US \$m.	469	480	394	320	354	239	231	272	256	248
	Annual change (%)	- 21.7	2.3	- 17.9	- 18.9	10.8	- 32.5	- 3.3	18.1	- 6.0	- 3.2
Czech Rep.	Constant (1995) US \$m.										187
Denmark	Constant (1995) US \$m.	481	519	574	472	501	389	391	435	444	450
	Annual change (%)	13.8	7.9	10.6	- 17.8	6.2	- 22.4	0.4	11.2	2.0	1.4
Germany	Constant (1995) US \$m.	10 047	8 195	6 643	4 987	4 568	4 686	4 474	4 189	4 949	5 395
	Annual change (%)	- 1.8	- 18.4	- 18.9	- 24.9	- 8.4	2.6	- 4.5	- 6.4	- 6.0	9.0
Greece	Constant (1995) US \$m.	1 083	974	1 167	1 202	1 208	1 002	1 132	1 109	1 284	1 267
	Annual change (%)	- 1.2	- 10.1	19.8	3.0	0.5	- 17.1	13.0	- 2.1	15.8	- 1.3
Hungary	Constant (1995) US \$m.										153
Italy	Constant (1995) US \$m.	3 845	3 632	3 246	3 742	3 289	2 904	3 064	2 543	2 875	2 861
	Annual change (%)	- 17.9	- 5.5	- 10.6	15.3	- 12.1	- 11.7	5.5	- 17.0	13.0	- 0.5
Luxembourg	Constant (1995) US \$m.	4	8	7	4	3	3	6	6	11	6
	Annual change (%)	- 12.4	86.4	- 11.1	- 44.5	- 17.3	0.0	79.1	- 8.8	100.6	- 44.9
Netherlands	Constant (1995) US \$m.	1 723	1 461	1 322	1 197	1 386	1 246	1 506	1 255	1 219	1 260
	Annual change (%)	- 1.2	- 15.3	- 9.5	- 9.4	15.8	- 10.1	20.9	- 16.7	- 2.8	3.4
Norway	Constant (1995) US \$m.	853	805	968	1 020	1 107	890	896	860	932	859
	Annual change (%)	- 8.2	- 5.6	20.2	5.4	8.5	- 19.6	0.6	- 3.9	8.3	- 7.8
Poland	Constant (1995) US \$m.										309
Portugal	Constant (1995) US \$m.	258	218	58	183	104	157	162	216	98	253
	Annual change (%)	- 11.0	- 15.3	- 73.4	215.8	- 43.1	51.0	2.8	33.9	- 54.6	157.6

Tabela 1: Szacunkowe wydatki państw NATO na wyposażenie (c.d.)

Źródło: Internet: <http://projects.sipri.se./milex/mex-nato-procurement.html>.

Spain	Constant (1995) US \$m.	1 209	1 190	930	1 252	1 018	1 178	1 130	1 160	1 005	1 038
	Annual change (%)	- 35.0	- 1.6	- 21.9	34.7	- 18.7	15.7	- 4.0	2.6	- 13.3	3.3
Turkey	Constant (1995) US \$m.	1 100	1 284	1 475	1 506	1 884	1 961	2 282	2 082	1 667	2 833
	Annual change (%)	40.6	16.7	14.9	2.1	25.1	3.9	16.4	- 8.8	- 19.9	70.0
UK	Constant (1995) US \$m.	7 443	8 333	7 028	9 870	9 141	7 379	8 141	7 970	8 527	8 629
	Annual change (%)	- 20.7	12.0	- 15.7	40.4	- 7.4	- 19.3	10.3	- 2.1	7.0	1.2
Total NATO Western Europe											
	Constant (1995) US \$m.	28 515	27 098	23 812	25 756	24 567	22 034	23 415	22 097	23 267	25 099
	Annual change (%)	- 10.9	- 5.0	- 12.1	8.2	- 4.6	- 10.3	6.3	- 5.6	5.3	7.9
Total NATO											
	Constant (1995) US \$m.	118 915	114 515	101 529	96 692	112 740	100 969	95 514	91 183	89 608	89 749
	Annual change (%)	- 7.5	- 3.7	- 11.3	- 4.8	16.6	- 10.4	- 5.4	- 4.5	- 1.7	0.2

Note: The NATO data show percentage shares; the dollar figures have been calculated using these percentages on NATO total expenditures figures.

France does not return figures giving this breakdown to NATO.

Sources: SIPRI Yearbook 2000 - based on NATO data

Polska w 2000r. stoi wobec następujących podstawowych dla przyszłości problemów :

- bezrobocie, system opieki zdrowotnej i ubezpieczenia społeczne;
- rozwój wsi i rolnictwa;
- struktura demograficzna i migracja;
- rozwój regionalny;
- system emerytur i opieki społecznej;
- spłata długu zagranicznego i wewnętrznego;
- strategia przemysłowa,³⁶ w tym przemysłu obronnego;
- bezpieczeństwo publiczne i systemy ratownictwa;
- dostosowanie Sił Zbrojnych RP do nowych wyzwań;
- edukacja dla *ery informacyjnej* i wykorzystanie potencjału intelektualnego.

Przedstawiona kolejność problemów jest dowolna i nie oznacza priorytetów realizacyjnych .

1. 3. Środowisko strategiczne Polski w nadchodzącym dwudziestoleciu

Dynamika rozwoju świata jest wypadkową jedności i ścierania się przeciwnych tendencji. Konsekwencje tej dialektyki mają wymiar globalny i lokalny (regionalny). Nowa epoka cywilizacyjna wymaga nowego sposobu myślenia i rozumienia przemian światowych.

Teza: Rozpatrując przyszłe środowisko strategiczne Polski należy:

- **dostrzegać wzajemne powiązania czynników globalnych i regionalnych oraz wewnętrznych,**
- **budować scenariusze i**
- **badać ich konsekwencje dla bezpieczeństwa narodowego.**

Taka procedura badawcza pozwala budować strategię bezpieczeństwa narodowego oraz określić programy wykorzystania instrumentów polityki państwa, w szczególności - sił zbrojnych.

Dwa podstawowe trendy rozwojowe współczesnego świata - **globalizacja i**

³⁶Elementem tej strategii jest m. in.: „*Założenia polityki innowacyjnej państwa do 2002 r.*”, dokument rządowy przyjęty przez Radę Ministrów na posiedzeniu w dniu 6 grudnia 1999r.

rewolucja informacyjna będą mieć z pewnością zasadnicze znaczenie w kształtowaniu przyszłości państw i społeczeństw. Już obecnie mają one decydujący, dualny (pozytywny i jednocześnie negatywny) wpływ na strategię państw i dotyczą wszystkich obszarów funkcjonowania społeczeństw.

Globalizacja jest procesem szybkiego i nierównego przemieszczania się przez granice państw i kontynentów ludzi, towarów, pieniędzy, usług, technologii, idei i informacji. Sytuacja ta tworzy nowe wzory stosunków międzynarodowych, zmniejsza stopień wpływu władzy państwowej na życie społeczeństwa, wyznacza nowe reguły gry ekonomicznej dla poszczególnych państw i regionów świata oraz dekomponuje systemy bezpieczeństwa narodowego.

Przyszłość państw i społeczeństw - w **wymiarze geopolitycznym** - może być zdominowana przez dwie, przeciwstawne i ścierające się tendencje rozwojowe - *integrację* i *dezintegrację*. Rozpad ZSRR i upadek systemu bipolarnego przyczyniły się do wzrostu aktywności etnicznych i nacjonalistycznych ruchów społecznych, które swoje separatystyczne dążenia pragną zrealizować za pomocą brutalnej przemocy. Wymownym tego przykładem są republiki kaukaskie i byłej Jugosławii. Realizowana w ten sposób walka polityczna powoduje gwałtowny wzrost zorganizowanej przestępczości oraz przeradzanie się konfliktu w wojnę domową. Maleje znaczenie państw narodowych, generujących zasadnicze różnice między państwami i narodami, a w to miejsce wzrasta rola uniwersalizmu, demokracji i praw człowieka.

Europa Zachodnia nadaje zasadniczy ton procesom integracyjnym, chociaż nie pozostaje wolna od tendencji dezintegracyjnych. Obie tendencje mają podłoże historyczne, w tym także są skutkiem podziału świata i kontynentu europejskiego na bloki wschodni i zachodni. Część krajów postkomunistycznych zmienia swoją orientację na zachodnią. Inne usiłują tworzyć przeciwwagę dla procesów rozszerzania się NATO i UE na wschód.

Swoisty problem dla przyszłości Europy stanowią Bałkany. W tym regionie Europy na zaszłości historyczne nałożyły się negatywne procesy transformacji postkomunistycznej, które nadały mu nazwę *Kotła Bałkańskiego*. Do nich należą utrwalone krwawymi konfliktami spory:

- terytorialne;
- kulturowe;

- religijne;
- ideologiczne i
- etniczne.

W **wymiarze ekonomicznym** *globalizacja i rewolucja informacyjna* niosą ze sobą walkę takich przeciwieństw jak *stabilizacja gospodarcza poszczególnych regionów świata* i *konflikt interesów*. Obydwa przeciwieństwa dotyczą głównie kwestii nierównomiernego dostępu państw do energii i światowych zasobów naturalnych. Szansą ekonomiczną dla świata jest postępujący proces integracji ekonomicznej w różnych jego regionach. Jednocześnie jednak rośnie polaryzacja między krajami i wewnątrz społeczeństw, powiększając rozpiętości w poziomie cywilizacyjnym.

Jakościowo nowym zjawiskiem ekonomicznym ze względu na jego skalę jest fuzja banków, giełd i korporacji przemysłowych. Wzrasta rola kapitału spekulacyjnego - papierowego.³⁷

W **wymiarze technologicznym** przyszłość państw i społeczeństw wiązać się będzie z wykorzystaniem(lub nie) takich technologii jak :

- robotyka;
- inżynieria genetyczna i
- nanotechnika (miniaturyzacja).

Wymienione technologie mogą być wykorzystane w sposób humanitarny (dla dobra ludzi) lub przeciwko nim, stanowiąc środek podporządkowania jednych drugim(dysponentom technologii).Obok niewątpliwych szans, jakie niosą nowe technologie, skutki postępu technicznego mają też wymiar negatywny, m. in. stwarzają masowe bezrobocie strukturalne. Dla ludzi, którzy tracą pracę w wyniku postępu technicznego, państwa - jak na razie - nie mają alternatywy. Sytuacja ta powoduje m. in. dwa zjawiska:

- wzrost alienacji całych grup społecznych;
- rodzi przestępczość i brutalizację życia społecznego(na przykład w Polsce : wsie popegeerowskie, miasta - ośrodki przemysłu ciężkiego, wielkie przedsiębiorstwa państwowe branży - górnictwa, kolejnictwa, hutnictwa itp.).

³⁷ J. Oleksy, op. cit.

W **wymiarze kulturowym** ścierają się antagonizmy ideologiczne, religijne i etniczne, wyznaczone przez konfliktogenne granice cywilizacyjne świata:

- chrześcijańskiego;
- muzułmańskiego;
- prawosławnego oraz
- hinduskich i afrykańskich sąsiadów.

Największe znaczenie dla losów świata będą mieć stosunki między kręgami cywilizacyjnymi tradycyjnego Zachodu i Wschodu.

Zakłada się, że przyszły świat (do r. 2020) będzie cechował się:

- ograniczonym, choć wciąż malejącym, przywództwem USA;
- coraz większą integracją nauki i techniki oraz wpływem tych dziedzin na społeczeństwa;
- wzrostem strategicznego znaczenia światowych zasobów energii, które nadal będą oparte na kopalnych paliwach. Rywalizacja o dostęp do tych zasobów może przybrać charakter bardziej konfliktowy niż obecnie;
- istnieniem znacznej strefy ubóstwa i wzrostem nierówności ekonomicznych w różnych regionach świata;
- dalszym rozwijaniem się procesów globalizacji (handel, przewozy, komunikacja, inwestycje i finanse, produkcja i usługi);
- rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia i wzrostem liczby państwowych i niepaństwowych jej dysponentów;
- niekontrolowanym wzrostem ludności w wielu krajach Trzeciego Świata oraz procesem starzenia się ludności w krajach bogatych;
- wielkim ciśnieniem migracyjnym ludności z krajów biednych do bogatszych;
- dramatycznymi napięciami w finansach publicznych; presja na rynku ubezpieczeń społecznych i wzrastające obciążenia fiskalne obywateli - z konieczności obsługi tych finansów;
- rozwojem procesów jednoczenia się Europy;
- wzrostem wrażliwości NATO i poszczególnych państw członkowskich Sojuszu na niesymetryczne ataki;
- zacieraniem się różnic między obroną ojczyzny i obroną

międzynarodowego ładu;

- wzrostem ogólnej liczby konfliktów, zwłaszcza na tle etnicznym i religijnym, przekształcających się w wojny domowe, przy mniejszym prawdopodobieństwie wystąpienia konfliktów między większymi państwami.

Procesy:

- geopolityczne;
- ekonomiczne;
- technologiczne i
- kulturowe

stanowią - z punktu widzenia analitycznego - pierwszy plan analizy procesów dynamizujących zmiany w układzie sił światowych. Drugi jej plan jest konsekwencją rezultatów ścierania się czynników pierwszego planu i ma **wymiar wojskowy**. Jest on bezpośrednio determinowany przez takie przeciwieństwa jak :

- rewolucja i zastój w sprawach wojskowych;
- równowaga i nierównowaga strategiczna,
- ograniczanie i rozpowszechnianie broni masowego rażenia,
- globalna kontrola zbrojeń i procesy rozbrojeniowe,
- transnarodowa przestępczość i jej zwalczanie,
- międzynarodowa kontrola i brak kontroli przestrzeni powietrznej oraz i światowego oceanu.

W rezultacie ścierania się powyższych tendencji możemy przedstawić cztery scenariusze przyszłości świata:

I. Świat stabilny geopolitycznie i oparty na współpracy międzynarodowej. Mocarstwa rywalizują między sobą na polu ekonomicznym i technologicznym, a płaszczyzną porozumienia są umowy i traktaty. Pojawia się wyścig w unowocześnianiu sił zbrojnych. Rozwijają się stosunki dyplomatyczne, ekonomiczne i naukowo - techniczne. Wzrasta poziom zasobów i są one względnie równomiernie rozdzielane. Wielką rolę odgrywają instytucje bezpieczeństwa międzynarodowego, tworzące ramy prawne, organizują współpracę między państwami.

Napięcia między niektórymi państwami i wewnątrz państw wynikają z braku dostępu do bogactw, przerostów demograficznych, fali terroryzmu, funkcjonowania

transnarodowych organizacji przestępczych i rozprzestrzeniania broni masowego rażenia.

II. Świat wzrastającej konkurencji i niepewności

Mimo podejmowanych przez USA wysiłków, wciąż wzrasta opór środowiska strategicznego i ich przywództwo w świecie staje się coraz bardziej ograniczone. Spada znaczenie organizacji międzynarodowych. Trwa proces globalizacji, ale znaczna część krajów pozostaje poza jej zasięgiem. Nie przynosi ona spodziewanego zmniejszania różnic w rozpiętości między bogactwem i biedą. Rosja odbudowuje swoją potęgę militarną lecz nadal napotyka na trudności gospodarcze. Stosunki jej z byłymi państwami postradzieckimi(oprócz Białorusi) są napięte. Chiny stają się kluczową potęgą polityczną i ekonomiczną w regionie. Indie przewyższają Chiny pod względem ludności i wyrastają na ich konkurenta. Niektóre państwa uprawiają politykę terroryzmu międzynarodowego. Rozszerza się lista krajów posiadających środki masowego rażenia. Obejmuje ona także organizacje pozarządowe o charakterze przestępczym.

III. Świat walki konkurencyjnej o przywództwo

Dalekowschodnie centrum gospodarcze przeżywa głęboki kryzys. Jednocześnie kontrolę na handlem azjatyckim przejmuje przymierze krajów południa i południowego wschodu Azji, zakładające polityczną, ekonomiczną i kulturalną zaporę dla Zachodu. Państwa tego regionu dysponują bronią masowego rażenia i rozwiniętymi technologiami broni konwencjonalnych. Napięcia etniczne i humanitarne w różnych regionach świata słabną wskutek wzrastającej konkurencji między państwami. Unia Europejska traci na międzynarodowym znaczeniu, pogłębiają się sprzeczności wewnętrzne. USA koncentrują się na sprawach umacniania gospodarki i własnych sił zbrojnych. Zwiększa się ryzyko wojny globalnej. Wzrasta zainteresowanie państw azjatyckich kontrolą nad zasobami energii, szlakami komunikacyjnymi i działalnością wojskową w kosmosie.

IV. Świat kryzysu - załamania się równowagi globalnej

W rezultacie tarć między powstającymi mocarstwami zrywane są globalne więzi gospodarcze i polityczne. Rola organizacji międzynarodowych wyraźnie słabnie. Dostęp do zasobów energii, słodkiej wody, bogactw morza staje się coraz

bardziej ograniczony. Mocarstwa i inne duże państwa przeżywają trudności gospodarcze i kryzys wielkich aglomeracji. Wzrasta bezrobocie. Następuje rozrost przestępczości i działań mafijnych oraz rozprzestrzenianie się narkomanii.

Afryka i Ameryka Południowa przeżywają katastrofę gospodarczą na skutek zaniku pomocy zagranicznej. Trwają masowe przemieszczenia ludności, poszukującej pracy i minimum warunków egzystencji. Odpowiedzią na niepowstrzymane fale ludzkiej nędzy, odradzają się w dużej skali nacjonalizm i etniczne nienawiści, które rozpalają wojny domowe i między konflikty graniczne między państwami.

Rozprzestrzenia się handel bronią, w tym i bronią masowego rażenia. Pojawia się groźba wojen między mocarstwami, włącznie z użyciem broni jądrowej.

Analiza powyższych scenariuszy przyszłości świata prowadzi do konkluzji, że zagadnienie utrzymania obecnego poziomu bezpieczeństwa jest sprawą skomplikowaną, ponieważ rozmaite wyzwania dla bezpieczeństwa przekraczają narodowe granice państw i mogą godzić w ich bezpieczeństwo narodowe.

Globalizacja koncentrując władzę międzynarodową - jak wskazują dotychczasowe jej skutki - **zmniejsza poziom demokracji i pogłębia:**

- **w sferze bezpieczeństwa międzynarodowego** - lukę między potencjałami i zdolnościami a odpowiedzialnością różnych państw za utrzymanie stabilności i bezpieczeństwa w skali regionalnej i globalnej;
- **w sferze finansów międzynarodowych** - ogranicza wpływ większości państw międzynarodowe instytucje, określające parametry finansów globalnych;
- **w sferze zarządzania światowego** - nieprzejrzystość systemu zarządu globalnego(ludzie, zyski, decyzje);
- **w sferze socjalnej** - procent ludności świata, żyjącej na poziomie absolutnej nędzy, uzależniającej ją od krajów bogatych i nie pozwalających ich rządów na podmiotowy udział w podejmowaniu

decyzji międzynarodowych.³⁸

Tezy:

1. Świat u progu trzeciego tysiąclecia znowu staje się bipolarnym lecz nie w sensie przeciwstawnych ideologii i imperialnych wpływów dwóch mocarstw, ale ze względu na proste kryterium ekonomiczne: podział na biednych i bogatych.
2. W takim bipolarnym świecie wzrasta rola organizacji pozarządowych: korporacji transnarodowych, ruchów ekologicznych, religijnych, mediów, a także organizacji o charakterze przestępczym.
3. Erozja demokracji w skali światowej prowadzi do zwiększenia się liczby konfliktów, zwłaszcza o charakterze wewnętrznym i między państwami, znajdującymi się poza zasadniczym nurtem procesów globalizacji.

Przyczynami konfliktów mogą być :

- ekstremizm;
- spory etniczne i religijne;
- transnarodowe organizacje przestępcze;
- nielegalny handel bronią, narkotykami i piractwo;
- masowe uchodźstwo.

Na pierwszy plan zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego wpływają *zagrożenia asymetryczne*:

- terroryzm,
- użycie broni masowego rażenia,
- wojna informacyjna.

Teza: Nigdy nie można z góry założyć , gdzie i kiedy wystąpi następny konflikt, kto będzie przeciwnikiem, jak on będzie walczyć. Taka sytuacja pozbawia nas dokonania koncentracji sił i zajęcia postawy wyjściowej do działania w celu uprzedzenia przeciwnika.

Rewolucja geopolityczna wiąże się jednoznacznie z upadkiem imperium radzieckiego i powstawaniem Chin jako większego regionalnego i globalnego

³⁸Zob.: R.Kuźniar, *Globalizacja...*, op.cit.

aktora. Jej konsekwencją są także etniczne, religijne i narodowe naciski na niezależność. Spowodowała ona przyspieszenie globalizacji ekonomicznej, w rezultacie czego powstaje współzależny globalny rynek z pozytywnymi i negatywnymi konsekwencjami dla społeczeństw.

Nastąpiła dekonfiguracja polityczna Europy, Azji i Afryki. Obudzone ze swoistego letargu, jaki został spowodowany poprzednim systemem bezpieczeństwa, uprzedzenia rasowe i religijne oraz różnorodne ideologie polityczne i ekonomiczne, dają o sobie znać w postaci różnorodnych konfliktów. Powodują one potrzebę zaangażowania się większych, bogatszych państw w rozwiązywanie nabrzmiałych problemów politycznych, ekonomicznych i społecznych. Uległa zwiększeniu się działalność instytucji charytatywnych, zwłaszcza niepaństwowych, ale pomoc - jaką one niosą potrzebującym - jest wciąż niewystarczająca.

Obecnie USA zajmują przodującą pozycję polityczną, ekonomiczną i wojskową. Zamierzają nadal pozycję tę utrzymać. Strategia bezpieczeństwa narodowego USA zakłada promowanie polityki pokoju, międzynarodowej współpracy oraz utrzymanie przewagi ekonomicznej i wojskowej, opartej na rozwoju technologicznym.³⁹ Wymaga to większego zaangażowania się USA w Azji. Dla bezpieczeństwa światowego największe znaczenie będą miały stosunki między USA, Rosją, Chinami i Japonią. Niezbędna jest także znacząca obecność USA w Europie, zwłaszcza jako zasadniczy element NATO. Jednakże najbliższe dwudziestolecie i lata następne przynieść mogą intensywną międzynarodową konfrontację o nowy ład w świecie.

Największym niebezpieczeństwem dla przyszłości świata może być brak właściwej postawy społeczeństw wobec wyzwań, jakie ona nieuchronnie niesie. Największym zaś problemem bezpieczeństwa światowego jest utrzymanie regionalnej stabilności.

Świat w 2020 r. może być pod kontrolą grupy mocarstw (od 2 do 6). Obok USA, które zachowają ograniczone przywództwo, na losy świata mogą w znaczący sposób wpływać:

- Japonia;
- Chiny;

³⁹ *The National Security Strategy*. Wydawnictwo Departamentu Obrony USA, 05. 2000.

- Rosja;
- Unia Europejska i
- ewentualnie Indie.

Do powyższej grupy krajów - mocarstw mogą zbliżyć się jeszcze - Indonezja i Brazylia.

Tymczasem w Europie trwa proces przezwyciężenia skutków I i II wojny światowej i ustalonego przez nie ładu międzynarodowego - tworzy się Unia Europejska.

Teza: Zasadniczymi, długoterminowymi celami jednoczącej się Europy powinny być:

- **pełne połączenie polityczne, ekonomiczne i wojskowe państw oraz narodów i stworzenie regionu - bieguna światowego o odpowiednim potencjale, umożliwiającym skuteczne oddziaływanie na losy świata;**
- **bogacenie się państw i społeczeństw oraz jednoczesna likwidacja różnic w poziomie życia Europejczyków.**

Osiągnięcie tych celów umożliwiłoby wyeliminowanie podstawowych przyczyn wojen i innych konfliktów wewnątrz kontynentu oraz zwiększyłoby bezpieczeństwo zewnętrzne Europy.

Podstawowe przeszkody w uzyskaniu celów integracji europejskiej tworzyć mogą występujące dziś(i być może nie malejące w przyszłości) różnice między państwami kontynentu natury :

- geopolitycznej;
- ekonomicznej;
- kulturowej i
- technologicznej.

Teza: Punktem wyjścia do pokonania tych przeszkód powinna być ewolucja w sposobie myślenia społeczeństw : przejście od myślenia w kategoriach państwa narodowego do myślenia w kategoriach państwa unijnego.

Jednakże sama zmiana w sposobie myślenia Europejczyków nie gwarantuje osiągnięcia celów integracji państw. **Cele integracji** muszą być przełożone na odpowiednią strategię, zawierającą plany i programy nowego działania. Dziś nic

nie wskazuje na to, aby stosunki handlowe i stany gospodarek państw NATO nie powodowały konfliktów, wynikających z ich zamiarów politycznych - **utrzymania równowagi pomiędzy poziomem kosztów i korzyści**. Nierównomierny stan gospodarek państw członkowskich oraz zróżnicowane wyniki, osiągane przez nie w wymianie handlowej, nieuchronnie tworzyć będą tego typu konflikty.

Teza: Dla utrzymania wewnętrznej spójności Unii Europejskiej konieczna jest przede wszystkim zasadnicza zmiana sposobu funkcjonowania jej systemu gospodarczego, opartego dziś na konkurencji państw. Powinna być ona zastąpiona przez kompromis i następnie - współpracę.

Polska - będąc w punkcie wyjściowym do założonego horyzontu czasowego - znajduje się w wyjątkowo korzystnym położeniu geopolitycznym i geostrategicznym. Jeszcze lepsze położenie naszego państwa jest wielce prawdopodobne w przyszłości, o ile spełnią się optymistyczne scenariusze dotyczące procesów rozszerzania NATO i Unii Europejskiej.

Istotne, choć nie decydujące o bezpieczeństwie Polski znaczenie ma fakt, że linia rozszerzenia się NATO i UE długo jeszcze może przebiegać wzdłuż wschodniej jej granicy. Nadaje to Polsce charakter **państwa granicznego** z wszystkimi jego konsekwencjami. Trzeba od razu zastrzec, iż nie są to granice wyznaczające nowy podział Europy na zwalczające się bloki. Są to jednak granice zasadniczych różnic cywilizacyjnych społeczeństw, warunkowane sposobem myślenia o przyszłości, geopolityce i będące na różnym poziomie rozwoju ekonomicznego i kulturowego.

Można przyjąć, że przyszła Unia Europejska może być konfederacją z wieloma elementami federacji 20 - 30 państw i ponad 400 mln ludzi. Zasadniczym jej zagrożeniem ustrojowym może być monstrualna administracja i dążenie jej urzędników do nadmiernej unifikacji wszystkich sfer życia unijnego społeczeństwa.

Kontynent euroazjatycki ma - w ujęciu geostrategicznym - trzy obszary:

- zachodni - tworzy go obecna i przyszła Unia Europejska ;
- północno - wschodni - obejmujący Rosję i Japonię(obecnie związaną geostrategicznie z USA);
- południowo - wschodni - obejmujący Chiny , Indie (dwa mocarstwa, dysponujące bronią jądrową i decydujące o przyszłym bezpieczeństwie Europy), państwa koreańskie(zjednoczenie których może nastąpić przed 2010r.), Wietnam , Laos i Kambodżę

oraz

- południowy - obejmujący Bliski Wschód, państwa Kaukazu i Azji Środkowej.

Stosunki między państwami obszarami zachodnim, północno - wschodnim i południowo - wschodnim znajdują się obecnie w stanie pośrednim między współpracą i konfliktem. Gwałtowne przyspieszenie rozwoju obszaru południowo - wschodniego może naruszyć równowagę geostrategiczną w Eurazji.

Przemianom w Rosji zagrażają silne tendencje nacjonalistyczne o prokomunistyczne oraz niepewna kondycja gospodarki. W procesie odbudowy tożsamości zatomizowanego społeczeństwa postradzieckiego wielką rolę odgrywa prawosławna Cerkiew. Cywilizacja i kultura Zachodu, w tym zwłaszcza katolicyzm wzbudzają niechęć Cerkwi, która pragnie pozostać symbolem Świętej Rusi. Uznaje ona każde inne wyznanie za zagrożenie dla świadomości narodowej Rosjan. Ważnym czynnikiem destabilizacji jest też katastrofalny stan rosyjskich sił zbrojnych i przemysłu obronnego, który był filarem potęgi. Sytuacja ta może sprzyjać rozprzestrzenianiu się broni masowego rażenia, udostępnianiu jej radykanym reżimom i organizacjom terrorystycznym.

Natomiast Chiny stają się potęgą gospodarczą, ale dysproporcja między dynamiką gospodarczą i zamkniętym systemem politycznym może powodować nieokreślone jeszcze perturbacje dla stabilności państwa. Cele polityczne, jakie stawiają sobie Chiny oraz ich polityka w dziedzinie handlu bronią mogą być powodem sprzeczności ich interesów z interesami państw Unii Europejskiej.

Indie stają się demokratycznym państwem, wprowadzającym reformy ekonomiczne z udziałem kapitału zagranicznego. Rywalem Indii w regionie jest Pakistan. Przewaga Indii nad Pakistanem wyraźnie się powiększa i hegemonia tego państwa na południu Azji staje się oczywista. Dopóki Chiny są zajęte przyłączeniem Hongkongu i Tajwanu, potencjalny konflikt obu mocarstw jądrowych nie wychodzi na plan pierwszy.

Postradzieckie kraje Kaukazu i Azji Środkowej pozostaną stosunkowo długo potencjalnym źródłem destabilizacji i niepewności, stanowiącej pole napięć dla pozostałych biegunów Euroazji. Pola naftowe i złoża gazu ziemnego nadają Azji Centralnej zdecydowanie większą strategiczną wartość.

Raczej pewne jest również istnienie niepokojów na Bliskim Wschodzie ze względu na stosunki między Izraelem i jego otoczeniem arabskim. Konflikty w tym

regionie świata będą wzmacniane przez radykalne reżimy istniejące w Libii, Iraku i Iranie, utrudniające społeczności międzynarodowej dostęp do źródeł energii.

Problemy polityczne, katastrofy żywiołowe i trudności z dostępem do zasobów w państwach Afryki, południa Azji i Ameryki Południowej są przyczyną ogromnej biedy, a także stale pojawiających się klęsk głodu. Powodują one utrzymywanie się reżimów totalitarnych, bezprawia oraz konflikty o charakterze krwawych wojen domowych i migracje ludności z Południa na Północ.

Tezy:

- 1. Bezpieczeństwo Polski jest dynamicznym procesem, wciąż zmieniającym się i dostosowującym do strategicznej rzeczywistości (otoczenia).**
- 2. Polska powinna jak najprędzej włączyć się do procesów globalizacji, głównie poprzez integrację europejską.**
- 3. Najważniejszym polem realizacji naszych interesów narodowych powinna być strefa euroatlantycka, a w niej dwa komplementarne układy odniesienia: Unia Europejska, Sojusz Północnoatlantycki oraz Europa Środkowa i Wschodnia.**
- 4. Siły Zbrojne RP muszą być zdolne (samodzielnie lub we współdziałaniu z siłami sojuszniczymi) do ochrony i obrony społeczeństwa przed rozmaitymi zagrożeniami, których spektrum zawiera się w przedziale od: wojny powszechnej i groźby fizycznego zniszczenia w warunkach użycia broni masowego rażenia, poprzez międzynarodowy terrorizm, cyberterrorizm do wszelkich prób destabilizacji życia ekonomicznego i społecznego.**

1. 4. Ramy konstytucyjne bezpieczeństwa narodowego

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997r. zapoczątkowała przebudowę systemu obronności i wyznaczyła zasadnicze jej kierunki. Z jednej strony Ustawa zasadnicza nakreśliła ogólny zakres odpowiedzialności poszczególnych organów państwa za jego bezpieczeństwo zewnętrzne, z drugiej zaś - nakazała ustawowe unormowanie kompetencji Prezydenta RP, związanych ze zwierzchnictwem na siłami Zbrojnymi, kompetencji Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych⁴⁰ oraz zasad jego

⁴⁰ Projekty tych ustaw zostały przez Rząd RP skierowane do Laski Marszałkowskiej w dn.12.

podległości konstytucyjnym organom RP oraz problematyki stanów nadzwyczajnych.

I tak art. 2. Konstytucji RP stanowi, iż Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym. Z tej zasady wynika wymóg, aby wszystkie instytucje właściwe w sprawach bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego działały na podstawie i w granicach prawa. Konstytucja wytycza również sposób funkcjonowania państwa w sytuacjach kryzysowych i wojennych, określając prawno-ustrojowe zasady jego organizacji oraz udzielając upoważnień różnym organom władzy i administracji publicznej, do podejmowania w imieniu państwa wiążących decyzji dla im podległych podmiotów.

Obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom i państwu - jako całości - spoczywa na centralnej władzy wykonawczej. Polityka bezpieczeństwa państwa nie powinna być kształtowana z punktu widzenia interesów jednej partii. Powinna być najważniejszą kwestią ponadpartyjną, ogólnonarodową.

Z prawnego - konstytucyjnego punktu widzenia rządzi ten, komu prawo sprawowania suwerennej władzy zostało przekazane na mocy ustawy zasadniczej. Jest nim podmiot zbiorowy - suweren. W świetle Konstytucji RP ⁴¹ (art.4 pkt.1 i 2) suwerenem jest Naród, sprawujący władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio. W praktyce jednoosobowe i kolegialne organy państwa mają ustawowe uprawnienia umożliwiające rządzenie. Rozstrzyga to art.10 Konstytucji RP, ustalając podział władzy i określając sprawujące ją organy. Jest to władza ustawodawcza, którą sprawują Sejm i Senat, władza wykonawcza, będąca w kompetencji Prezydenta RP i Rady Ministrów oraz władza sądowa, realizowana przez sądy i trybunały.

Termin **kierownictwo polityczne** zwykle odnosi się do naczelnych organów władzy ustawodawczej i wykonawczej (w szerokim znaczeniu) lub tylko do władzy wykonawczej (w wąskim znaczeniu). Pomija się tu władzę sądową, która w zasadzie dotyczy respektowania w państwie porządku prawnego.

Uprawnienia (kompetencje rządzenia) kierownictwa politycznego zależą przede wszystkim od istniejącego w danym państwie systemu politycznego i związanych z nim zasad ustrojowych. W stosunku do systemu parlamentarno -

10.1999r.

⁴¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.

gabinetowego, termin **kierownictwo polityczne** (w jego szerokim znaczeniu) należy odnosić jednocześnie do trzech naczelných organów państwa: parlamentu, prezydenta , premiera i Rady Ministrów; natomiast w wąskim ujęciu - tylko do władzy wykonawczej - prezydenta, premiera i Rady Ministrów.

W ramach kierownictwa politycznego, szczególnie w wypadku kierowania wojną, szczególną rolę spełnia **kierownik polityczny**, wykreowany w każdym systemie politycznym w inny sposób. Jest to osoba mająca w kierownictwie politycznym najwyższe uprawnienia formalne lub rzeczywiste w zakresie podejmowania decyzji lub ich inicjowania. W Stanach Zjednoczonych, Francji i Rosji jest nim prezydent, w RFN - kanclerz, w Wielkiej Brytanii - premier. W Polsce zagadnienie wyznaczenia kierownika politycznego nie jest jednoznacznie rozwiązane, gdyż w świetle Konstytucji RP centralna władza wykonawcza jest rozdzielona między dwa organy: Prezydenta RP i Radę Ministrów(art.10). Kompetencje w dziedzinie bezpieczeństwa państwa są rozdzielone w sposób mało precyzyjny, co w praktyce powoduje spory między tymi organami. niezbędne są precyzyjne ustalenia ustawowe. Kwestie kompetencji organów władzy wykonawczej podejmuje *Strategia obronności RP*, ale nie ma ona mocy ustawy.

Biorąc pod uwagę fakt, że Prezydent RP: stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium(art.126);jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych RP(art.134,pkt.1) oraz w razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych do obrony RP(art.136) - należy przyjąć, iż to właśnie on jest (przynajmniej na czas wojny) *kierownikiem politycznym*, w sensie takim, jakie nadaliśmy temu terminowi powyżej. Kwestię tę powinna ustalić jednoznacznie ustawa, o której jest mowa w art.134, pkt.6. Konstytucji RP.

Istnienie kierownika politycznego (rzeczywistego lub formalnego przywódcy narodowego) wynika z potrzeby upodobnienia zasady kierowania państwem do zasady jednoosobowego dowodzenia, stosowanej zwyczajowo w siłach zbrojnych. Należy zaznaczyć, iż tego typu praktyka ukształtowała się w procesie historycznego rozwoju państw i społeczeństw, a także sprawdza się w zarządzaniu państwem w warunkach współczesnych- szczególnie zaś w stanach nadzwyczajnych.

Doświadczenia historyczne dowodzą, że kierownictwo polityczne było kluczem powodzenia lub klęski we wszystkich wojnach. Miało ono również

zasadniczy wpływ na skuteczność i sprawność funkcjonowania państw w sytuacjach kryzysowych.

Stosunki między kierownictwem politycznym, naczelnym dowództwem i sztabem SZ (szerzej : siłami zbrojnymi) regulowane są w myśl zasady cywilnej i demokratycznej kontroli. Oznacza ona, że siły zbrojne podlegają kierownictwu politycznemu państwa i realizują jego politykę. Ponieważ w sprawach użycia sił zbrojnych ostateczne decyzje podejmowane są przez osoby cywilne, potrzebne są odpowiednie mechanizmy (np. odpowiednia struktura organizacyjna aparatu decyzyjnego) zapewniające, aby nie były to decyzje dyletanckie. Powiedzenie, iż obrona państwa jest zbyt poważną i skomplikowaną sprawą, aby można było powierzyć ją amatorom (cywilnym lub wojskowym) ma rangę generalizacji historycznej i nadal powinno być podstawową zasadą, stosowaną w praktyce zarządzania państwem.

Zazwyczaj - na czas wojny - naczelnym dowódcą sił zbrojnych państwa jest kierownik polityczny - osoba posiadająca najwyższą władzę wykonawczą.⁴²

Zgodnie z postanowieniami Konstytucji RP (art.134), Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych RP na czas wojny mianuje prezydent. W tym wypadku chodzi o inne znaczenie terminu *naczelnny dowódca sił zbrojnych*, nie jako kierownika politycznego lecz najwyższego władzą żołnierza, któremu podlegają wszystkie rodzaje sił zbrojnych.

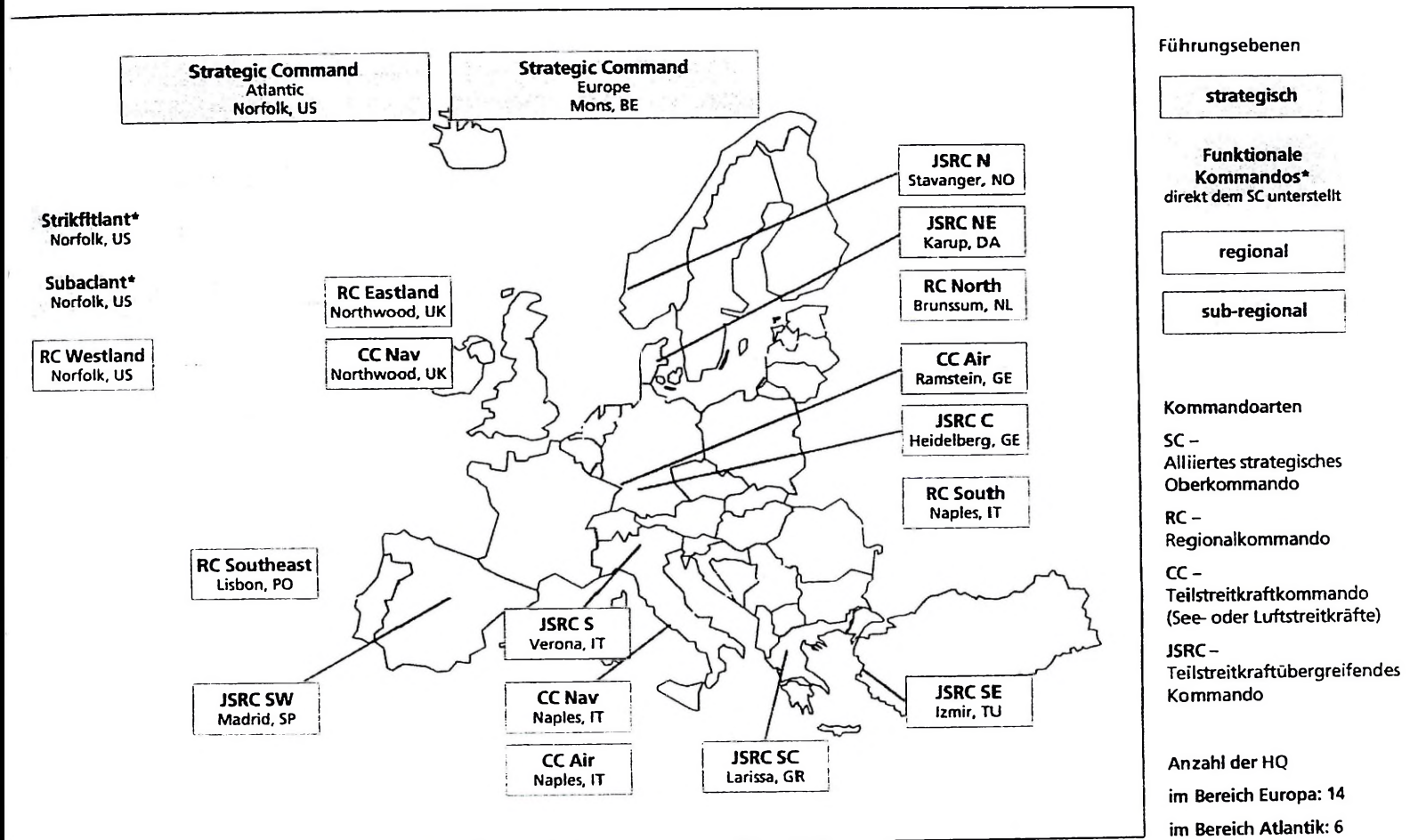
Ustawa zasadnicza nie rozstrzyga, kto dowodzi Siłami Zbrojnymi RP w czasie pokoju i kryzysu. Zgodnie jednak z *Ustawą o urzędzie Ministra Obrony Narodowej* z dnia 14 grudnia 1995r., Siłami Zbrojnymi RP w tych okresach funkcjonowania państwa dowodzi - w imieniu ministra ON - szef Sztabu Generalnego WP.⁴³ Z postanowień tych domyślnie wynika, iż organem za pomocą którego Naczelnny Dowódca SZ w czasie wojny sprawuje władzę nad całością sił zbrojnych jest Sztab Generalny WP. Należy przy tym podkreślić, że wobec jednostek wojskowych,

⁴² Istniejący w Polsce system polityczny w praktyce wyklucza zastosowanie tej powszechnie stosowanej w świecie zasady kierowania SZ RP w czasie wojny.

⁴³ W złożonym do Sejmu projekcie ustawy o zmianie ustawy *O urzędzie ministra Obrony Narodowej* oraz *O powszechnym obowiązku obrony* przyjmuje się zapis, że Siłami Zbrojnymi RP w czasie pokoju dowodzi MON, a Szef Sztabu Generalnego WP zostanie pozbawiony kompetencji dowodzenia SZ „w imieniu ministra”. Zgodnie z tym projektem ustawy Sztab Generalny WP ma być organem koordynacyjnym i planistyczno - doradczym MON.

wydzielonych pod komendę struktur dowódczych Sojuszu (zob. rys.6) może być to władza ograniczona przez wyłączenie z jej zakresu problematyki dowodzenia operacyjnego. Do typowych zadań Naczelnego Dowódcy SZ należy zaliczyć m.in. :

- kierowanie rozwinięciem mobilizacyjnym SZ;
- zabezpieczeniem logistycznym sił wydzielonych do NATO oraz
- operacyjne użycie sił OT.

Rys. 6.Struktura dowodzenia NATO

Sztabem SZ w poszczególnych państwach jest najczęściej Sztab Generalny lub inna instytucja wojskowa o podobnym charakterze i randze.

W obronie państwa i reagowaniu kryzysowym, obok przedsięwzięć realizowanych przez siły zbrojne, istnieje potrzeba podejmowania różnorodnych

działań przez instytucje pozamilitarne, mające na celu:

- wspieranie funkcjonowania rządu;
- ochronę i zaopatrzenie ludności;
- eksploatację i utrzymywanie zasobów narodowych oraz wspieranie sił zbrojnych.

Powyższe zadania realizowane są przez :

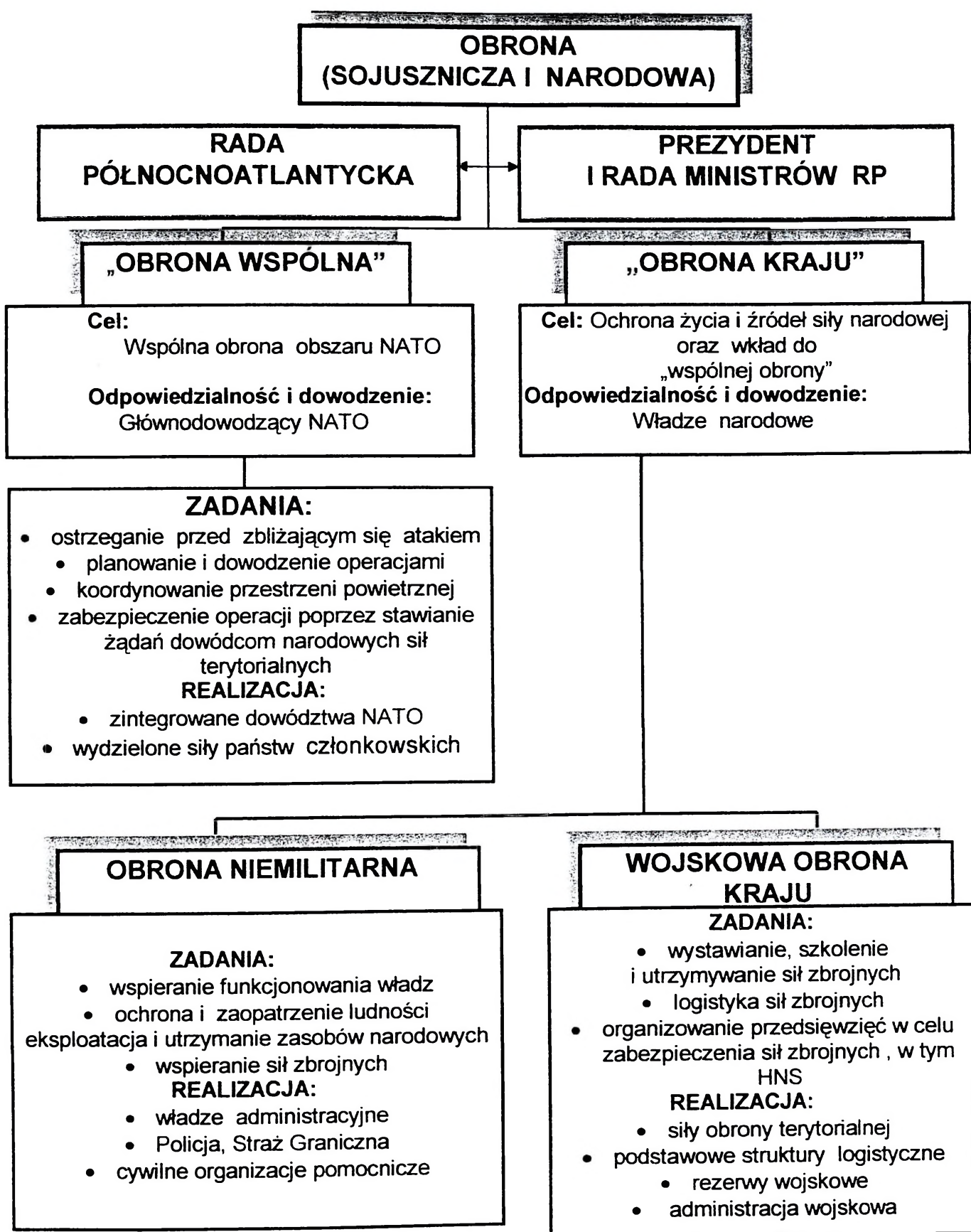
- organy i urzędy administracji publicznej;
- państwowe osoby prawne;
- inne państwowe jednostki organizacyjne(rys.7).

Proponowana struktura Systemu Kierowania Obroną Państwa i Zarządzania w sytuacjach Kryzysowych jest przedstawiona na rys.8.⁴⁴

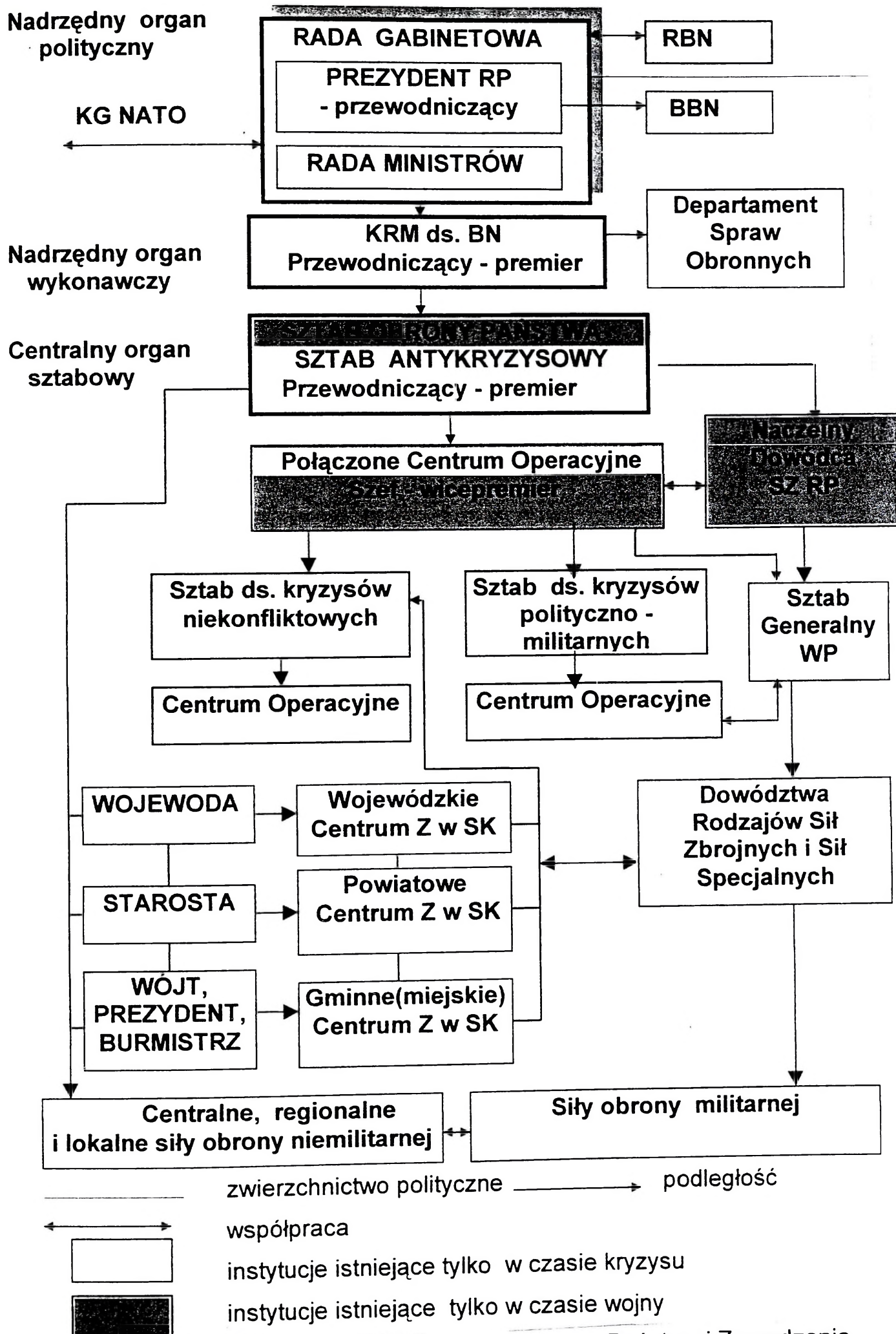
Narodowe i sojusznicze relacje kierowania i dowodzenia oraz zwierzchnictwo i dowodzenie SZ RP przedstawione są schematycznie na rys. 9 i 10.

Do wykonania tych zadań powyższe instytucje powinny być przygotowane. Muszą one także uczestniczyć w grach strategicznych i ćwiczeniach obronnych.

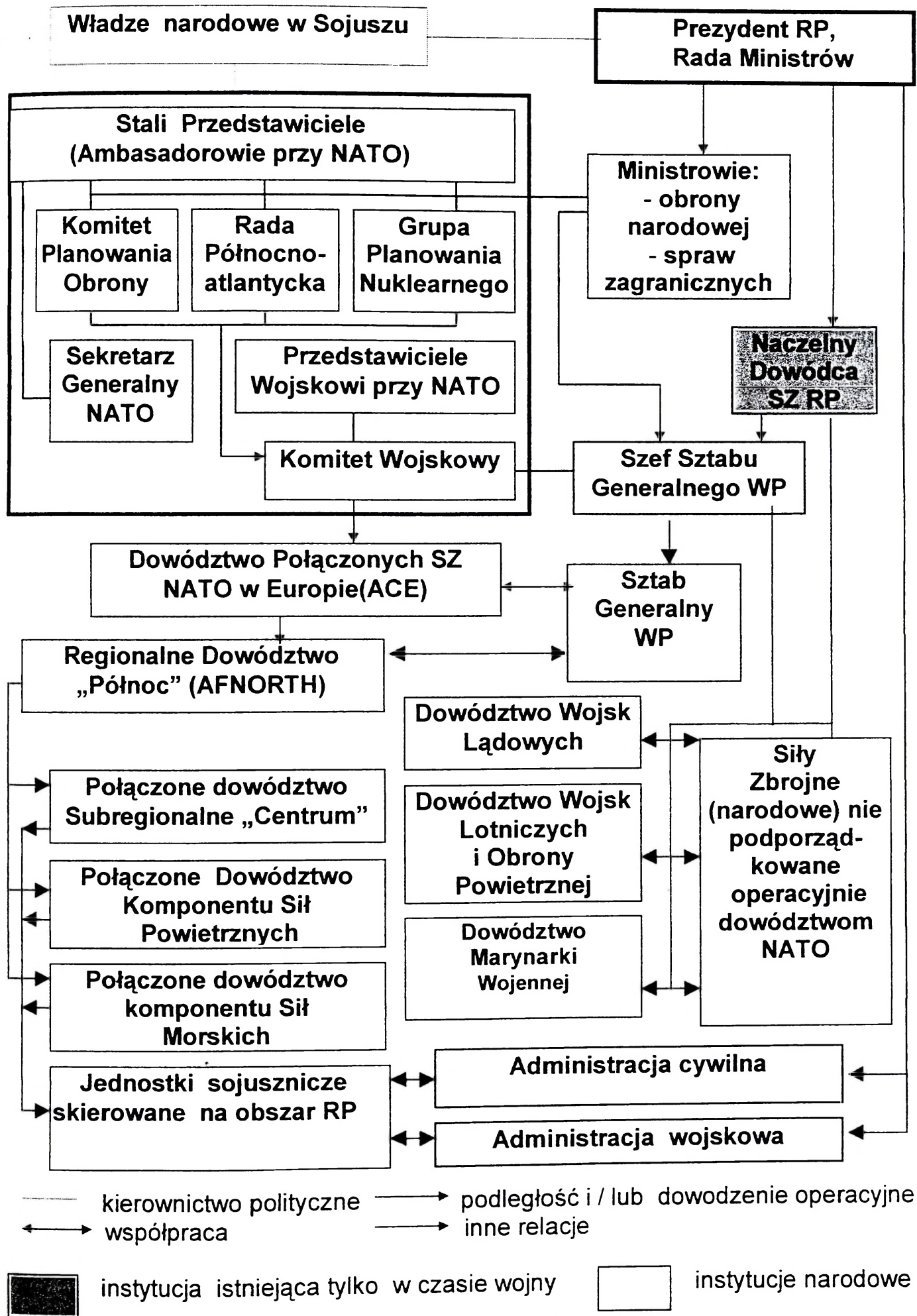
⁴⁴ Szerzej na ten temat: *Kierowanie obroną państwa i zarządzanie w sytuacjach kryzysowych*. W: *Przygotowanie i prowadzenie wojny obronnej przez Polskę po 2000r.*,praca badawcza pk."KAPPA", Raport z badań, Warszawa 2000, AON.

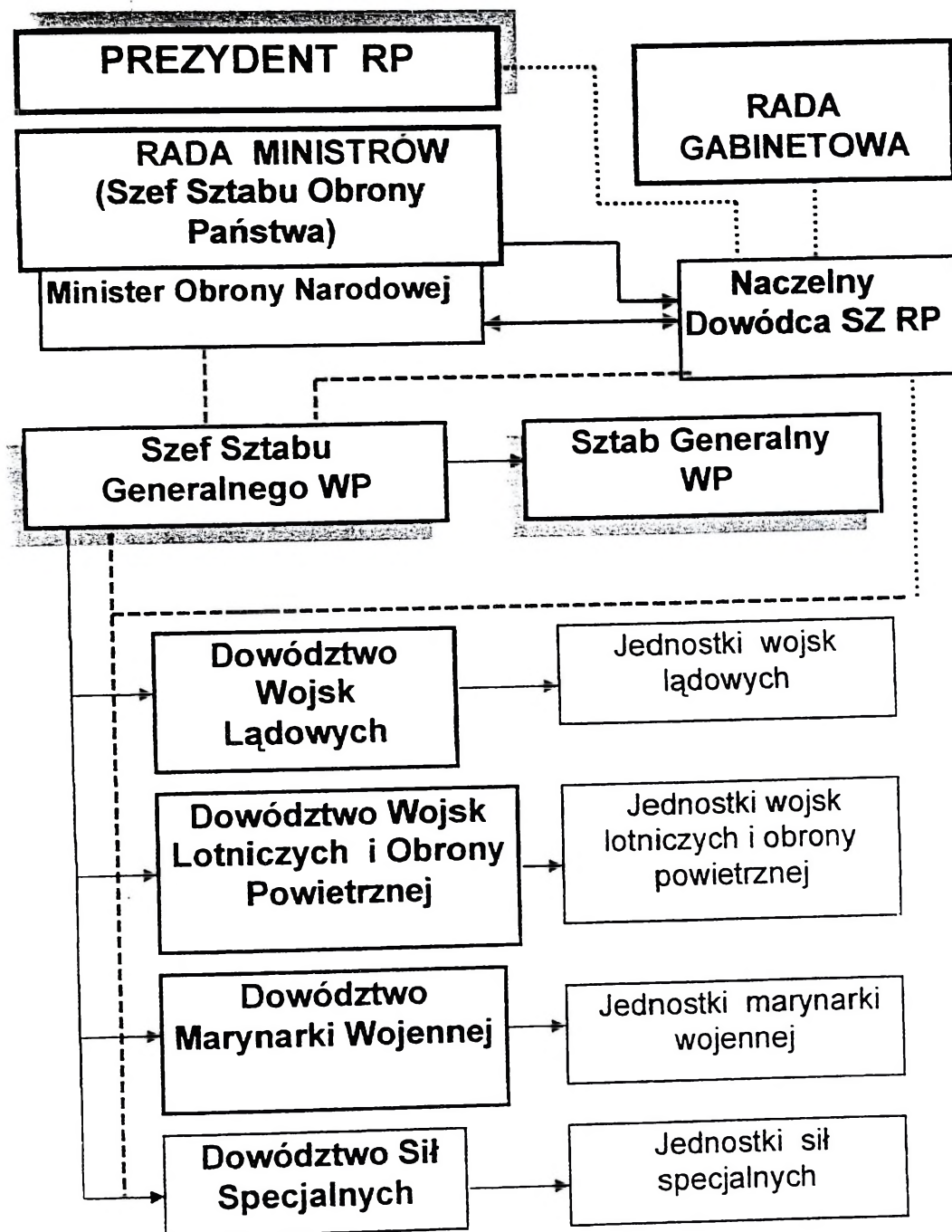
Rys.7.Strukturura i ogólne zadania obrony narodowej i sojuszniczej

Rys.8. Proponowana struktura Systemu Obrony Państwa i Zarządzania w Sytuacjach Kryzysowych (SOP i Z w SK)

Rys.9. Narodowe i sojusznicze relacje kierowania i dowodzenia

- Legenda:
- zwierzchnictwo Prezydenta RP nad SZ
 - ←→ współpraca
 - dowodzenie pełne (Full Command)
 - dowodzenie operacyjne
 - instytucje istniejące w czasie wojny

Rys.10. Zwierzchnictwo i dowodzenie SZ RP (propozycja)

1.5. Dokumenty rządowe: *Strategia bezpieczeństwa i Strategia obronności*

W Polsce w ostatnich trzech latach dokonała się głęboka transformacja koncepcji, doktryn i struktur instytucji działających w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego. Przyświecały jej dwa cele strategiczne:

- wejście do NATO i
- przygotowanie warunków do wstąpienia w poczet członków Unii Europejskiej.

Przyjęcie Polski do NATO(12 marca 1999r.) wymagało dokonania głębokich zmian funkcjonalnych i strukturalnych w systemie obronnym RP.

Rada Ministrów RP, w zgodzie z planem zamierzeń przyjętym w 1997r., przyjęła dwa dokumenty o zasadniczym znaczeniu dla polityki bezpieczeństwa narodowego, a mianowicie:

- *Strategię bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej(4.01.2000r.)* i
- *Strategię obronności Rzeczypospolitej Polskiej(23. 05.2000).*

Strategia bezpieczeństwa RP składa się ze wstępu, czterech rozdziałów i konkluzji. We *Wstępie* stwierdza się, że członkostwo Polski w NATO w sposób istotny zmieniło jej geopolityczną i geostrategiczną pozycję. Rozszerzanie się NATO i UE kształtuje nowe środowisko bezpieczeństwa w Europie oraz pogłębia współpracę regionalną na kontynencie, a także sprzyja transformacji krajów, które rozpoczęły na przełomie lat 80/90 reformy demokratyczne i wolnorynkowe. Jednocześnie wskazano na nowe wyzwania i zagrożenia dla pokoju oraz stabilności międzynarodowej, do których zaliczono m. in. :

- konflikty etniczne;
- kryzysy ekonomiczne;
- zachwianie stabilności politycznej;
- zorganizowaną przemoc i łamanie praw człowieka;
- rozprzestrzenianie broni masowego rażenia;
- terroryzm i
- zorganizowaną przestępczość transnarodową.

Prezentując podstawy polskiej polityki bezpieczeństwa, wskazano strategiczne cele i podstawowe zasady polskiej polityki bezpieczeństwa. W świetle dokumentu **celami strategicznymi polskiej polityki bezpieczeństwa** są:

- zagwarantowanie niepodległości, suwerenności, integralności terytorialnej państwa oraz nienaruszalności jego granic;
- zagwarantowanie ochrony demokratycznego porządku konstytucyjnego, w tym w szczególności pełni praw i wolności oraz bezpieczeństwa obywateli RP;
- stworzenie jak najlepszych warunków dla wszechstronnego i stabilnego rozwoju społecznego i gospodarczego kraju, dobrobytu jego obywateli, a także dla zachowania dziedzictwa narodowego i rozwoju narodowej tożsamości;
- wnoszenie wkładu w budowę trwałego, sprawiedliwego ładu pokojowego w Europie i na świecie, opartego na wartościach demokracji, praw człowieka, praworządności oraz solidarności.

Jako podstawowe **zasady polskiej polityki bezpieczeństwa** przyjęto:

- traktowanie bezpieczeństwa w sposób kompleksowy, uwzględniający znaczenie i wpływ czynników politycznych, militarnych, ekonomicznych, społecznych, środowiskowych, energetycznych i innych;
- polityka bezpieczeństwa Polski jest realizowana zgodnie z Konstytucją RP, z poszanowaniem prawa międzynarodowego, zgodnie z celami i zasadami Karty NZ oraz dokumentów OBWE. Polska traktuje ona swoje granice jako nienaruszalne, nie ma żądań terytorialnych względem sąsiadów i posiada traktatowo uregulowane stosunki ze wszystkimi sąsiadami. Nie dąży do umacniania własnego bezpieczeństwa kosztem bezpieczeństwa innych;
- Polska wiąże swoje bezpieczeństwo z bezpieczeństwem państw NATO i Unii Europejskiej;
- Polska dąży do tego, aby użycie siły na arenie międzynarodowej było wyłącznie realizacją prawa do obrony, przewidzianego w Karcie NZ lub też w kontekście operacji realizowanych na podstawie

mandatu społeczności międzynarodowej. Polska przeciwstawia się wszystkim tym, którzy dokonują agresji i łamią prawa człowieka.

Scharakteryzowano następujące **zagrożenia i wyzwania**, które uznano za mniej lub bardziej prawdopodobne:

- wojna i agresja zbrojna;
- kryzysy i konflikty lokalne;
- regiony nadmiernej koncentracji potencjału militarnego;
- proliferacja broni masowego rażenia;
- zagrożenia ekonomiczne;
- niebezpieczeństwo nowych podziałów w Europie;
- niekontrolowane migracje transgraniczne;
- środowisko naturalne;
- terroryzm i przestępczość zorganizowana;
- aktywność obcych służb specjalnych oraz ochrona informacji.

Stwierdzono, że w dającej się przewidzieć przyszłości niepodległy byt Polski nie jest zagrożony i nie grozi nam bezpośrednia agresja militarna⁴⁵.

W dokumencie odniesiono się również do płaszczyzn aktywności i instrumentów realizacji polskiej polityki bezpieczeństwa. Przedstawiono w nim formy działań:

a) **narodowych**: rozwój cywilizacyjny i projekcja stabilności, dyplomacja, kontrola eksportu, służby specjalne, Policja i Straż Graniczna;

b) **integracji**: rola Sojuszu Północnoatlantyckiego, integracja w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego, integracja z Unią Europejską, Unia Zachodnioeuropejska oraz Europejska Polityka w dziedzinie Bezpieczeństwa i Obrony (ESDP), przemysł obronny a członkostwo w NATO, UZE i UE;

c) **zaangażowania**: aktywna postawa Polski, Organizacja Narodów Zjednoczonych i operacje pokojowe, Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), kontrola zbrojeń i środki budowy zaufania;

d) **współpracy**: współpraca regionalna i subregionalna, stosunki dobrosąsiedzkie, stosunki euroatlantyckie, stosunki z państwami pozaeuropejskimi.

45 Druga część powyższej tezy jest - w naszej ocenie - jest kontrowersyjna w odniesieniu do przyszłości. Odniesiemy się do tego problemu niżej.

Przyjęto, że **istota obronności RP** polega na wykorzystaniu całego potencjału państwa (militarnego i pozamilitarnego) do przeciwdziałania zewnętrznym zagrożeniom kryzysowym o charakterze polityczno-militarnym i wojennym.⁴⁶ W dokumencie stwierdza się, że najogólniejszym celem obrony narodowej jest zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji polskich interesów narodowych oraz ich ochrona przed zewnętrznymi zagrożeniami kryzysowymi i wojennymi. Nasze członkostwo w NATO jest zasadniczym czynnikiem odstraszania i obrony. Polska pozostaje państwem bezatomowym i popiera wszystkie elementy sojuszniczej polityki nuklearnej.

System obronności RP jest sprzężony z sojuszniczym systemem bezpieczeństwa. Zapewnione powinny być nakłady budżetowe na utrzymanie systemu obronności, w tym siły zbrojne, na poziomie gwarantującym jego niezbędną gotowość i zdolność bojową oraz możliwości sukcesywnego doskonalenia.

Strategia bezpieczeństwa państwa zakłada, że organizacja Sił Zbrojnych RP:

wielkość, organizacja, wyposażenie i rozmieszczenie będą dostosowywane do potrzeb obronnych oraz możliwości i warunków społeczno-ekonomicznych państwa. Wytyczne dla tego procesu stanowią m. in. *Koncepcja Strategiczna Sojuszu* oraz *Inicjatywa Zdolności Obronnych*.

Istotną rolę w systemie obronnym państwa stanowią ogniwa pozamilitarne. Działają one w ramach działów administracji rządowej oraz struktur terytorialnych systemu obronności państwa. Dzielią się one na trzy grupy:

- informacyjne;
- ochronne i
- gospodarcze.

Ogniwa informacyjne systemu obronnego państwa realizują zadania mające na celu ochronę i propagowanie polskich interesów na arenie międzynarodowej, informacyjne osłabianie przeciwnika oraz umacnianie woli, morale, determinacji obronnej i wytrwałości własnego społeczeństwa w warunkach wojennych, oddziałując na przeciwnika i własne społeczeństwo.

Ogniwa ochronne mają na celu zapewnienie warunków bezpiecznego

⁴⁶ Jest ona rozwinięta w *Strategii obronności*, będącej składową *Strategii bezpieczeństwa państwa*.

funkcjonowania struktur państwa oraz ochronę ludności i majątku narodowego przed skutkami zbrojnych i niezbrojnych oddziaływań kryzysowych i wojennych. Zapewnienie materialnych podstaw realizacji zadań obronnych oraz przetrwania ludności w nadzwyczajnych warunkach kryzysu i wojny - oto **zadania ogniów gospodarczych**.

Strategia... zakłada, że w ramach opracowywanych programów obronnych państwo zapewnia nakłady budżetowe na utrzymanie systemu obronności, w tym Sił Zbrojnych, na poziomie gwarantującym niezbędną gotowość i zdolność bojową oraz ich sukcesywne doskonalenie jakościowe, a także interoperacyjność ze strukturami NATO. Drugi dokument - *Strategia obronności RP* - jest wykładnią ogólnych założeń obronności i podstawą koncepcyjną do prac nad wdrożeniowymi dokumentami doktrynalnymi, planami strategicznymi i operacyjnymi oraz programami obronnymi.

Przyjęto, że **celem strategicznym w dziedzinie obronności jest** zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji interesów narodowych poprzez ich obronę przed zewnętrznymi zagrożeniami kryzysowymi i zagrożeniami wojennymi, a w szczególności:

- obrona terytorium RP przed agresją zbrojną, w tym zapewnienie nienaruszalności polskiej przestrzeni powietrznej i morskiej oraz granic lądowych;
- obronę i ochronę wszystkich obywateli RP;
- udział we wspólnej obronie terytoriów państw członkowskich NATO, zgodnie z art. 5 traktatu Waszyngtońskiego;
- wspieranie akcji instytucji i organizacji międzynarodowych w reagowaniu kryzysowym oraz polityczno- militarnych działaniach stabilizujących;
- kształtowanie bezpiecznego otoczenia Polski poprzez rozwijanie partnerskiej współpracy wojskowej z innymi państwami, zwłaszcza sąsiadami.

Stwierdzono, iż dla zewnętrznego bezpieczeństwa Polski **głównym zagrożeniem stały się zagrożenia kryzysowe**, które mogą mieć charakter kryzysów polityczno - militarnych lub pozamilitarnych. Uznano, że wzrasta zagrożenie związane z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia i środków jej

Ważną normą dokumentu jest stwierdzenie, iż ustalenia *Strategii...* będą poddawane systematycznym przeglądom w toku planowania obronnego oraz strategicznych gier i ćwiczeń obronnych. Oczekiwać należy, że gry strategiczne i ćwiczenia obronne będą systematycznie prowadzone w celu weryfikacji przyjmowanych założeń strategicznych i operacyjnych.

1.6. Zadania obrony narodowej i zobowiązania sojusznicze

Sojusz funkcjonuje na zasadzie uznania, że wspólne bezpieczeństwo państw członkowskich jest niepodzielne. Wynikają z niej dwie ważne dla systemów obronnych państw członkowskich konsekwencje, a mianowicie:

- żadne z państw członkowskich nie musi polegać wyłącznie na własnych narodowych działaniach obronnych i zasobach ekonomicznych, aby przeciwstawić się zagrożeniom swojego bezpieczeństwa;
- żadne z państw członkowskich nie zrezygnuje z wypełnienia swoich zobowiązań wobec innych państw w wypadku zagrożenia ich bezpieczeństwa.

Dlatego też zadania obrony narodowej powinny być ściśle powiązane z zadaniami sojuszniczymi, do czego obligują państwa członkowskie *Traktat Waszyngtoński*, a w szczególności - *Koncepcja Strategiczna Sojuszu*.

Zadania obrony narodowej i sojuszniczej wynikają ze zdefiniowanej wyżej istoty obronności Polski.

Rozwijając istotę obronności w odniesieniu do sił zbrojnych *Strategia bezpieczeństwa RP* wyznacza dla nich **trzy główne zadania strategiczne**:

- **zadania obronne** w czasie wojny(odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski lub udziału w odparciu agresji na inne państwo sojusznicze);
- **zadania reagowania kryzysowego**(także w ramach misji organizacji międzynarodowych) oraz
- **zadania stabilizacyjne i prewencyjne** w czasie pokoju.

Dostosowanie Sił Zbrojnych RP do nowych zadań w warunkach zmieniającego się środowiska strategicznego powinno w zasadniczym stopniu

odzwierciedlać podstawowe kierunki budowy i rozwoju wielonarodowych struktur obronnych. Przede wszystkim należy:

- liczebność Sił Zbrojnych RP zmniejszać **równolegle** wraz ze wzrostem ich możliwości bojowych i gotowości do operacyjnego działania;⁴⁷
- utrzymywać jednostki operacyjne przeznaczone do sił reagowania kryzysowego(w ramach wszystkich rodzajów sił zbrojnych) w gotowości do podjęcia natychmiastowej reakcji wojskowej bez potrzeby ich mobilizacyjnego rozwijania;
- utrzymywać pozostałe siły, zapewniając im zdolność do szybkiego osiągnięcia gotowości operacyjnej (m.in. w ramach nowoczesnego systemu mobilizacyjnego) dla powstrzymania ograniczonego ataku konwencjonalnego na własne terytorium. Powinny być także zdolne do prowadzenia długotrwałych operacji wewnątrz i na zewnątrz obszaru euroatlantyckiego w strukturach międzynarodowych lub we współdziałaniu z jednostkami innych państw członkowskich;

Funkcje odstraszania spełniać mogą tylko jednostki o wysokich parametrach gotowości bojowej i skuteczności operacyjnej.

1.7. Misja Sił Zbrojnych

W nowym środowisku bezpieczeństwa redefiniuje się **misja sił zbrojnych**. Rozszerza się spektrum ich zadań.

Misja SZ RP : SZ RP - będąc strategicznym instrumentem narodowej polityki bezpieczeństwa - bronią i chronią interesy narodowe poprzez efektywne wykonywanie całokształtu zadań związanych z :

- obroną państwa lub wyzwaniem jego terytorium podczas działań wojennych, we współdziałaniu z siłami sojuszniczymi;

47 Cytowany już Raport Zgromadzenia Północnoatlantyckiego zaleca, aby państwa członkowskie Sojuszu wprowadziły dobrowolnie moratorium na dalsze redukcje budżetów obronnych. Powinno ono obowiązywać do czasu, gdy sojusznicy ustalą, jaki potencjał i jakie wydatki są konieczne dla realizacji znowelizowanej koncepcji strategicznej NATO.

- ekspedycjami karnymi wobec naruszcycieli ładu międzynarodowego (przeciwko handlarzom narkotyków, terroryzmowi, rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia) - w ramach zobowiązań sojuszniczych i innych zobowiązań międzynarodowych;
- powstrzymywaniem konfliktów : utrzymywaniem stabilności strategicznej w środowisku strategicznym Polski poprzez współpracę wojskową z innymi armiami i prowadzeniem operacji innych niż wojenne,⁴⁸
- wspieraniem bezpieczeństwa publicznego: przywracaniem zaufania dla rządów prawa (przeciwdziałaniem narkomanii, nielegalnej migracji, przestępczości zorganizowanej) oraz przywracaniem zaufania dla rządów prawa - w sytuacji zagrożenia wewnętrznego we współdziałaniu z siłami porządku wewnętrznego ;
- akcjami humanitarnymi(ewakuacją ludności, ratownictwem w razie katastrof naturalnych i zawinionych przez człowieka, pomocą dla uchodźców) - na wypadek klęsk i katastrof;
- wiarygodnym odstraszeniem.

Wykonując zadania w ramach powyższej misji, Siły zbrojne RP wchodzi w skład wielonarodowych połączonych sił sojuszniczych(wojska operacyjne) lub pozostając pod dowództwem narodowym(siły terytorialne). Powinny być one coraz lepiej dostosowane do potrzeb wspierania polityki państwa w okresie pokoju , kryzysu i wojny.

Wykonywanie przez SZ RP misji będzie coraz bardziej skomplikowane. Powinny one lepiej współpracować z innymi instrumentami siły narodowej - dyplomacją i środkami ekonomicznymi oraz całym społeczeństwem.

W okresie *zimnej wojny* centralnym zadaniem strategicznym SZ RP było prowadzenie działań wojennych. Obecnie powinny one być w co najmniej 40 % gotowe do uczestnictwa w misjach typu kryzysowego. Taka skala zaangażowania SZ RP do zadań reagowania kryzysowego ma niewątpliwie znaczne konsekwencje

⁴⁸ Przy podejmowaniu decyzji o wysłaniu polskich kontyngentów za granicę do pełnienia misji pokojowych, trzeba pamiętać o związanych z nimi kosztach. Na przykład na utrzymanie naszego kontyngentu w Siłach Międzynarodowych w Bośni i Kosowie w 2000r. przeznaczono w budżecie MON kwotę 101,3 mln. zł.

dla systemu gotowości bojowej i specyficznych zdolności, adekwatnych do charakteru przyszłych zadań operacyjnych.

II. PODSTAWOWE SCENARIUSZE - SYTUACJE PLANISTYCZNE I WYNIKAJĄCE Z NICH KONSEKWENCJE DLA KSZTAŁTU SIŁ ZBROJNYCH

2.1. Uwagi wstępne

Rezultaty studiów nad przyszłością bezpieczeństwa państw członków NATO wskazują na dużą różnorodność form zagrożeń kryzysowych i wojennych, jakie mogą wystąpić w nadchodzącym dwudziestoleciu.

Zasadniczym wyzwaniem dla bezpieczeństwa na początku XXI wieku może być problem rosnącej dysproporcji między bogatymi i biednymi. Przewiduje się, że 20 % najbardziej bogatych krajów będzie w posiadaniu 80 % dochodu światowego, a 20 % najbiedniejszych podzieli między siebie tylko 1 % tego dochodu.

To właśnie potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa gospodarce tworzy nową nierównowagę sił. Podział świata na bogatych i biednych może zahamować proces zmian i doprowadzić do rozpętania kryzysów i konfliktów zbrojnych o różnej skali i intensywności.

Dysproporcje ekonomiczne rodzą nie tylko konflikty zbrojne, ale również zagrożenia niewojskowe. Procesy globalizacji powodują nasilanie się liberalizacji życia społecznego, która jest ściśle związana z prawami człowieka, przepływem idei, kapitału, towarów, usług i ludności. Stwarza to podatny grunt dla rozwoju terroryzmu, nacjonalizmów, przemytu narkotyków i zakazanych technologii.

Wobec bezsilności ONZ i innych organizacji międzynarodowych w odniesieniu do palących problemów bezpieczeństwa międzynarodowego, niezbędnym instrumentem regulacji stosunków międzynarodowych może być zintegrowana euroatlantycka organizacja wojskowa (NATO) oraz unikanie powstawania antagonistycznych podziałów w Europie. Dlatego też Sojusz będzie rozwijał zdolności obronne przez zwiększanie udziału i skuteczności **operacji wielonarodowych oraz poprawę interoperacyjności sił państw członkowskich.**

Stosowne decyzje NATO znalazły odbicie w dokumentach przyjętych na *Szczycie Waszyngtońskim w 1999r - Koncepcji Strategicznej NATO oraz Inicjatywie w sprawie zdolności obronnych*. Zgodnie z ich treścią, Sojusz powinien być gotowy do odparcia dużej agresji na jednego lub kilku swoich członków. Chociaż w najbliższych latach prawdopodobieństwo wystąpienia takiej sytuacji jest niewielkie, to jednak takiego wariantu planistycznego nie można wykluczyć.

Bardziej jednak prawdopodobne mogą być sytuacje zagrożenia, wynikające z

wystąpienia regionalnych konfliktów, wywołanych przez średnie i małe niestabilne lub niedemokratyczne i agresywne - wobec otoczenia państwa - a także, wyrosłe na gruncie waśni etnicznych, religijnych w obszarach rozpadających się imperiów lub nieudanych federacji państw albo słabych państwowości, rozdzielonych między sobą, ustalonymi wbrew woli zainteresowanych stron, spornymi granicami.

Inną kategorię zagrożeń bezpieczeństwa państw Sojuszu stanowić mogą zagrożenia płynące ze strony niepaństwowych aktorów polityki międzynarodowej, takich jak :

- ekstremistyczne ugrupowania etniczne i religijne;
- kartele narkotykowe i
- przemytnicze.

Są to tzw. *siły nieregularne*, uzbrojone formacje nie posiadające statusu wojska lub legalnych sił porządkowych, podlegające pozarządowym ośrodkom władzy. Z punktu widzenia prawa są to podmioty nielegalne. Mogą one dysponować środkami wojskowymi, nowocześniejszymi niż te, które pozostają w dyspozycji wielu legalnych rządów, w tym najnowszymi technologiami wojny informacyjnej i broni masowego rażenia.

Strategia działania sił nieregularnych sprowadza się zwykle do stosowania niesymetrycznych form walki i polega na unikaniu konfrontacji zbrojnej z siłami rządowymi. W tej strategii dominują formy działań terrorystycznych, takie jak :

- napady zbrojne (zamachy bombowe) na ważne osoby publiczne ;
- ataki zbrojne ważne obiekty publiczne; siedziby instytucji, organizacji i lokale użyteczności publicznej, jak : dworce, porty lotnicze, stacje metra, stadiony, teatry itd.;
- ataki na sieci komputerowe i inne systemy informacyjne.

W skrajnych wypadkach mogą to być niespodziewane ataki rakietowe na miasta i inne duże skupiska ludności. Oprócz ataków rakietowych możliwe jest użycie genetycznie zmodyfikowanych bakterii lub wirusów chorobotwórczych oraz wykonanie ataków informatycznych na ośrodki kierowania ruchem lotniczym.

Użycie przeciwko siłom nieregularnym jednostek wojskowych(siły regularne) prowadzi do **konfliktu asymetrycznego**, bowiem obydwie podmioty stosują skrajnie przeciwstawne metody walki, nieprzystające do siebie. Dzięki specyfice działań terrorystycznych i nie dostosowaniu do nich taktyki jednostek

wojskowych, siły nieregularne w konflikcie niesymetrycznym uzyskują zwykle przewagę nad siłami regularnymi.

Teza: Strategia i taktyka działań antyterrorystycznych powinny zakładać użycie przeciwko siłom nieregularnym specjalnych jednostek antyterrorystycznych, które mogą podjąć symetryczne sposoby walki z przeciwnikiem.

2.2. Scenariusze rozwoju sytuacji, wymagające działań prewencyjno - stabilizacyjnych

Obejmują one przykłady możliwych sytuacji, których konsekwencją może być zagrożenie żywotnych lub innych interesów Polski. W zależności od charakteru i skali zagrożenia Polski, wynikającego z konkretnej sytuacji, nasza reakcja na nie powinna być zróżnicowana.

A. Zagrożenie w rezultacie proliferacji broni masowego rażenia(NBC: nuklearnej, biologicznej i chemicznej):

Scenariusz 1. Współpraca wojskowa Chin z Pakistanem i Iranem w zakresie produkcji i handlu bronią NBC i środkami jej przenoszenia.

Największym zagrożeniem wynikającym z tego typu współpracy jest dla Polski możliwość rozprzestrzeniania się broni NBC i środków jej przenoszenia do organizacji terrorystycznych, które mogą je użyć w warunkach europejskich, w tym również na terytorium naszego państwa.

Scenariusz 2. Konflikt indyjsko - pakistański z ograniczonym (selektywnym) użyciem broni jądrowej.

Użycie broni nuklearnej w konflikcie zbrojnym w jakiegokolwiek skali byłoby spektakularnym naruszeniem pokoju nuklearnego. Z tego powodu konsekwencje tego faktu znacznie przerosłyby regionalne jego znaczenie.

Scenariusz 3. Ataki terrorystyczne z użyciem broni chemicznej i technologii rakiet balistycznych oraz przeciwokrętowych rakiet sterujących, np.:

- Libia przeciwko okrętom USA na Morzu Śródziemnym;
- Iran przeciwko obiektom strategicznym Izraela;
- Irak przeciwko obiektom strategicznym Izraela.

Tego typu zagrożenia nie godzą w żywotne interesy Polski, ale w istotny

sposób naruszają porządek prawnomiędzynarodowy.

Scenariusz 4. Terroryzm i niedociągnięcia w zabezpieczeniu materiałów nuklearnych oraz chemicznych w postradzieckich republikach Kaukazu.

Niebezpieczeństwo tej sytuacji dla Polski wynika z możliwości rozprzestrzeniania się broni NBC i środków jej przenoszenia do organizacji terrorystycznych, które mogą je użyć w warunkach europejskich, w tym i Polsce.

B. Handel technologiami rakiet balistycznych:

Scenariusz : Traktowanie handlu rakietami balistycznymi przez niektóre państwa jako źródła finansowania budżetów wojskowych lub konieczność dozbrojenia własnych sił zbrojnych.

Zainteresowane państwa: Chiny, Indie, Iran, Irak, Libia, Pakistan, Rosja, Syria, Turcja, Azerbejdżan, Ekwador. Są to kraje dysponujące możliwościami produkcyjnymi rakiet balistycznych oraz szukające wiarygodności obronnej w posiadaniu tego rodzaju zdolności wojskowych.

C. Wojna informacyjna:

Scenariusz 1. Atak cyberterrorystów na sieci informatyczne ważnych instytucji państwa.

Zagrożenie tego typu jest wysoce prawdopodobne i może mieć na celu wymuszenie na społeczeństwie powstrzymania polityki rządu, niezgodnej z zamierzeniami grup przestępczych(zewnętrznych i / lub wewnętrznych).

Scenariusz 2. Atak cyberterrorystów na wojskowe sieci telekomunikacyjne Sojuszu.

Zagrożenie tego typu jest wysoce prawdopodobne, zwłaszcza w sytuacji prowadzenia różnorodnych misji przez Sojusz poza art.5.Traktatu Waszyngtońskiego.

D. Sytuacje zagrożenia katastrofą nuklearną lub ekologiczną :

Scenariusz1: Katastrofalne sytuacje , wywołane zarówno przez nieumyślne użycie broni jądrowej(np. podczas ćwiczeń), awarii instalacji nuklearnych w elektrowniach jądrowych lub niedbałego składowania odpadków nuklearnych.

Bardziej prawdopodobne są dla Polski awarie instalacji nuklearnych w elektrowniach jądrowych, zwłaszcza tzw. „starego typu”.

Scenariusz 2. Katastrofy ekologiczne na obszarze kraju lub w przygranicznych regionach państw sąsiednich.

Mogą one wynikać w rezultacie „uwolnienia” przemysłowych substancji toksycznych, na skutek zaniedbania technologicznego lub świadomych działań terrorystów.

E. Katastrofy humanitarne:

Scenariusz 1. Klęski żywiołowe: powodzie, huragany, pożary przestrzenne.

Mogą one obejmować znaczne obszary i powodować odczuwalne straty materialne w skali nie tylko regionalnej, ale i całego państwa.

Scenariusz 2. Załamanie się władzy politycznej lub długotrwałe, wyniszczające konflikty wewnętrzne poza terytorium Polski.

Najbardziej zagrożony pod tym względem jest kontynent afrykański. Dla Polski sytuacja taka niesie ryzyko uczestnictwa w misjach NATO o różnym charakterze, nie wykluczając operacji wojennych.

Scenariusz 3. Epidemie w skali trudnej do opanowania siłami jednego kraju.

Mogą być one spowodowane przez przeniesienie nieznanych w Europie szczepów bakterii i wirusów w ślad za migracjami ludności z obszary Afryki i południa Azji lub pojawiające się w wyniku powiększania się skali ubóstwa w tych obszarach.

G. Zagrożenia porządku publicznego:

Scenariusz 1. Zamieszki wewnętrzne na ulicach dużych miast

Sytuacje tego rodzaju mogą powstać także w skali wymagającej użycia sił wojskowych dla wsparcia policji, zwykle wskutek braku kontroli policji i służb porządkowych nad tłumem, zebrany na masowych imprezach o charakterze sportowym lub artystycznym albo „złotach” grup anarchistycznych.

Scenariusz 2. Strajki i wielkie demonstracje o charakterze ekonomicznym oraz politycznym.

Sytuacja tego typu może być próbą dokonania zmiany ekipy politycznej na skutek niepowodzeń gospodarczych, załamania systemu bankowego lub systemu ubezpieczeń społecznych.

2.3. Charakterystyka operacyjna działań prewencyjno - stabilizacyjnych

Istota działań prewencyjno - stabilizacyjnych polega na bieżącym

zapobieganiu wystąpieniu zewnętrznych zagrożeń polityczno - militarnych (kryzysowych i wojennych), poprzez neutralizowanie ich potencjalnych źródeł oraz stabilizowanie i umacnianie bezpiecznego środowiska międzynarodowego Polski.⁴⁹

Działania prewencyjno - stabilizujące obejmują:

- prognozowanie i monitoring sytuacji;
- wczesne rozpoznawanie wyzwań i zagrożeń oraz
- podejmowanie działań zapobiegawczych - w celu przeciwdziałania im lub niedopuszczenia do ich rozrostu do stanu sytuacji kryzysowej lub wojennej.

W zależności od zaistniałej sytuacji, Polska samodzielnie lub we współdziałaniu z innymi państwami Sojuszu albo innych organizacji międzynarodowych realizuje następujące działania strategiczne:

- aktywnie kształtuje bezpieczne środowisko międzynarodowe;
- buduje strefę wzajemnego zaufania w swoim otoczeniu;
- wspiera wysiłki państw w swoim otoczeniu, mające na celu bezpieczne przeprowadzenie procesu transformacji i reform.⁵⁰

Istotną rolę w kształtowaniu bezpiecznego środowiska międzynarodowego jest międzynarodowa współpraca wojskowa. Siły Zbrojne RP utrzymują kontakty z innymi armiami, obejmujące takie formy tej współpracy jak:

- szkolenia;
- konferencje naukowe;
- uczestnictwo w ćwiczeniach, głównie w ramach „PdP”;
- uczestnictwo w operacjach pokojowych oraz humanitarnych i poszukiwawczo - ratowniczych;
- wymianę doświadczeń i informacji.

2.4. Scenariusze sytuacji wymagające reagowania kryzysowego

Scenariusz 1. Działania na korzyść pokoju i zagwarantowania przestrzegania prawa międzynarodowego.

⁴⁹ Zob. *Strategia obronności RP*.

⁵⁰ Tamże.

Napięcia i konflikty o charakterze lokalnym, etnicznym, religijnym, sporów granicznych w rejonie Bałkanów, Północnej Afryki i Bliskiego Wschodu. Ogniska zapalne na tle ekonomicznym, wolności narodowych i nie uznawania istniejących granic państwowych. Problemy z migracją ludności, łamanie praw człowieka przez niedemokratyczne rządy. Sytuacje przywracania porządku publicznego po wygaśnięciu konfliktu zbrojnego. Mogą one powodować udział wydzielonych kontyngentów SZ RP w umacnianiu bezpieczeństwa europejskiego oraz Basenu Morza Śródziemnego. Najbardziej prawdopodobne są misje Sojuszu prowadzone w rejonie Bałkanów, Północnej Afryki i Bliskiego Wschodu.

Scenariusz 2. Likwidacja regionalnych konfliktów o słabym natężeniu nie zagrażających żywotnym interesom Polski.

Mogą to być konflikty tego typu, jakie mają miejsce np. w Afryce Centralnej. W tej sytuacji Polska może uczestniczyć w ich rozwiązywaniu - zgodnie ze zobowiązaniami międzynarodowymi w ramach misji ONZ lub NATO.

Scenariusz 3. Likwidacja regionalnych konfliktów zagrażających żywotnym interesom Polski.

Mogą to być konflikty angażujące bezpośrednio państwa graniczące z Polską albo obejmujące również terytorium Polski, jeśli przeciwnik dopuści się w odwecie aktów terrorystycznych, szantażu nuklearnego, pojedynczych ataków powietrznych i prób destabilizacji działalności instytucji państwowych.

2.5. Charakterystyka operacyjna działań w reagowaniu kryzysowym

Uczestnictwo SZ RP w reagowaniu kryzysowym ma na celu jak najszybsze opanowanie sytuacji kryzysowej, zagrażającej interesom państwa, obywateli lub społeczności międzynarodowej, zminimalizowanie strat ludzkich, materialnych i środowiska oraz przywrócenie stanu rzeczy sprzed kryzysu. *Strategia obronności RP* - ze względu na rodzaje reagowania kryzysowego - przewiduje dwa typy sytuacji kryzysowych, a mianowicie:

- kryzys stanowiący bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski lub jej sojuszników, mogący przerodzić się w konflikt wymagający realizacji zadań obronnych w świetle art. 5. Traktatu Waszyngtońskiego;

- kryzys mogący stworzyć jedynie pośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski lub jej sojuszników.⁵¹

W pierwszym wypadku *Strategia...* przewiduje cztery główne działania systemu obronności RP :

- uruchomienie przedsięwzięć pogotowia obronnego;
- kompleksową (militarną i pozamilitarną) osłonę terytorium Polski;
- zapewnienie warunków do przyjęcia na terytorium Polski sojuszniczych sił prewencyjnego wzmocnienia;
- udział w osłonie terytorium innego państwa sojuszniczego.

W *Strategii...* zakłada się, że w kraju zostanie zorganizowany *Narodowy System Pogotowia Obronnego*, kompatybilny z systemem Pogotowia NATO(w ramach podsystemu kierowania obronnością - R.W), którego zadaniem będzie:

- podwyższanie gotowości obronnej państwa, w tym jego struktur cywilnych i wojskowych;
- podejmowanie działań pozwalających uniknąć zaskoczenia;
- rozwinięcie sił zbrojnych, zapewniające ich gotowość do użycia przeciwko potencjalnemu agresorowi.⁵²

W drugim wypadku *Strategia. ..* przewiduje udział SZ RP w międzynarodowych operacjach reagowania kryzysowego, które mogą obejmować:

- rozpoznawanie i lokalizowanie pojawiającego się kryzysu oraz podjęcie działań w celu jak najszybszego rozwiązania. Środki działania: izolacja rejonów objętych konfliktem oraz wywieranie presji wojskowej i pozamilitarnej na strony konfliktu;
- wspieranie(militarne i niemilitarne) wysiłków na rzecz rozwiązania konfliktu. Przewiduje się takie formy działania jak: udzielanie stronom konfliktu pomocy organizacyjnej, humanitarnej doradczej, organizowanie akcji humanitarnych i antyterrorystycznych, a także wojskowych operacji utrzymania pokoju;
- bezpośrednie wymuszanie pokoju. Wymagać to będzie: przeprowadzenia interwencyjnych operacji militarnych. rozdzielania i

⁵¹ Tamże.

⁵² Tamże

rozbrajania bądź rozbijania formacji zbrojnych stron konfliktu.⁵³

2.6. Scenariusze sytuacji wojennych

Scenariusz 1. Pojawienie się nowego dużego zagrożenia przeciwko państwom NATO(Europie Zachodniej).

Taka agresja jednego bądź dwu - trzech państw może wystąpić za 5 - 10 lat, które będą dysponować bronią nuklearną oraz znacznymi siłami konwencjonalnymi. Sygnalizowane nieco wcześniej symptomy zagrożenia spowodują zmobilizowanie nie tylko Sił Reagowania , ale i Głównych Sił Obrony Sojuszu, aby skutecznie przeciwstawić czoła agresji. Celem tej wojny może być próba wymuszenia ,po wstępnym okresie działań wojennych, korzystnego pokoju, zakładającego zmianę układu sił w regionie, przynajmniej na zasadach równorzędności.

Scenariusz 2. Agresja na Polskę o charakterze terrorystycznym przy użyciu rakiet balistycznych i (lub) lotnictwa.

Wybór Polski jako przedmiotu ataku terrorystycznego wynikałby z tej racji, że jest ona krajem granicznym NATO i sama nie ma odpowiedniego potencjału dla zastosowania natychmiastowej odpowiedzi. Agresor mógłby liczyć , że uniknie większych konsekwencji po zaprzestaniu działań w rezultacie opóźnionych reakcji Sojuszu. Wykonanie uderzeń byłoby wyrazem sprzeciwu agresora wobec polityki państw NATO i oznaką jego determinacji do obrony swoich interesów.

Scenariusz 3. Ograniczona agresja konwencjonalna państwa z otoczenia NATO na jedno lub kilka państw Sojuszu(bez zaatakowania Polski).

Prawdopodobieństwo zaistnienia tego scenariusza wiąże się z istnieniem kilku potencjalnych kierunków zagrożenia dla sojuszu oraz dalszym poszerzaniem NATO na wschód. w tej sytuacji Polska uczestniczyłaby (jeśli zaszłaby taka potrzeba) w działaniach wojennych wspierając zaatakowane państwa określonymi siłami.

2.7. Charakterystyka działań wojennych

Istota wojny nie będzie się zmieniać. Pozostanie nią nadal przemoc zbrojna: rzeź, śmierć i kalectwo rzesz ludzi, stosowane dla celów polityki. Nawet jeśli jedni

⁵³ Tamże.

aktorzy będą dążyć do ograniczania gwałtowności konfliktu i szkód społecznych, jakie on wyrządza - inni będą maksymalizować je, zwłaszcza ci, których systemy wartości tolerują straty w ludziach.

W wypadku dużej agresji na jedno lub kilka państw członkowskich NATO, konflikt tego typu miałby charakter **konfliktu symetrycznego**, w których walące strony stosują odpowiednie, względem siebie, sposoby działania. Walka zbrojna byłaby prowadzona w przestrzeni wielowymiarowej(na lądzie, morzu i w powietrzu, ze wsparciem działań z kosmosu), a ponadto :

- w wymiarze ekonomicznym,
- elektromagnetycznym i
- informacyjnym - bez względu na porę doby, roku, pogodę, warunki terenowe i klimatyczne.

Działania bojowe w konflikcie symetrycznym będą charakteryzowały się:

- zmiennym natężeniem,
- nieliniowością,
- względnym rozproszeniem,
- ogniskowaniem (komórkowością) oraz
- wielokierunkowością.

Do prowadzenia tych działań najbardziej predystynowane będą jednostki wojskowe, strukturalnie mniejsze niż używane w poprzednich wielkich konfliktach, zdolne do przerzutu na duże odległości, o dużej samodzielności i wystarczalności logistycznej. One to powinny tworzyć zgrupowania połączone, złożone z komponentów różnych rodzajów sił zbrojnych, o wysokiej interoperacyjności.

III. INNE WYZNACZNIKI KSZTAŁTU SIŁ ZBROJNYCH

3.1. Rewolucja w dziedzinie wojskowości i trendy rozwoju form i sposobów walki zbrojnej

Rewolucja informacyjna tworzy nie tylko ilościową, ale i jakościową zmianę w informacji o otoczeniu. Przewiduje się, że do 2020 r. wywrze bardzo głębokie zmiany w sposobach prowadzenia działań wojskowych. Potencjalni i realni przeciwnicy ścigać się będą w szybkości zdobywania informacji i jej przekształcaniu w sukcesy operacyjne.

W operacjach wojskowych bitwa o informacje zawsze była ważnym celem działalności dowództw, ale obecnie głębokiej transformacji podlegają:

- natura(rozda) informacji ;
- zakres przedmiotowy;
- tempo przekazu i wykorzystania;
- metody jej uzyskania.

Przewaga informacyjna w określonych warunkach może oznaczać przewagę w ogóle. Mamy z nią do czynienia wówczas, gdy między stronami nie ma równowagi w odniesieniu do sposobu wykorzystania informacji. Istotne więc dla przewagi informacyjnej nie są różnice między stronami (przeciwnikami) w ilości posiadanych informacji, ale o to, która z nich skuteczniej wykorzysta je w podejmowanych decyzjach.

Rozwój technologii informacyjnych będzie stwarzał możliwości łączenia różnorodnych informacji (uzyskanych z wywiadu, systemu kontroli i nadzoru, rozpoznania) w jeden system zsynchronizowanej informacji dla potrzeb określonej kampanii.

Przyszłe pole bitwy - w konflikcie symetrycznym - cechować się będzie przede wszystkim:

- równoczesnością działań we wszystkich przestrzeniach ,
- rozszerzeniem jego rozmiarów przestrzennych oraz
- przyrostem dokładności i śmiertelności nowych systemów broni.

Antycypowane konflikty zbrojne mogą składać się z pojedynczych lub ciągłych ataków trwających godziny, dni, a nawet miesiące, mające charakter ogniskowy. Zastąpią one serie prowadzonych dawniej bitew albo kampanii, a więc

formy działań ery przemysłowej, opartych na wielkich zgrupowaniach wojsk i ogromnych ilościach nagromadzonych materiałów wojennych.

Technologia przenika wszystkie rozmiary i poziomy wojny, wpływa na czas jej trwania, naturę i kształt oraz końcowy rezultat konfliktu. Wpływ technologii na wynik i przebieg wojny jest tym większy, im większa jest luka technologiczna między stronami konfliktu.

Operacyjny wymiar wojny odnosi się do zwalczania przeciwnika w wielowymiarowym polu bitwy. Dawniej na sposób walki i jej wynik miały wpływ głównie warunki fizyczne: siła fizyczna i jej odpowiednie wykorzystanie, stosownie do istniejących właściwości terenowych. Wprowadzenie na pole walki lotnictwa rozszerzyło pole bitwy do trzech wymiarów, a okręty podwodne wprowadziły do praktyki wojennej czwarty wymiar. Wsparcie działań bojowych z kosmosu i technologie informacyjne - to już kolejne wymiary pola bitwy.

Przyszłe pole bitwy podlegać będzie dalszemu poszerzaniu, pogłębianiu i zwiększeniu swej wysokości (do bliższej przestrzeni kosmicznej). Wzrośnie dokładność i wyższa będzie śmiertelność nowych systemów broni. Nowe technologie „usuwać” tzw. bezpieczne miejsca na polu bitwy, wzmacniają niebezpieczeństwo i niepewność dla przebywających tam sił. Dlatego też ochrona wojsk przed ich rażeniem staje się wielkim problemem operacyjnym.

Cyfryzacja systemów uzbrojenia przekształca dowodzenie i łączność na wszystkich poziomach dowodzenia: taktycznym, operacyjnym i strategicznym. Cyfrowe systemy uzbrojenia i wyposażenia sił zbrojnych spowodują, że dowodzenie w bitwie stanie się niehierarchiczne. Sytuacja może być zobrażowana i natychmiast i automatycznie przekazywana dowódcom. Obrazy cyfrowe będą przedstawiać w akcji indywidualne pojazdy i systemy broni oraz działania logistyczne.

Rewolucja w sprawach wojskowych może być opisana jako większa zmiana w naturze wojny powodowana przez stosowanie nowych technologii, które połączone z dynamicznymi zmianami doktryny wojskowej, koncepcji operacyjnych i organizacji zasadniczo zmieniają przebieg działań wojskowych.⁵⁴ Nie jest istotna szybkość zmian lecz ich wielkość.

⁵⁴ Zob.Elinor Sloan,DCI:Responding to the US - led Revolution in military Affairs, NATO Review,Vol.48,summer 2000.s.4 - 7 .

Stany Zjednoczone powiększają lukę technologiczną między pozostałymi partnerami z NATO. Uwidocznili się to już podczas działań wojennych w Zatoce Perskiej i ponownie w Kosowie. Dla przykładu, tylko 10 % europejskich samolotów było zdolnych do wykonania precyzyjnych bombardowań. Z europejskich członków NATO tylko Francja była zdolna dać znaczący wkład do nocnych bombardowań. Europejczycy nie posiadali również możliwości rozpoznania i nadzoru lotnictwa w całej strefie działań bojowych. Dlatego też w opinii ekspertów amerykańskich państwa europejskie NATO nie przejawiają troski o to, aby radykalnie zmniejszyć tę lukę, licząc na sojusznika zza oceanu.⁵⁵

3.2. Zmiany w sztuce operacyjnej i działaniach operacyjnych

Sztuka operacyjna jest dziedziną wiedzy - teorią działań praktycznych - działań operacyjnych; zbiorem zasad dotyczących przygotowania i prowadzenia działań operacyjnych. Służy ona dowódcom w osiąganiu celów strategicznych. Bez sztuki operacyjnej wojna byłaby jedynie zlepkiem przypadkowych bitew i innych form taktycznych, nie powiązanych ze sobą bezładnych działań zbrojnych.

Przygotowanie oraz prowadzenie operacji i kampanii, a także całokształtu działań sił zbrojnych bezpośrednio przed i po konflikcie wymaga bowiem odpowiedniej organizacji zadaniowej wojsk oraz integracji ich działań w celu realizacji - przyjętej przez kierownictwo polityczne - strategii wojennej.

Współczesna sztuka operacyjna, jak nigdy dotąd, opiera się na paradygmacie synchronizacji działań rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb. Dzisiejsze pole bitwy - to wielowymiarowa przestrzeń, w której prowadzone są działania :

- powietrzne;
- lądowe;
- morskie;
- wojskowe wsparcie z kosmosu i
- działania specjalne.

Zasadniczym kryterium sztuki operacyjnej jest efektywność działania, liczona kosztem nakładów wojskowych do uzyskanych korzyści.

Sztukę operacyjną, niezmiennie od czasu jej narodzin, konstytuuje pięć czynników operacyjnych :

⁵⁵ Tamże.

- manewr;
- rażenie;
- czas;
- przestrzeń i
- informacja.

Wraz z rozwojem technologicznym społeczeństw powyższe czynniki ulegają zmianom ilościowym i jakościowym. Rozwój sztuki operacyjnej ma charakter nieciągły, skokowy. Przekształcenia zmian ilościowych w jakościowe dotyczyć mogą jednego lub kilku jednocześnie elementów . W ostatnim wypadku mamy do czynienia z rewolucją w sprawach wojskowych.

Teza: Wraz z gwałtownym rozwojem technologii informacyjnych, opanowaniem przestrzeni kosmicznej, rozwojem broni masowego rażenia i nowych technologii materiałowych jesteśmy świadkami kolejnej rewolucji w sztuce operacyjnej. Jej istotą jest jednoczenie czasu z wielowymiarową przestrzenią pola bitwy.

Działania operacyjne - to wykorzystanie przez wojska w praktyce sztuki operacyjnej dla osiągnięcia celów strategicznych. Wymagają one odpowiedniego przywództwa(dowodzenia i kontroli), zdolnego do kojarzenia rażenia i manewru operacyjnego z wielowymiarową ochroną wojsk przed rażeniem i logistyką.

Podstawowymi pojęciami sztuki operacyjnej są takie formy działań operacyjnych jak **kampania i operacja**.

Kampania jest całościowym działaniem sił zbrojnych danej strony, które ma doprowadzić do osiągnięcia założonego celu(celów) strategicznego. Na kampanię składa się kilka(co najmniej dwie) wzajemnie powiązanych(pod względem celu, czasu i przestrzeni) operacji. Kampanie są połączone, obejmują bowiem operacje różnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk, a także operacje szczególne: psychologiczne, specjalne.

W NATO wyróżnia się dwa rodzaje operacji:

- operacje wojenne - będące przedmiotem sztuki operacyjnej ;
- operacje inne niż wojenne(reagowania kryzysowego)⁵⁶ - dziedzina na pograniczu sztuki operacyjnej i administracji wojskowej .

⁵⁶ Szerzej na ten temat: K. Paszkowski, *Kategorie i typy operacji pokojowych*, Zeszyty Naukowe AON nr3(32)1998,s.71 i nast.

Te ostatnie obejmują m. in.:

- rozdzielanie zwaśnionych stron;
- rozminowanie i nadzorowanie rozminowania terenu po obu stronach konfliktu;
- monitorowanie przestrzegania porozumienia o zaprzestaniu działań wojennych;
- zabezpieczanie powrotu uchodźców i osób wypędzonych;
- ochronę, konwojowanie i dystrybucję pomocy humanitarnej;
- udział w odbudowie zniszczonej infrastruktury;
- zabezpieczenie procesów elekcyjnych.⁵⁷

Do prowadzenia operacji innych niż wojenne siły zbrojne w zasadzie nie są najlepiej przygotowane. Domeną ich szkolenia w czasie pokoju są bowiem operacje wojenne. Jednakże poszczególne państwa, ze względu na potrzeby praktyczne, szkolą wybrane jednostki do pełnienia jakościowo nowych misji - tzw. *operacji pokojowych*.

Sztuka operacyjna (według poglądów amerykańskich i stosowana również w działaniach operacyjnych NATO) jest charakteryzowana przez następujące fundamentalne jej elementy:

- synergii;
- równoczesność i głębokość działania;
- przewidywanie;
- równowaga;
- przechwycanie inicjatywy;
- wybór czasu i tempo działania;
- operacyjny zasięg działania;
- siły i ich działania ;
- układ operacji;
- środki ciężkości;
- działania pośrednie i bezpośrednie;

⁵⁷ Zob.; C. Marcinkowski, *Operacje inne niż wojenne*, Zeszyty Naukowe AON nr 3(32)1998, s.105 i nast.

- decydujące punkty;
- kulminację;
- właściwe zakończenie działania.⁵⁸

Synergia w sztuce wojennej ma na celu uzyskanie dodatkowej przewagi nad przeciwnikiem przez integrację i synchronizację działań podczas operacji wojennych i operacji innych niż wojenne, zachowanie stosownych sił do spowodowania u przeciwnika wstrząsu psychicznego, zakłóceń w jego działaniu i ostatecznie zadania mu klęski. Wykorzystując działania z powietrza, morza, lądu, wojskowe wsparcie z kosmosu oraz działania specjalne należy obniżyć możliwości fizyczne przeciwnika, jego morale i wolę walki. Trzeba przy tym uwzględniać możliwości przeciwnika w zakresie prowadzenia przez niego symetrycznych i asymetrycznych form walki.

Równoczesność i głębokość działania polega na w miarę jednoczesnym oddziaływaniu siłą na całą głębokość ugrupowania przeciwnika w skali strategicznej, operacyjnej i taktycznej, oddziałując na jego strukturę obronną, obejmującą:

- zdolności bojowe;
- zasoby;
- wolę walki i
- system dowodzenia.

Przewidywanie w sztuce wojennej pozwala uniknąć niespodziewanego uderzenia przeciwnika i wykorzystać szanse w zaistniałej sytuacji. Potrzebna jest znajomość sytuacji, pełna jej kontrola i ocena oraz odpowiednie reagowanie na zmiany. Wymaga to organizacji odpowiedniego rozpoznania(wywiadu) wszystkich kierunków przyszłych działań i osłony skrzydeł, z uwzględnieniem możliwych wariantów działania przeciwnika.

Równowaga w sztuce wojennej polega ona na zachowaniu przez zgrupowania sił zbrojnych właściwego bilansu sił i możliwości bojowych, aby zapewnić sobie swobodę działania.

Cele działania sił własnych :

- dezorientacja;

⁵⁸ Lista elementów sztuki operacyjnej i ich omówienie - opracowano na podstawie:

Operational Art, J - 7 Operational Plans and Interoperability Directorate, Joint Doctrine. Joint Force Employment, Wydawnictwo Departamentu Obrony USA.

- demoralizacja i
- niszczenie sił przeciwnika

- powinny być osiągnane przez:

- oddziaływanie elektromagnetyczne;
- manewr;
- wysokie tempo operacji;
- atakowanie strategicznych środków ciężkości;
- wprowadzanie przeciwnika w błąd;
- operacje specjalne.

Przechwytywanie inicjatywy w sztuce wojennej polega na przechyleniu równoważni sił na własną korzyść poprzez:

- wykorzystanie przewagi;
- izolację przeciwnika;
- atakowanie jego strategicznych środków ciężkości.

Odbywa się ono przez uzyskiwanie, podtrzymywanie wykorzystywanie wszystkich wymiarów siły zbrojnej.

Wybór czasu i tempo działania. Czas i tempo powinny być synchronizowane, aby umożliwiać skuteczne zwalczanie przeciwnika i hamowanie jego inicjatywy. Należy znajdować się poza możliwościami reagowania przeciwnika. W wypadku zbyt dużej liczby celów do jednoczesnego rażenia, należy dokonać ich podziału na cele pierwszej i drugiej kolejności według kryterium ich ważności.

Operacyjny rozmach i zasięg działania w operacji są wyznaczane przez maksymalny zasięg efektywnych linii komunikacyjnych i dostępność transportu oraz zasięg zasadniczych systemów uzbrojenia. Do przemieszczania sił zbrojnych i podczas prowadzenia operacji mogą być wykorzystywane bazy główne i wysunięte.

Siły i ich działania. Podczas planowania kampanii i operacji dowódcy powinni wykorzystać posiadane siły i ich działania, aby zmusić przeciwnika do kapitulacji. Typowa struktura takiej operacji obejmuje oddziaływanie z powietrza, lądu, morza i kosmosu, w połączeniu z operacjami specjalnymi na:

- obronę powietrzną przeciwnika;
- jego punkty dowodzenia i kontroli;
- pozostałe siły i przeciwnika, pozbawiając ich swobody i zdolności działania: wywołując panikę, anarchię i niepewność.

Układ operacji. Dowódca musi zdecydować, jaki układ kampanii będzie optymalny w danej sytuacji. Będzie to kombinacja równoczesnych i ciągłych operacji, niezbędnych dla osiągnięcia końcowych celów strategicznych, przy jak najmniejszych kosztach ludzkich i materialnych. Tego wymaga dynamiczna natura współczesnych działań wojennych. Ciągłość operacji powietrznych, lądowych, morskich specjalnych wymaga uwzględnienia:

- warunków geograficznych obszaru operacyjnego;
- jego strategicznej dostępności;
- obudowy logistycznej ;
- właściwej struktury dowodzenia;
- możliwego wzmacniania zdolności przez przeciwnika;
- opinii publicznej.

Plan kampanii posiada zwykle układ czasowo - fazowy, przy czym poszczególne fazy kampanii mogą następować po sobie lub częściowo nakładać się . Decydujący wpływ na rozmach i zasięg operacji oraz układ czasowo - fazowy operacji ma logistyka.

Środki ciężkości. Istota działań operacyjnych polega na tym , aby być zdolnym do skupienia siły przeciwko źródłom potęgi przeciwnika w celu ich zniszczenia, obezwładnienia lub neutralizacji. **Środki ciężkości przeciwnika** - to wszystko to, z czego przeciwnik czerpie siłę fizyczną, swobodę działania i wolę walki. W ujęciu teoretycznym zniszczenie, obezwładnienie lub neutralizacja środków ciężkości przeciwnika prowadzi do jego pokonania - zmuszenia go do przyjęcia naszych warunków zakończenia konfliktu.

Analizując przeciwnika określa się jego środki ciężkości i słabości. Analiza ta ma charakter ciągły. W pierwszej kolejności należy siłę skierować na te środki ciężkości , z których przeciwnik czerpie siłę psychologiczną i wysokie morale.

Działania pośrednie i bezpośrednie. Oddziaływanie połączonych sił zbrojnych na środki ciężkości może być pośrednie lub bezpośrednie. W pierwszym wypadku oddziałują na te elementy w ugrupowaniu przeciwnika, których zniszczenie, obezwładnienie lub zneutralizowanie powoduje, że utraci on środek ciężkości. Dla przykładu ,aby pozbawić przeciwnika zdolności obronnych, można zniszczyć jego punkty dowodzenia i kontroli, linie komunikacyjne i składy zapasów strategicznych.

Decydujące punkty. Identyfikując i kontrolując decydujące punkty dowódca może zyskiwać wymaganą przewagę nad przeciwnikiem i tym samym wpływać na przebieg i wynik działań operacyjnych. Decydującymi punktami są zwykle obiekty geograficzne: baza lotnicza, miasto, wzgórze, węzeł komunikacyjny itd. Jeśli obiekty tego typu nie stanowią same środka ciężkości, to często odgrywają rolę przysłowiowego klucza do niego.

Kulminacja w sztuce operacyjnej ma ona sens zaczepny i obronny. W działaniach zaczepnych kulminacja oznacza moment, w którym nacierający nie ma przewagi nad broniącym się. W tej sytuacji narażony jest na przeciwuderzenie. Natomiast obrońca osiąga stan kulminacji wówczas, gdy ma zdolność do wykonania przeciwuderzenia lub kontynuowania uporczywej obrony. Ważne znaczenie dla kulminacji ma efektywna logistyka.

Właściwe zakończenie działania. Stanowi ono istotny element strategii i sztuki operacyjnej. Działania wojskowe zwykle kończą się z chwilą osiągnięcia celów strategicznych. Zbyt szybkie zakończenie konfliktu może w przyszłości zagrażać jego wznowieniu. Bezpośrednio po zakończeniu działań wojennych zaczyna się okres pokonfliktowy, obejmujący zwykle operacje inne niż wojenne. Wtedy też zaczyna się przegrupowanie sił (zwykle w ustalonej kolejności i rozłożone w czasie) w celu ich powrotu do miejsc stałej dyslokacji. Towarzyszyć temu może demobilizacja. Zazwyczaj po zakończeniu konfliktu niezbędne będzie udzielenie pomocy humanitarnej i w odbudowie zniszczeń wojennych.

W procesie zakończenia działań operacyjnych cykl przedsięwzięć jest zwykle następujący:

- usunięcie zasadniczych przyczyn wojny;
- osiągnięcie celów strategicznych ;
- zakończenie działań wojennych (kontrola zachowania przeciwnika);
- ogłoszenie zakończenia konfliktu(cel działań wojskowych);
- pomoc humanitarna;
- działania po zakończeniu konfliktu;
- niedopuszczenie do wznowienia wrogiej działalności (osiągnięcie i utrzymanie celów politycznych);
- zwinięcie sił.

Teza: Zmiany w dziedzinie sztuki operacyjnej są rezultatem rozwoju formy i treści poszczególnych jej elementów, a także relacji między nimi. Podstawową słabością wszystkich dotychczasowych koncepcji sztuki operacyjnej, ale też i praktyki działań operacyjnych, było zatomizowane podejście do jej elementów składowych. Także próby (świadome lub nieświadome) systemowego podejścia do sztuki wojennej spełzały na panewce ze względu na nierównomierny, technologiczny rozwój poszczególnych jej elementów.

3. 3. Standardy działań sojuszniczych

Podstawowe wymagania wobec sił zbrojnych Sojuszu znajdują swój wyraz w treści *Koncepcji...* Zgodnie z nimi siły nuklearne Sojuszu mają pełnić funkcje odstraszania i przyczyniać się do utrzymania pokoju i stabilizacji w europie. Niezbędna jest współpraca NATO z Rosją i Chinami, która powinna zaowocować sprowadzeniem gotowości systemów do niższego niż obecny poziomu, aby zredukować prawdopodobieństwo przypadkowego ich uruchomienia.

Siły konwencjonalne Sojuszu powinny mieć rzeczywistą zdolność do prowadzenia kampanii, mającej na celu obronę obszaru NATO oraz operacji reagowania kryzysowego spoza art. 5. Traktatu Waszyngtońskiego. Na pierwszy plan wysuwają się zadania w zakresie kontroli, ochrony i obrony terytorium, głównie w celu zabezpieczenia komunikacji lotniczej, morskiej i lądowej. Prowadzenie kampanii i wymagać będzie przede wszystkim:

- utrzymania ciągłości prowadzenia pojedynczych i połączonych operacji powietrznych, morskich i lądowych;
- zapewnienia panowania w przestrzeni powietrznej;
- prowadzenia efektywnych operacji psychologicznych i specjalnych.

Powodzenie kampanii zależeć będzie od skuteczności dowodzenia, wspartego przez wywiad i walkę elektroniczną, z szerokim wykorzystaniem wojskowej infrastruktury kosmicznej.

Zasadnicze standardy sojusznicze zostały określone w *Inicjatywie w sprawie zdolności obronnych*. Są one następujące:

- utrzymywanie przewagi informacyjnej nad przeciwnikiem;

- profesjonalizm kadry i żołnierzy;
- wysoka skuteczność operacyjna we wszystkich formach użycia sił zbrojnych;
- duże możliwości manewrowe na wszystkich szczeblach działań;
- zdolność do długotrwałego działania, także w izolacji od sił głównych oraz baz zabezpieczenia i wsparcia logistycznego;
- żywotność - zdolność do przetrwania na technologiczno - informacyjnym polu walki;
- sprawność i odporność na zakłócenia zintegrowanego cyfrowego systemu dowodzenia i łączności.

Wojska przeznaczone do działań sojuszniczych powinny być wyposażone w nowe generacje uzbrojenia, spełniającego wszystkie wymagania standaryzacji, a więc:

- kompatybilności;
- interoperacyjności;
- wymienności i
- wspólności.

Siły zbrojne NATO muszą być odporne na ataki terrorystyczne oraz posiadać elastyczną strukturę, pozwalającą na ich rozbudowę i przerzut na zagrożone kierunki i obszary.

3. 4. Zasoby obronne:

Polska dysponuje pokaźnym potencjałem ludnościowym, który może być wykorzystany również dla potrzeb obronnych. Jednakże w warunkach ery informacyjnej zasoby ludzkie - jako składnik zasobów obronnych - należy rozpatrywać głównie w aspekcie:

- ich ogólnego i politechnicznego wykształcenia ;
- jakości pozyskiwanych osób do pełnienia służby jako personel wojskowy;
- jakości rezerw osobowych, przeznaczonych dla uzupełniania sił zbrojnych;
- uczestnictwa w procesach gospodarczych i obronności
- stopnia przygotowania ich do współpracy cywilno - wojskowej,

zwłaszcza w sytuacjach zagrożenia.

Zasoby finansowe - po zasobach ludzkich - stanowią najważniejszy składnik zasobów obronnych. Polska wydaje na cele obronne w przeliczeniu na jednego mieszkańca mniej niż jakiekolwiek inne państwo NATO. W istniejącej sytuacji należałoby wydatnie zwiększyć poziom wydatków obronnych. Niestety, oczekiwania budżetowe są w tej kwestii zgoła odmienne.

Zakładana w uchwale sejmiku RP wielkość wydatków obronnych w wysokości 3 % PKB od kilku lat nie jest przekładana na pozycję budżetową w dziale *obrona narodowa i* wynosi ona tylko ok. 2%. Nie ma co liczyć na to, że zmniejszenie stanów osobowych SZ radykalnie wpłynie na strukturę wydatków obronnych i umożliwi zwiększone finansowanie zakupów uzbrojenia. Jest to iluzja, bowiem jednocześnie ze zmniejszaniem armii muszą być zwiększane wydatki na jednego żołnierza ze względu konieczność spełniania standardów NATO w zakresie profesjonalizacji. Fundusze na zakupy uzbrojenia i wyposażenia, bieżącą działalność i eksploatację muszą być zwiększane tylko poprzez podniesienie ogólnego poziomu wydatków wojskowych.

Niewątpliwie należy usprawnić proces budżetowy i jego strukturę. Pieniądze do podmiotów budżetowych muszą trafiać we właściwym czasie, a nie dopiero pod koniec roku budżetowego!

Podczas tworzenia budżetu i analizy kosztów należy:

1. Podjąć decyzje co do wydatków w odniesieniu do takich kategorii jak:

- wydatki osobowe;
- gotowość;
- modernizacja;
- odnowienie zapasów strategicznych;
- szkolenie;
- uczestnictwo w misjach NATO oraz innych przedsięwzięciach obronnych.

2. Określić priorytety wydatków w każdej z powyższych kategorii w wymiarze planu sześcioletniego rozwoju SZ;

3. Ocenic rezultaty tej polityki i wprowadzić niezbędne korekty.

Uwzględniając realia budżetowe, w oparciu o realistyczne prognozy rozwoju gospodarczego i przy założeniu, że poziom budżetu MON będzie stały i wynosił

2,1 % - należy dokonać korekt w *Planie Rozwoju i Modernizacji Sił Zbrojnych 1997 - 2012*.

W zakresie **inwestycji celowych**, szczególna uwaga winna być zwrócona na:

- **interoperacyjność i kompatybilność.** Należy podjąć decyzje co do docelowego modelu struktur dowodzenia i systemów łączności;
- **infrastruktura obronna:** Strategie: transportową , rozwoju przemysłu obronnego, rozwoju telekomunikacji - dostosować do potrzeb obronnych, wynikających z planów operacyjnych i powiązać z natowskimi programami wspólnych inwestycji i infrastruktury;
- **infrastruktura wojskowa:** Opracować docelowy model logistyki SZ RP. Inwestować w bazy logistyczne, odnowienie zapasów strategicznych. Zwrócić szczególną uwagę na problem mobilności logistyki w odniesieniu do wsparcia sił przeznaczonych do wykonywania misji poza obszarem kraju;
- **Siły reagowania:** Wyposażyć jednostki przeznaczone do sił reagowania w uzbrojenie i wyposażenie wysokiej technologii, głównie drogą zakupów i leasingu;
- **Gotowość głównych sił obrony:** Poprawić stan uzbrojenia i wyposażenia poprzez modernizację i częściowe zakupy. Wprowadzić standardy szkoleniowe w zakresie gotowości głównych sił Sojuszu. Zwrócić uwagę na podniesienie zdolności w zakresie obrony przeciwlotniczej i przeciwpancernej.

We współczesnej Infrastrukturze gospodarczo - obronnej szczególne znaczenie ma przemysł obronny, łączność i transport. Niestety, nasza infrastruktura nie spełnia wymogów Sojuszu. Dotyczy to zwłaszcza parametrów technicznych, udziałem zaawansowanych technologii w ogólnej produkcji , niezawodności i bezpieczeństwa eksploatacji.

Rządowy *Program restrukturyzacji przemysłu obronnego i lotniczego na lata 1996 - 2010* nie przynosi oczekiwanych rezultatów. Wartość zamówień krajowych, głównie MON jest - ze względu na uwarunkowania budżetowe - stosunkowo niska i nie zapewnia rentowności produkcji obronnej.

W wyniku dokonanych przemian ustrojowych, wprowadzenia zasad

gospodarki rynkowej oraz znacznej redukcji SZ RP sytuacja polskiego przemysłu obronnego jest bardzo trudna. Rozpoczęto proces ustawicznej i bezplanowej restrukturyzacji sił Zbrojnych RP, która nie zakończyła się powodzeniem, bowiem ilościowemu obniżeniu stanu wojska nie towarzyszyła poprawa gotowości i zdolności bojowej. Wprost przeciwnie - zachwiany został system funkcjonowania SZ we wszystkich jego domenach: rozwoju SZ, systemie mobilizacyjnym, zdolności w zakresie operacji i infrastruktury wojskowej. Ta ostatnia jest jeszcze nadmierna w sensie ilościowym lecz słabo rozwinięta pod względem potrzeb operacyjnych.

Polski sektor obronny zatrudnia 56 tys. pracowników, a jego aktywa wynoszą ok. 5 mld. zł. Są one jednak wykorzystywane w 20 %. Według ekspertyz Ministerstwa Gospodarki strategicznym celem branży obronnej powinna być koncentracja produkcji i systemowe dostosowanie asortymentu wyrobów do międzynarodowego podziału pracy.

Wskutek zaniku normalnego procesu wymiany wojskowego sprzętu technicznego techniczna degradacja Sił Zbrojnych osiągnęła katastrofalny poziom. Nasila się także groźne zjawisko polegające na zerwaniu więzi : Siły Zbrojne - przemysł obronny.

W warunkach globalizacji wzrasta konkurencyjność także w obrocie produktem specjalnym. Niezbędna jest interwencja państwa. Obecnie obserwujemy wręcz zastój i obojętność rządu w dziedzinie przemysłu obronnego.⁵⁹

Efektywne funkcjonowanie SZ RP nie jest możliwe bez dobrej kondycji własnego przemysłu obronnego i silnego zaplecza naukowo - badawczego, specjalizującego się w dziedzinie obronności.⁶⁰

Obecnie istnieje paraliż decyzyjny w kwestii zamówień rządowych w przemyśle obronnym. Indolencja rządu w sektorze obrony narodowej i przemysłu obronnego jest zastanawiająca. Rząd nie posiada strategii przemysłowej, w tym strategii rozwoju przemysłu obronnego. Również polityka zagraniczna Polski w

⁵⁹ J.Oleksy, op. cit.

⁶⁰ J. Szmajdziński, *Cele i uwarunkowania modernizacji Polskich Sił Zbrojnych*, Referat wygłoszony na konferencji naukowej „Polski przemysł obronny wobec wyzwań globalizacji” w dn. 8.09.2000, w Kielcach.

ostatnich kilku latach nie sprzyjała, a wręcz szkodziła polskiemu handlowi bronią.⁶¹

Ważną sprawą do rozstrzygnięcia w polityce przemysłu obronnego jest ustalenie podstawowej kwestii: Czy przemysł obronny ma tworzyć rynek producenta, czy rynek klienta? Z jednej strony polski przemysł obronny nie może ustawiać się w pozycji monopolisty, z drugiej jednak - jeśli nie będą finansowane przez rząd przedsięwzięcia restrukturyzacyjne i modernizacyjne, to nie będzie szans na to, aby wyroby tego przemysłu były na odpowiednim dla SZ poziomie technologicznym i bardziej efektywne w działaniu od produktów specjalnych dostępnych na rynku międzynarodowym.

Strategia rozwoju przemysłu obronnego powinna opierać się na wykorzystaniu offsetu⁶² i koprodukcji z firmami przemysłu obronnego państw NATO oraz innych krajów europejskich. Ministerstwo Gospodarki przewiduje, że realizację strategii offsetu ma ułatwiać tzw., *ustawa offsetowa*, mająca zastosowanie do umów handlowych o wartości handlowej przekraczającej 5 mln euro (około 22 mln zł. W wyniku tych działań ma być zapewniony udział zagranicznych dostawców w restrukturyzacji polskiej gospodarki m. in. przez rozwój przemysłowego potencjału obronnego, otwarcie dla niego nowych rynków zbytu, przekazanie nowych technik i usprawnień organizacyjnych, rozwijanie prac naukowo - badawczych oraz tworzenie nowych miejsc pracy.⁶³

Zakupy wojskowego sprzętu technicznego muszą mieć priorytet w wydatkach budżetowych, które z kolei powinny wzrastać o co najmniej 3 % w skali roku, przy założeniu, że przyjęty w *Strategii obronności* wskaźnik budżetu MON pozostanie na poziomie 2,1 % PKB. Należy również stosować modernizację wybranych asortymentów techniki wojskowej według kryteriów jej przydatności w dłuższym okresie czasu.

Bez zamówień rządowych w krajowym przemyśle obronnym nie może być mowy o rozwijaniu przez niego eksportu broni. Wiarygodność produktu specjalnego rodzimego przemysłu obronnego zależy przede wszystkim od skali jego

⁶¹ W. Kaczmarek, *Stan i perspektywy przemysłu obronnego*, Referat wygłoszony na konferencji naukowej „Polski przemysł obronny wobec wyzwań globalizacji” w dn. 8.09.2000, w Kielcach

⁶² Offset polega na transferze do przemysłu nowoczesnych technologii.

⁶³ Wystąpienie wiceministra gospodarki H. Ogryczaka na konferencji na temat: „Perspektywy rozwoju polskiego potencjału obronnego: restrukturyzacja i offset - ryzyko i szanse”, Kielce 5.09.2000.

użytkowania przez własną armię.

System łączności jest w dyspozycji resortu łączności, MON, MSW i A, PKP, MSZ oraz firm prywatnych. Opiera się na technologii analogowej. Utrzymywanie łączności między SZ RP i Kwaterą Główną NATO wymaga urządzeń sprzęgających i dopasowujących. Jednocześnie dysponujemy coraz większym potencjałem produkcyjnym środków łączności opartych na technologii cyfrowej, ale z braku pieniędzy nie może być zakupiony na potrzeby obronności, a zwłaszcza wojska.

Modernizacja transportu napotyka na znaczne trudności. Przyjęty przez rząd w 1995r.dokument: *„Polityka transportowa i program działania w kierunku przekształcenia transportu w system dostosowany do wymogów gospodarki rynkowej i nowych warunków współpracy gospodarczej w Europie”* nie spowodował poprawy sprawności systemu transportowego. Sytuacja PKP jest bardzo trudna w rezultacie jej znaczącego zadłużenia. Nie lepiej przedstawia się transport samochodowy. Stan techniczny dróg ulega ustawicznemu pogorszeniu, przy jednoczesnym ich zatłoczeniu. Budowa autostrad nie jest realizowana w zakładanym tempie.

Stan zapasów strategicznych jest katastrofalny i nie ma w najbliższym czasie szans na szybkie jego poprawienie. Należy niezwłocznie przygotować koncepcje zaopatrywania SZ RP w amunicję, rakiety i części zamienne. Ważnym zadaniem będzie też zapewnienie interoperacyjności taboru transportowego i kontenerów oraz sprzętu do przeładunku. Odpowiednio należy przygotować zaplecze przeładunkowe w portach lotniczych i morskich.

IV. NOWA STRATEGIA WOJSKOWA

4.1. Wizja strategiczna

Wizja strategiczna powinna dać odpowiedź na pytanie: Do jakich zadań, jakie siły zbrojne są nam potrzebne? Definiuje ona rolę SZ RP w systemie bezpieczeństwa państwa i wyznacza ich rozmiar oraz zasadnicze cechy operacyjne.

Rola SZ RP, czyli stopień ich udziału w realizacji zadań bezpieczeństwa, sprowadza się do określenia:

- limitów zadań obronnych i stopnia ich wykonania;
- zakresu (wielkość wydzielanych sił i czas trwania misji) naszego zaangażowania militarnego w misjach poza artykułem 5.Traktatu Waszyngtońskiego;
- rodzaju i skali zaangażowania w innych przedsięwzięciach wojskowych wykonywanych w systemie bezpieczeństwa państwa.

Należy podkreślić, że lista zadań, jakie stoją przed siłami zbrojnymi powinna obejmować wszystkie możliwe zadania, jakie wynikają z doktrynalnych koncepcji ich użycia w poszczególnych okresach funkcjonowania państwa. Rzeczywiste możliwości sił zbrojnych(wynikające z aktualnej kondycji sił zbrojnych(wielkość, stan uzbrojenia i wyposażenia, gotowość bojowa, stan infrastruktury itd.) mogą sprostać tym zadaniom w całości lub określonej części.

Polska - wstępując do NATO - zobowiązała się m. in. do :

- oddania pod wspólne dowództwo ustalonej części swoich sił zbrojnych i finansowania działań, mających na celu utrzymanie ich gotowości bojowej na wymaganym przez NATO poziomie;
- informowania Kwatery Głównej NATO o stanie swoich sił zbrojnych i infrastruktury obronnej;
- dostosowania systemu wojskowego sił zbrojnych do norm obowiązujących w Sojuszu.

Propozycje:

A. Limity zadań obronnych i stopień ich wykonania własnymi siłami:

a) Na obszarze własnego kraju:

Zadanie główne:

Możliwie wczesne zatrzymanie agresji i/ lub stworzenie korzystnych warunków do wejścia na terytorium RP sił sojuszniczych oraz wspólnego z nimi rozpoczęcia i kontynuowania kampanii.

Zadania :

- prowadzenie skutecznej osłony strategicznej państwa i wszechstronne zabezpieczenie rozwinięcia sił sojuszniczych na obszarze własnego kraju;
- udział w sojuszniczych operacjach na obszarze kraju;
- prowadzenie działań nieregularnych na obszarach zajętych przez agresor(w razie potrzeby);
- zapewnienie swobody działań operacyjnych na obszarze kraju: utrzymanie infrastruktury obronnej i wojskowej, prowadzenie działań przeciwdywersyjnych i przeciwdesantowych i innych.

b) Na obszarze innego państwa sojuszniczego:

- prowadzenie skutecznej osłony strategicznej własnego państwa;
- udział w sojuszniczych operacjach siłami do:
 - KZ Wojsk Lądowych ;
 - batalionu desantowo - szturmowego;
 - batalionu powietrzno - desantowego;
 - trzech eskadr lotnictwa wielozadaniowego;
 - sześciu okrętów ;
 - eskadry lotnictwa morskiego.

B. Zakres (wielkość wydzielanych sił i czas trwania misji) zaangażowania militarnego Polski w misjach poza artykułem 5.Traktatu Waszyngtońskiego:

- trzy brygady ogólnowojskowe;
- batalion desantowo - szturmowy;
- batalion powietrzno - desantowy;
- brygada kawalerii powietrznej;
- dwie eskadry lotnictwa wielozadaniowego;
- sześć okrętów ;
- eskadra lotnictwa morskiego;

Czas trwania misji: do 3 mcy.

C. Rodzaj i skala zaangażowania SZ RP w innych przedsięwzięciach wojskowych wykonywanych w systemie bezpieczeństwa państwa:

- wykonywanie misji pokojowych o charakterze operacji innych niż wojenne:
 - ekwiwalent trzech batalionów Wojsk Lądowych;
- uczestnictwo w akcji sił porządkowych :
 - jednostki żandarmerii wojskowej;
 - BSpec;
- ochrona ważnych, zagrożonych obiektów przed potencjalną akcją terrorystyczną;
 - jednostki żandarmerii wojskowej;
 - BSpec;
 - inne jednostki - w razie potrzeby.
- prowadzenie akcji antyterrorystycznej:
 - jednostki żandarmerii wojskowej;
 - BSpec;
 - inne jednostki - w razie potrzeby;
- wzmocnienie granicy państwowej(działania osłonowo - ochronne) w warunkach destabilizacji(kryzysu) w państwie sąsiednim z lub bez przed masowej migracji uchodźców do Polski:
 - jednostki żandarmerii wojskowej;
 - BSpec;
 - inne jednostki - w razie potrzeby.

4. 2. Cele i priorytety reformy SZ RP

Celem reformy jest :

- przygotowanie SZ RP pod względem wielkości, struktury, standardów uzbrojenia i wyposażenia do efektywnego wykonania zadań określonych ich rolą w systemie bezpieczeństwa(zobowiązania narodowe i sojusznicze);
- zrównoważenie wewnętrzne struktury sił w ramach rodzaju sił

zbrojnych, pozwalające na realizację wielu różnorodnych zadań operacyjnych(przeciwieństwo zasady zrównoważenia : dysproporcja między rodzajami wojsk w ramach danego rodzaju sił zbrojnych, wynikająca z zasady ukierunkowanego przystosowania do wykonania określonego zadania);

- relatywne zwiększenie środków budżetowych na rozwój uzbrojenia i wyposażenia oraz infrastruktury wojskowej;
- dostarczenie kierownictwu politycznemu nowego zakresu możliwości wykorzystania SZ dla wsparcia polityki państwa.

Priorytety reformy:

- przygotowanie nowoczesnego personelu wojskowego i cywilnego i jego właściwe rozmieszczenie;
- relatywne zmniejszenie struktur jednostek wojskowych i przekształcenie je w efektywne struktury zadaniowe;
- technologiczne przebrojenie jednostek zadaniowych;
- dostosowanie infrastruktury wojskowej do przyszłych potrzeb operacyjnych nowych struktur zadaniowych;
- odtworzenie wymaganych zapasów strategicznych ;
- radykalne podniesienie standardów socjalnych dla personelu SZ.

4. 3. Założenia modelu docelowego - „Siły Zbrojne - 2020”

4.3.1. Zakres wymaganych zadań operacyjnych dla SZ RP:

A. Wojska Lądowe:

Zadania operacyjne w czasie pokoju :

- pełnienie misji pokojowych;
- uczestnictwo w likwidacji skutków klęsk i katastrof w kraju i zagranicą;
- pełnienie funkcji odstraszenia;
- prowadzenie wielostronnej współpracy wojskowej z armiami sojusznymi i sąsiednich państw;

Zadania operacyjne reagowania kryzysowego:

- prowadzenie operacyjnej osłony granicy lądowej na zagrożonym kierunku;
- wzmocnienie sił porządkowych - w celu zapewnienia bezpiecznego funkcjonowania elementów infrastruktury państwa, najbardziej zagrożonych atakami terrorystycznymi ;
- udział w misjach sojusznicznych (lub prowadzonych pod egidą innych organizacji międzynarodowych) , prowadzonych poza terytorium państwa w ramach reagowania kryzysowego i w związku z naszymi zobowiązaniami międzynarodowymi.

Zadania operacyjne w czasie wojny:

Zadanie główne: odparcie lądowo - powietrznych uderzeń agresora, w dowolnym obszarze kraju, na każdym kierunku i każdej formy zagrożenia - samodzielnie lub we współdziałaniu z siłami sojusznicznymi .

Zadania uzupełniające:

- prowadzenie operacyjnej osłony granicy lądowej;
- współpraca z pozamilitarnymi ogniwami obrony narodowej - wspieranie ich w prowadzeniu poza zbrojnych działań wojennych;
- zapewnienie powszechności obrony narodowej poprzez zorganizowanie obrony miast i innych miejscowości oraz ważnych operacyjnie rejonów na całym terytorium kraju;
- ochrona ludności cywilnej, a także zapewnienie bezpiecznego funkcjonowania elementów infrastruktury państwa, istotnych dla swobody manewru sił własnych i sojusznicznych oraz niezakłóconego przepływu informacji dla potrzeb systemu kierowania i dowodzenia obroną państwa;
- udział (wydzielonym kontyngentem sił operacyjnych) w operacjach sojusznicznych w ramach wsparcia obrony kraju sojuszniczego;
- uczestniczenie w wykonaniu, wspólnie z siłami

sojuszniczymi(lądowymi i powietrznymi), przeciwnatarcia strategicznego - w wypadku zaistnienia takiej potrzeby;

- udział w obronie przeciwdywersyjnej i przeciwdesantowej;
- udział w zwalczaniu zbrojnego podziemia ;
- prowadzenie działań nieregularnych na terytorium czasowo zajęтым przez agresora.

B. Wojska Lotnicze i Obrona Powietrzna:

Zadania operacyjne w czasie pokoju :

- nadzór obszaru powietrznego poza drogami lotniczymi(do czasu utworzenia zintegrowanego państwowego systemu kontroli ruchu lotniczego);
- ostrzeganie i powiadamianie o zagrożeniach i uderzeniach z powietrza;
- ratownictwo lotnicze.

Zadania operacyjne reagowania kryzysowego:

Realizacja zadań okresu pokoju, a ponadto:

- uczestnictwo w strategicznym odstraszeniu;
- uczestnictwo we wsparciu misji wojsk lądowych;
- prowadzenie rozpoznania powietrznego;
- odzyskiwanie załóg lotniczych z terenu przeciwnika;
- ratowanie zagrożonego personelu z rejonów niebezpiecznych;
- transport sprzętu wojskowego, uzbrojenia i amunicji;
- medyczna ewakuacja powietrzna, transport chorych;
- przerzut i podejmowanie z pola walki grup bojowych wojsk lądowych;
- kontrola ruchu powietrznego i bezpieczeństwa transportu powietrznego.

Zadania operacyjne w czasie wojny:

Zadanie główne: osłona powietrzna obszaru kraju, zapewnienie panowania w powietrzu na obszarze operacji, ogniowe wsparcie Wojsk Lądowych i Marynarki Wojennej, uderzenia na wybrane obiekty przeciwnika.

Zadania uzupełniające:

- prowadzenie rozpoznania powietrznego;
- odzyskiwanie załóg lotniczych z terenu przeciwnika;
- ratowanie zagrożonego personelu z rejonów niebezpiecznych;
- transport sprzętu wojskowego, uzbrojenia i amunicji;
- medyczna ewakuacja powietrzna, transport chorych;
- przerzut i podejmowanie z pola walki grup bojowych wojsk lądowych;
- kontrola ruchu powietrznego i bezpieczeństwa transportu powietrznego.

C. Marynarka Wojenna:**Zadania operacyjne w czasie pokoju :**

- ochrona eksploatacji zasobów naturalnych znajdujących się w jego obszarze morskim oraz obrona własnych wód terytorialnych przed wszelkimi naruszeniami, w tym : ochrona żeglugi
(rybołówstwa) i ochrona(obrona) wolności morza;
- utrzymywanie ciągłości funkcjonowania systemu ratownictwa morskiego w polskiej strefie odpowiedzialności SAR, zgodnie z normami międzynarodowymi;
- prowadzenie monitoringu stanu zagrożenia militarnego i zapewnienie wczesnego ostrzegania;
- udzielanie pomocy na morzu i zadania specjalne;
- realizacja funkcji odstraszenia(zniechęcania), dzięki obecności na morzu.⁶⁴

Zadania operacyjne reagowania kryzysowego:

Realizacja wszystkich zadań okresu pokojowego oraz:

- wzmożona obserwacja sytuacji morskiej , prowadzenie rozpoznania i ostrzeganie ;

⁶⁴ Por. A. Makowski, *Sily morskie współczesnego państwa*, Gdynia 2000. Impuls plus Consulting, s. 318 i nast.

- szybkie wzmocnienie zagrożonych rejonów przy użyciu odpowiednich środków;
- zachowanie suwerenności morza terytorialnego poprzez zdolność do szybkiego ograniczania, odpierania i udaremniania różnych form jej naruszania;
- współudział w sojuszniczej kontroli wyznaczonych obszarów morskich;
- wydzielenie określonego składu sił okrętowych i lotnictwa morskiego do wielonarodowego zgrupowania morskich sił reagowania; uczestnictwo w misji interwencyjnej sił sojuszu poza własnym obszarem morskim.⁶⁵

Zadania operacyjne w czasie wojny:

Zadanie główne: zwalczanie sił morskich i powietrznych przeciwnika działających na morzu, w tym także jego rakietowych pocisków balistycznych przeznaczonych do niszczenia obiektów na morzu i lądzie od strony morza - samodzielnie lub wspólnie z sojuszniczymi siłami morskimi.

Zadania uzupełniające:

- ochrona transportu morskiego przed zagrożeniem minowym ze strony okrętów nawodnych i podwodnych i z powietrza;
- ochrona portów morskich i podejść do nich przed zagrożeniem minowym;
- zabezpieczenie skrzydeł i tyłów WL, a jeśli główne zagrożenie występuje z kierunku morskiego, utworzenie wysuniętej linii obrony;
- stwarzanie WL możliwości szybkiego przerzutu morzem określonych sił celem wzmocnienia innego obszaru działań lub ewakuacji sił zagrożonych zniszczeniem;
- ochrona morskich linii komunikacyjnych, umożliwiających transport sił wzmocnienia i zaopatrzenia dla WL;
- izolowanie morskich sił przeciwnika od wsparcia swych sił

⁶⁵ Por. tamże.

działających na lądzie od strony morza;

- wnoszenie określonego wkładu do obrony przeciwdesantowej (antyinwazyjnej) terytorium państwa z kierunku morskiego.⁶⁶

4. 3. 2. Zadania, tempo i etapy reformowania SZ RP

Rewolucja w sprawach wojskowych prowadzi do przeobrażeń wszystkich sfer działalności sił zbrojnych:

- rozwoju organizacyjnego;
- procesów mobilizacji i działalności uzupełnieniowej;
- przygotowania i prowadzenia operacji oraz
- rozwoju infrastruktury.

Szybkość, zakres oraz głębia zmian, jakich należy dokonać w systemie funkcjonowania Sił Zbrojnych RP przesądzają o tym, iż w tej sytuacji niezbędna jest gruntowna przebudowa systemu wojskowego, a nie jego adaptacja do zmieniających się warunków otoczenia. Warto podkreślić fakt, że od 1990 r. większość armii państw świata przechodziła procesy adaptacji i zawsze okazała się ona niewystarczająca.

Jednakże uwzględniając aktualną i przyszłą sytuację społeczno - gospodarczą Polski, w szczególności możliwości budżetu państwa w zakresie finansowania Sił Zbrojnych, należy założyć, że reforma naszych sił zbrojnych powinna być przeprowadzona ewolucyjnie, etapami, w 18 - letnim horyzoncie czasowym. Teza powyższa jest ryzykowna o tyle, że w trosce o przyszły kształt sił zbrojnych w NATO rozważa się wyznaczenie dolnej granicy corocznych wydatków wojskowych państw członkowskich. Cytowany już *Raport Zgromadzenia Północnoatlantyckiego* zalecał, aby państwa członkowskie Sojuszu wprowadziły dobrowolnie moratorium na dalsze redukcje budżetów obronnych. Powinno ono obowiązywać do czasu, gdy sojusznicy ustalą, jaki potencjał i jakie wydatki są konieczne dla realizacji znowelizowanej koncepcji strategicznej NATO.

Finansowanie rozwoju Sił Zbrojnych RP wymaga przyjęcia odpowiedniej strategii i jest kluczowym problemem obronności państwa. Dla potrzeb analitycznych można założyć trzy scenariusze finansowania SZ RP:

- optymistyczny - 2,3 % PKB;
- realistyczny - 2,1 % PKB i
- pesymistyczny - 1,8 % PKB.

Rząd RP w b.r. przyjął strategię finansów publicznych, zakładającą, że na obronę państwa będzie wydawany stały procent PKB w wysokości - 2,2 %.

⁶⁷Jednakże już w 2000r. budżet MON wyniósł tylko 13 805,6 mln zł, a jego udział w budżecie państwa stanowił 8,83 %, natomiast w PKB - 2,04 %. W tej wielkości budżetu uwzględniono również kwoty z rezerw celowych budżetu państwa, obejmujących :

- podwyżki wynagrodzeń pracowników cywilnych,
- odszkodowania dla osób niesłusznie represjonowanych i
- dofinansowanie inwestycji NATO. ⁶⁸

Od kilku już lat rząd deklaruje - w odniesieniu do wielkości budżetu MON - wyższe kwoty, niż rzeczywiście są one przyznawane w ustawie budżetowej.

W przyszłości oczekuje się , że wzrost gospodarczy będzie w granicach od 5,5% do 7 % PKB i że w takim też tempie będzie rósł budżet MON. ⁶⁹

W 2000r. MON uznał za priorytetowe następujące zdania:

- realizację uzgodnionych przez Polskę i Sojusz Celów SZ RP;
- modernizację techniczną armii z uwzględnieniem konieczności realizacji Celów SZ RP;
- wdrażanie nowego modelu struktury kadry zawodowej oraz zmiana liczebności armii.

Na modernizację techniczną , zgodnie z wieloletnim programem, przeznaczono 1579, 2 mln. zł. ⁷⁰

Mimo jednoczesnego redukowania wielkości SZ RP w latach 2001 - 2006 nie

⁶⁶ Por. tamże.

⁶⁷ „Strategia finansów publicznych i rozwoju gospodarczego Polska 2000 - 2010”. Omówienie dokumentu: Internet: <http://www.rzeczpospolita.pl/PI - iso/ gazeta/wydanie990504/publ>.

⁶⁸ Podstawowe informacje o budżecie MON na 2000r. Materiał prasowy Departamentu Budżetowego MON, Publikacja : Biuro Prasy i Informacji MON.

⁶⁹ Tamże.

⁷⁰ W budżecie państwa zakładano, że średnioroczny wzrost cen towarów i usług wyniesie w 2000r. 5.7%. Niestety będzie on wynosił co najmniej 12%. Tak więc realna kwota przeznaczona na u technicznienie armii będzie odpowiednio mniejsza od wskazanej wyżej.

będzie można dokonać zasadniczego przełomu w dziedzinie unowocześnienia technicznego SZ. W 2001r. nakłady na dobrojenie wojska miały być w porównaniu do roku bieżącego wyższe o 24 % . Jednakże planowane oszczędności w budżecie państwa na pokrycie kosztów wprowadzonych w 1999r. czterech reform oraz nałożenie się na tę sytuację niekorzystnych zjawisk w gospodarce(wzrost bezrobocia, wzrost inflacji, straty w w rolnictwie spowodowane przez anomalie pogodowe) - powodują znaczące obniżenie limitów wydatków obronnych.⁷¹ Grożą one wykonaniu przez Polskę zobowiązań sojuszniczych i wymagałyby podjęcia przez rząd odpowiednich negocjacji z Sojuszem.⁷² Tak więc kolejne obietniczki polityków mogą nie mieć pokrycia w rzeczywistości.

Jedyną szansą dla rozwoju SZ RP jest zapewnienie wzrostu gospodarczego oraz przyjęcie przez wszystkie wpływowe partie polityczne **moratorium w sprawie utrzymania stałego wskaźnika**⁷³ wydatków na obronę w dużym horyzoncie czasowym.

Nowe struktury SZ RP mają poprawić ich jakość w następujących kategoriach:

- gotowość;
- skala modernizacji;
- wsparcie logistyczne;
- kompatybilność techniczna i
- interoperacyjność struktur.

Ponadto mają być one mniejsze.

Zakładając parametry ilościowe na wzór krajów NATO można przyjąć, że wielkość SZ RP w modelu docelowym (model „SZ - 2012”) będzie przedstawiać się następująco:

- stan personelu wojskowego czasu „ P” - 130 tys.;
- w składzie wojsk operacyjnych może znajdować się :

⁷¹ Według założeń przyjętej przez rząd *Strategii obronności* budżet MON w 2001 r. miał wynosić 2,1% PKB. Tymczasem Ministerstwo Finansów proponuje budżet na poziomie 1. 87%PKB.

⁷² Byłby to precedens niespotykany w historii NATO.

⁷³ Wskaźnik ten może wynosić 2, 2 %, czyli wartość średnią wydatków europejskich państw członkowskich NATO w 1998r.Ten sam wskaźnik dla całego NATO wynosił - 2, 8 %, ze względu na wielkość wydatków USA - 3, 6 %

- 6 dywizji - 18 brygad obliczeniowych;
- 260 samolotów i 130 śmigłowców bojowych;
- 40 okrętów.
- w składzie wojsk OT:
 - 16 brygad;
 - bataliony i samodzielne kompanie.

Do wykonywania zadań NATO na obszarze Polski powinno być ze składu SZ RP przeznaczonych 75 % wojsk operacyjnych i 100 % wojsk OT.

Proponuje się przyjęcie dwóch etapów wdrażania reformy SZ RP. Różnią się one stopniem realizacji docelowych zobowiązań narodowych i sojuszniczych, określonych przez Polskę w **Strategii wojskowej RP na lata 2001 - 2012** i uzgodnionej z Sojuszem. Oto one:

I etap: lata 2001 - 2006.

Nazwa i cel strategii: *Strategia częściowo kredytowana*⁷⁴ : zmniejszenie SZ do struktury wariantu przejściowego - 150 tys.

Osiągnąć podstawowy stopień interoperacyjności i kompatybilności w odniesieniu do wspólnej infrastruktury wojskowej, struktur dowodzenia oraz sił reagowania. Stopień ich gotowości i modernizacji powinien odpowiadać średniej NATO. Przebudowa sił do obrony własnych granic i sił zdolnych do wspomagania w wykonywaniu innych misji NATO w Europie i na jej obrzeżach.

W całych siłach zbrojnych zwrócić szczególną uwagę na wymogi logistyczne. Ograniczają one wszelkie działania operacyjne. Udział sił logistycznych do bojowych powinien kształtować się na poziomie od 40% wzwyż. Kluczowe zdolności logistyki mieścić się powinny w obszarach:

- wsparcia zaopatrzeniowego;
- wsparcia remontowego;
- wsparcia medycznego i
- transportowego.

W Wojskach Lądowych posiadać struktury mieszane: korpusne i dywizyjne.

⁷⁴ Pojęcie *strategia częściowo kredytowana* jest umownym oznaczeniem strategii, która świadomie zakłada ograniczoną rolę SZ w realizacji zadań narodowych i sojuszniczych, przyjętych dla ich modelu docelowego, ze względu na ograniczone zdolności bojowe. W czasie obowiązywania tej strategii odpowiedzialność za pełne wykonanie tych zobowiązań spoczywałaby na sojusznikach.

Zachować ograniczone zdolności wojskowe do realizacji najpilniejszych zadań wojskowych(do 70 % docelowych zobowiązań narodowych i sojuszniczych). Pozostawić nakłady finansowych na dotychczasowym poziomie 2, 1 % PKB. Obniżyć liczebność SZ RP w czasie pokoju ze 187 tys. do 150 tys. personelu wojskowego;

II etap: lata 2007 - 2012.

Nazwa i cel strategii: ***Strategia realizacji pełnych zobowiązań :***
pełne rozwinięcie SZ do struktury modelu docelowego.

Podwyższyć stopień interoperacyjności i kompatybilności sił reagowania oraz osiągnąć średnią natowską jakość w zakresie gotowości Głównych Sił Obrony. Stworzyć siły zdolne do udzielania pomocy w obronie innym środkowoeuropejskim członkom NATO oraz wspomagania bardziej odległych misji NATO.

W Wojskach Lądowych przejść na struktury korpuśne i brygadowe. Osiągnąć zdolności do realizacji docelowych zobowiązań narodowych i sojuszniczych. Utrzymać wydatki budżetowe na SZ w skali roku na poziomie 2,1 % PKB. Stan osobowy SZ RP czasu pokoju zmniejszyć do 130 tys. personelu wojskowego.

4.3. 3. Docelowe struktury SZ RP

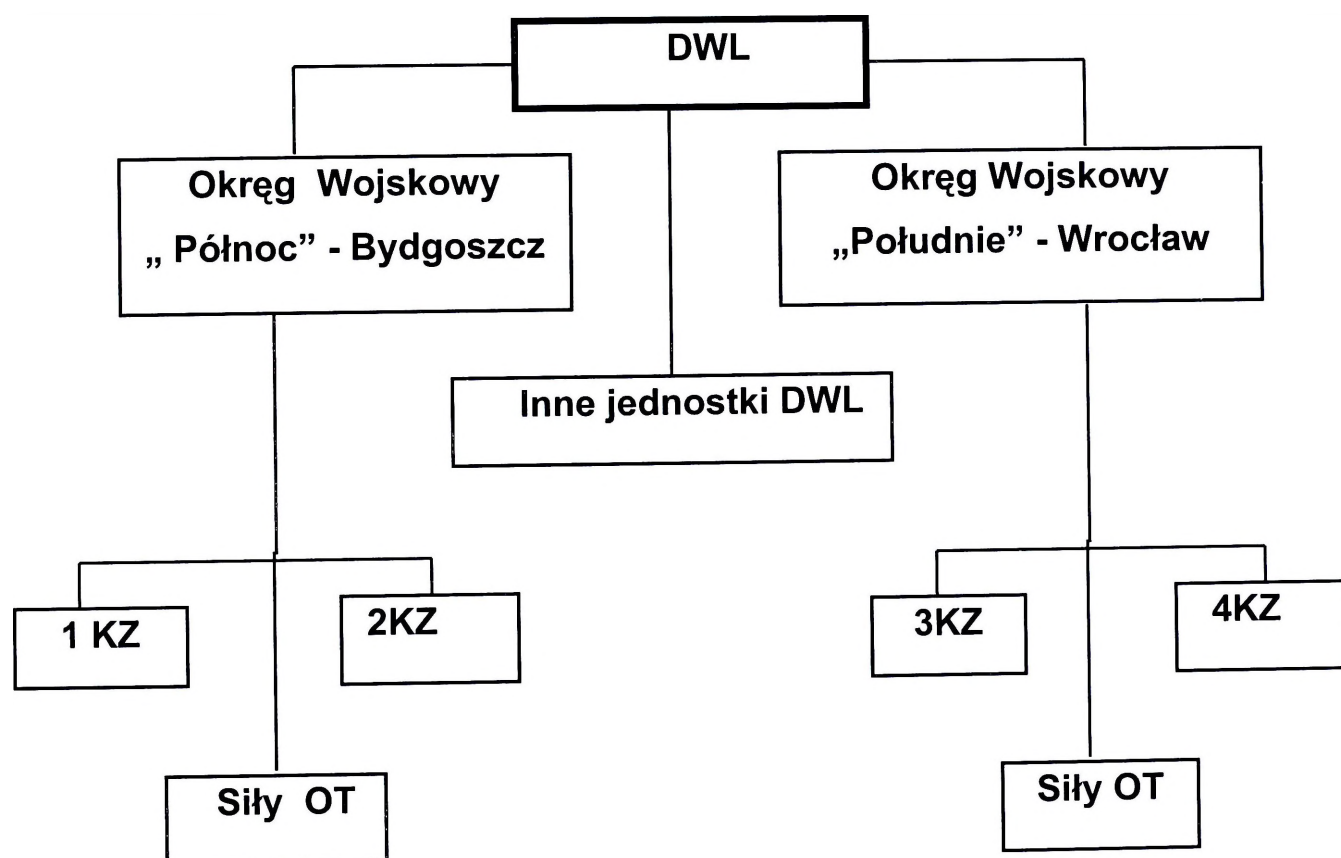
A. Docelowa struktura Wojsk Lądowych

Proponuje się, aby Dowództwu Wojsk Lądowych podlegały dwa, istniejące obecnie, OW - terytorialne dowództwa administracyjno - operacyjne. W ich składzie znajdowałyby się wojska operacyjne, wydzielane w określonych sytuacjach - zgodnie z decyzjami władz politycznych - w skład wielonarodowych zgrupowań koalicyjnych oraz siły terytorialne, przeznaczone wyłącznie do wykonywania zadań na obszarze własnego terytorium i pod własnym dowództwem. Dowódcy WL - oprócz OW - podporządkowane byłyby następujące jednostki:

- 6BPD,
- 12 DZ(w składzie Korpusu Północno- Wschodniego),
- 25 BKP,
- jednostki dowodzenia, łączności i logistyczne.

Skład bojowy OW „Północ”:**1KZ:**

- dwie BZ;
- dwie B Panc;
- pśb;
- inne jednostki korpusne:

Rys.11. Proponowany, ogólny schemat docelowej struktury Wojsk Lądowych

2KZ:

- dwie BZ;
- dwie Bpanc
- pśb;
- inne jednostki korpusne:

Siły OT:

- trzy BOW;

- 22BPG,
- cztery BOT;
- bataliony i samodzielne kompanie OT.

Skład bojowy OW „Południe”:

3 KZ:

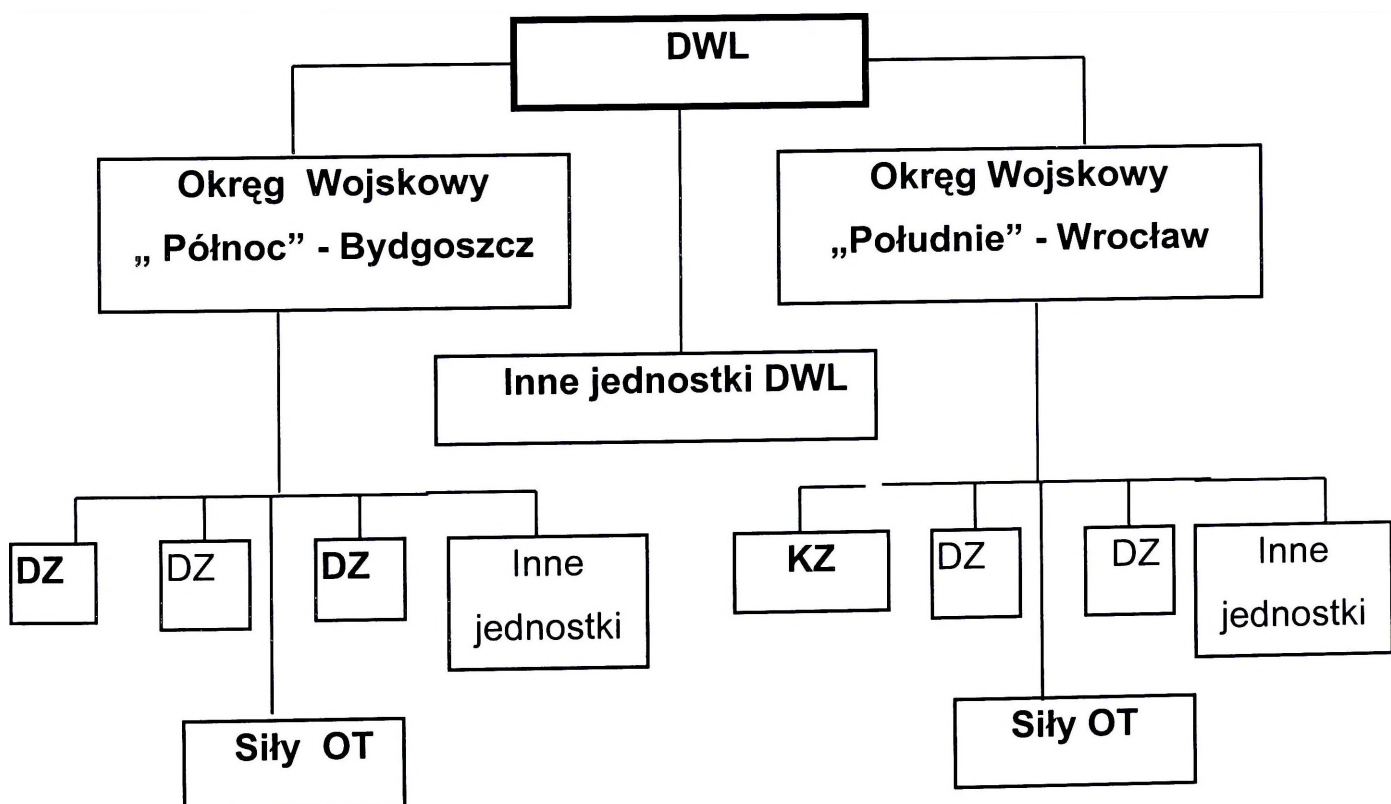
- dwie BZ;
- dwie BPanc:
- bśb,
- inne jednostki korpuśne:

4 KZ:

- dwie BZ;
- dwie BPanc:
- bśb,
- inne jednostki korpuśne:

Siły OT: siedem BOT; 21BPG, bataliony i samodzielne kompanie OT

a) Struktura Wojsk Lądowych w końcu I etapu reformy

Rys.12. Proponowany schemat struktury Wojsk Lądowych w I etapie reformy

Skład bojowy OW „Północ”:

- 15DZ : Elbląg (dwie BZ, B Panc), jednostki dywizyjne;
- 16 DZ: Olsztyn(dwie BZ, BPanc), jednostki dywizyjne;
- 1DZ: Legionowo(dwie BZ, BPanc), jednostki dywizyjne;
- inne jednostki:

Siły OT:

- trzy BOW;
- 22BPG;
- cztery BOT(dwie skadowane w czasie pokoju);
- bataliony i samodzielne kompanie OT.

Skład bojowy OW „Południe”:

KZ: Kraków: (trzy BZ, dwie BPanc, jednostki korpusne):

DZ:

(dwie BZ, BPanc):

DZ:

(dwie BZ, BPanc):

Inne jednostki:

Siły OT:

- siedem BOT(w tym pięć skadowanych);
- 21BPG;
- bataliony i samodzielne kompanie OT.

B. Docelowa struktura Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej

Na obszarze OW powinno znajdować się Dowództwo Obrony Powietrznej połączone operacyjnie z Centralnym Stanowiskiem Dowodzenia oraz ściśle współpracujące z Combined Air Operation Center (CAOC) i Reaction Force Air Staff (RFAS).

W skład DOP wchodzi:

- brygada lotnictwa myśliwskiego(wskazane samoloty myśliwsko –

szturmowe);

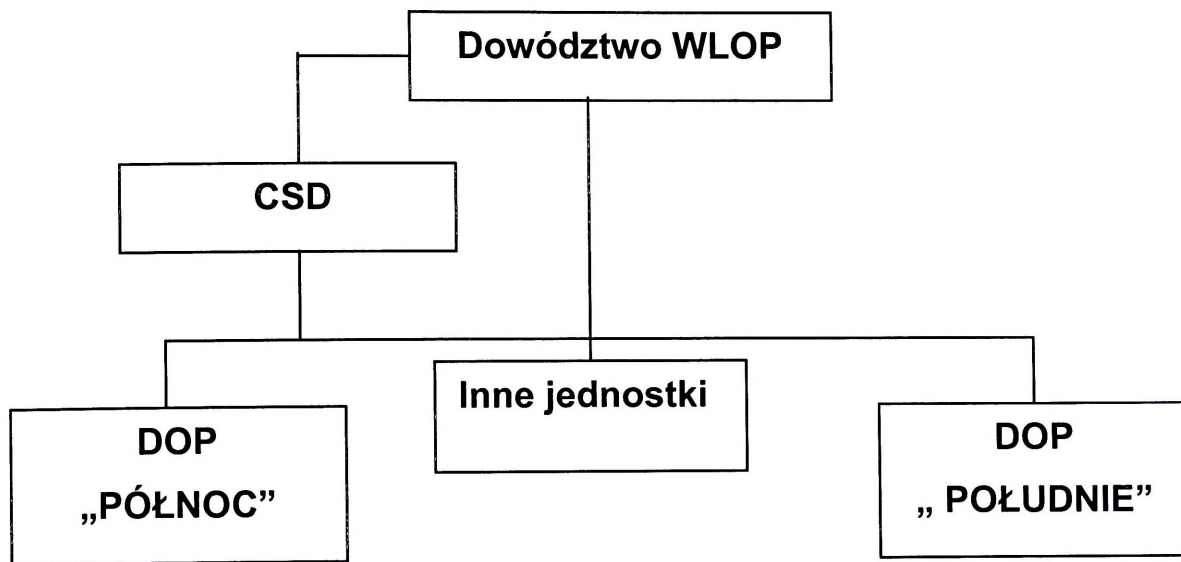
- dwie brygady lotnictwa taktycznego(samoloty wielozadaniowe);
- pułk lotnictwa transportowego;
- pułk specjalny:
 - eskadra łącznikowa,
 - eskadra sanitarna;
 - eskadra ratownicza
- dwie brygady rakietowe obrony powietrznej
- brygada przeciwlotnicza;
- brygada radiotechniczna;
- baza lotnicza;
- jednostki zabezpieczenia.

Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej wymagają gruntownej przebudowy. Nakłady budżetowe na rozwój tego rodzaju sił zbrojnych muszą być wyższe nawet od nakładów na Wojska Lądowe. Wymienione niżej priorytety rozwoju muszą być tak scharmonizowane w procesie realizacyjnym, aby utworzyć wysoce efektywną i nowoczesną architekturę systemu obrony powietrznej oraz posiadać zdolności (określonymi siłami) do reagowania kryzysowego poza obszarem własnego kraju.

Priorytety rozwoju:

- system dowodzenia i łączności;
- rozpoznanie i walka radioelektroniczna;
- samoloty wielozadaniowe i transportowe;
- śmigłowce wielozadaniowe;
- systemy bezpilotowe;
- systemy rakietowe i przeciwlotnicze;
- system logistyczny.

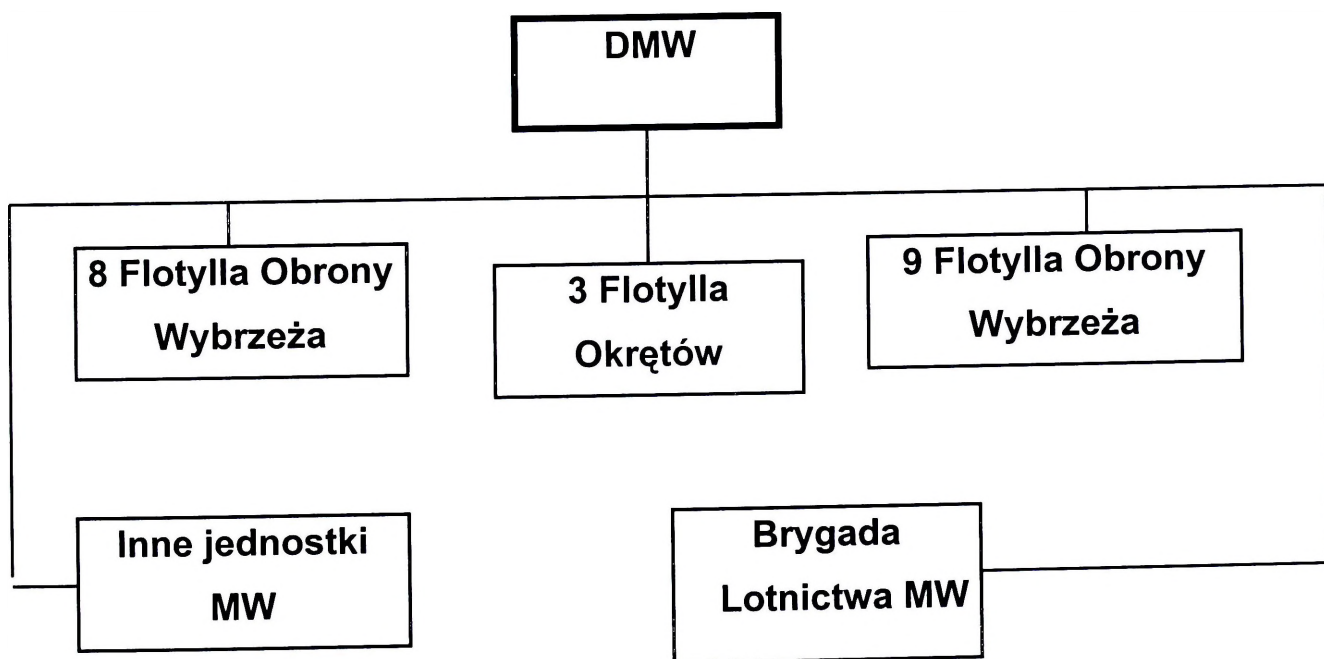
Kluczową sprawą jest uzyskanie zdolności do obrony przed rakietami balistycznymi przeciwnika we współdziałaniu z NATO.. Od tej zdolności zależeć będzie efektywność całego systemu w warunkach wykonywania misji w ramach art.5. Traktatu Waszyngtońskiego.

Rys.13.Ogólna, docelowa struktura Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej

C. Docelowa struktura Marynarki Wojennej

Zasadnicze zmiany strukturalne w MW powinny mieć charakter wewnętrzny (dotyczyć poszczególnych elementów ogólnej struktury) i być związane z rozwojem uzbrojenia, wyposażenia, przebudowy systemu logistycznego oraz infrastruktury wojskowej.

Rys.14. Ogólna struktura Marynarki Wojennej

Inne jednostki SZ :

- B Spec;
- Żandarmeria Wojskowa;
- Jednostki Garnizonu Warszawa oraz inne jednostki zabezpieczenia

4.3. 4. Szkolnictwo wojskowe:

4.3. 4.1. Stan istniejący

Obecnie w ramach szkolnictwa wojskowego funkcjonują następujące placówki edukacyjne:

- cztery akademie wojskowe;⁷⁵
- cztery wyższe szkoły oficerskie;
- dziesięć centrów szkolenia, z czego trzy przy WSO i siedem samodzielnych;
- dwa licea wojskowe;
- dwa studia wojskowe Wyższych Szkół Morskich.⁷⁶

A. Akademie wojskowe - szkoły prowadzące studia dyplomowe II stopnia:

a) Akademia Obrony Narodowej(AON) w Warszawie

Kształci kadry wojskowe i cywilne przez nauczanie oraz badania naukowe w zakresie nauk wojskowych i nauk humanistycznych, w specjalnościach związanych z problematyką bezpieczeństwa narodowego i obronności państwa, a mianowicie:

- polityki i strategii bezpieczeństwa narodowego oraz międzynarodowego;
- wybranych problemów prawa pokoju i bezpieczeństwa;
- strategii wojskowej;
- ekonomiki obrony i ekonomiki wojskowej;
- obrony terytorialnej;
- obrony cywilnej;
- geografii wojskowej;
- organizacji i mobilizacji SZ;
- sztuki operacyjnej i taktyki rodzajów SZ;
- logistyki SZ;

⁷⁵ *System szkolnictwa wojskowego*, Materiał do projektu „Program rozwoju Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2001 - 2006”. Departament Nauki i Szkolnictwa Wojskowego MON, Warszawa 2000.

⁷⁶ *System szkolnictwa wojskowego*, Materiał do projektu „Program rozwoju Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2001 - 2006”. Departament Nauki i Szkolnictwa Wojskowego MON, Warszawa 2000.

- systemów dowodzenia, wspierania działań bojowych, rozpoznania i walki elektronicznej;
- zarządzania zasobami informacyjnymi;
- przygotowania i prowadzenia wielonarodowych połączonych operacji wojennych i operacji innych niż wojenne;
- edukacji obronnej i dydaktyki wojskowej;
- filozofii bezpieczeństwa;
- pedagogiki i psychologii wojskowej;
- historii wojskowej i historii sztuki wojennej.

AON jest i powinna pozostać w przyszłości jedyną uczelnią akademicką, przygotowującą:

a) osoby cywilne w zakresie:

- zarządzania obronnością na centralnym, wojewódzkim i powiatowym szczeblu administracji rządowej oraz samorządowej - na studiach i kursach podyplomowych oraz studiach doktoranckich;
- ekonomiki obrony i ekonomiki wojskowej, historii wojskowej oraz edukacji obronnej,

b) kadry wojskowe(oficerów) w zakresie:

- dowodzenia SZ na szczeblu operacyjnym i strategicznym w wymiarze narodowym i sojuszniczym;
- dowodzenia oddziałem i ZT wojsk lądowych i WL i OP;
- kierowania administracją wojskową;
- zarządzania administracją wojskową i agendami cywilnych struktur obronnych państwa;
- międzynarodowej współpracy wojskowej oraz współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC i HNS) w ramach NATO.

Dla oficerów AON prowadzi:

- studia magisterskie w zakresie nauk wojskowych w trzech specjalnościach : zarządzanie, bezpieczeństwo narodowe, logistyka;
- studia podyplomowe(dla oficerów oraz cywilów) oraz
- studia doktoranckie(dla oficerów oraz cywilów).

AON prowadzi również promocje doktorów habilitowanych i profesorów w zakresie nauk wojskowych i nauk humanistycznych(ekonomika obrony, ekonomika

wojskowa, historia wojskowa).

b) Wojskowa Akademia Techniczna (WAT) w Warszawie

Kształci oficerów wszystkich rodzajów sił zbrojnych w zakresie nauk technicznych, przydatnych w zastosowaniach wojskowych. Absolwenci uczelni otrzymują tytuły zawodowe magistra inżyniera. WAT ściśle współpracuje z różnymi placówkami naukowo - badawczymi oraz uczelniami wyższymi. Uczelnia prowadzi kursy i studia podyplomowe, w tym dla osób cywilnych. Promuje doktorów, doktorów habilitowanych i profesorów w dziedzinie nauk technicznych.

Prace naukowo - badawcze prowadzone w WAT znajdują zastosowanie w SZ RP i różnych dziedzinach cywilnych, m. in. w zastosowaniach medycznych, ochrony środowiska, inżynierii materiałowej. Najistotniejsze badania WAT skupiane są w zakresie technik i technologii o znaczeniu militarnym.

Utrzymywanie WAT również w przyszłości ma zasadnicze znaczenie dla procesu edukacji nowoczesnych kadr technicznych oraz podwyższania poziomu technicznego i technologicznego SZ RP.

c) Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi

Kształci oficerów - lekarzy we wszystkich specjalnościach medycznych, bezpośrednio przydatnych dla funkcjonowania SZ w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Prowadzi kursy i studia podyplomowe. Promuje doktorów, doktorów habilitowanych i profesorów w dziedzinie nauk medycznych.

Absolwenci WAM stanowią niezastąpiony przez cywilów personel medyczny, zwłaszcza w zakresie organizacji służby medycznej w czasie wojny.

Utrzymywanie WAM również w przyszłości ma zasadnicze znaczenie dla procesu edukacji nowoczesnych kadr medycznych na potrzeby SZ RP i w całokształcie obronności państwa.

d) Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni

Kształci oficerów - kadry dowódcze i sztabowe oraz techniczne do służby w Marynarce Wojennej. Akademii prowadzi również studia dla osób cywilnych w zakresie problematyki proobronnej.

B. Wyższe szkoły oficerskie - prowadzące studia wyższe I stopnia (licencjackie) w specjalnościach:

- zarządzanie - dowodzenie;

- logistyka;
- lotnictwo.

Są to:

- **Wyższa Szkoła Oficerska im. T. Kościuszki we Wrocławiu**, kształcąca oficerów na potrzeby wojsk zmechanizowanych, powietrzno- desantowych i inżynierii wojskowej;
- **Wyższa Szkoła Oficerska im. St. Czarnieckiego w Poznaniu** kształcąca oficerów na potrzeby wojsk pancernych i logistyki;
- **Wyższa Szkoła Oficerska im. gen. J. Bema**, kształcąca oficerów dla wojsk rakietowych i artylerii oraz
- **Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych w Dęblinie**, kształcąca oficerów - pilotów i nawigatorów w specjalności - lotnictwo.

Uzupełniającą formą kształcenia kadr oficerskich(rezerw kadrowych) jest kierowanie absolwentów uczelni cywilnych do SPR oraz kierowanie na kursy oficerskie tych chorążych i podoficerów zawodowych, którzy w okresie służby zawodowej uzyskali wyższe wykształcenie .

C. Szkoły chorążych

Chorążowie są pozyskiwani w centrach szkolenia(10) i Liceum Muzycznym w Gdańsku.

D. Kształcenie podoficerów było realizowane do 1997r. przez podoficerskie szkoły zawodowe, znajdujące się w centrach szkolenia. W chwili obecnej jest ono zastępowane przez służbę nadterminową i kontraktową.

4.3.3.2. Założenia reformy

W cytowanym wyżej materiale Departamentu Nauki i Szkolnictwa Wojskowego proponuje się:

- dalsze utrzymywanie akademii wojskowych jako uczelni cywilno - wojskowych, z przeważającą liczbą studentów cywilnych na studiach proobronnych;
- optymalizację struktur wewnętrznych;
- w AON utworzyć jednolite pięcioletnie studia magisterskie na podstawowym kierunku *bezpieczeństwo narodowe* dla kandydatów na żołnierzy

zawodowych i osób cywilnych zainteresowanych przyszłą pracą związaną z obronnością kraju oraz studia magisterskie uzupełniające na kierunku *zarządzanie i dowodzenie* dla absolwentów WSO tego kierunku;

- w WAT ograniczyć kierunki pokrywające się z cywilnymi politechnikami, skupiając się na kształceniu na kierunkach technicznych, specyficznych dla wojska;
- w AMW należy przejąć kształcenie wojskowe absolwentów wyższych szkół morskich w celu likwidacji tam studiów wojskowych;
- w WAM doprowadzić do samofinansowania uczelni;
- utworzyć od 2001 r. na bazie WSO im .S. Czarnieckiego Wyższą Szkołę Oficerską Wojsk Lądowych z podstawowym kierunkiem kształcenia na poziomie licencjackim - zarządzanie i dowodzenie;
- we Wrocławiu i Toruniu pozostawić centra szkolenia;
- Szkoły Chorążych i Szkoły Podchorążych Rezerwy usytuować wyłącznie w AMW, WSO WLąd, WSO SP.

W dalszej perspektywie zakłada się utworzenie jednej wielowydziałowej uczelni typu uniwersyteckiego, kształcącej oficerów dla całych SZ

4.3.3.2. Uwagi do materiału

W opracowaniu brak jest diagnozy istniejącego stanu szkolnictwa wojskowego; jego silnych i słabych stron. Oczywista potrzeba zmniejszenia liczby personelu i placówek edukacyjnych nie wystarcza do opracowania koncepcji nowego systemu szkolnictwa wojskowego.

Podstawowym pytaniem w procesie reformowania systemu jest perspektywa czasowa reformy, jej horyzont czasowy. Czy wizja edukacji wojskowej ma mieć zasięg do r. 2006? - skoro czas trwania studiów w uczelniach wojskowych trwa do 6-ciu lub nawet 8 - miu lat? W tym czasie można wprowadzić dokonąć zmian w systemie, ale nie osiągnie się jeszcze jakichkolwiek korzyści. A jeśli trzeba będzie w r.2006 dokonąć kolejnych zmian, to wejdziemy w okres w proces ustawicznego reformowania. Dlatego też horyzont czasowy reformy trzeba wydłużyć co najmniej

do dwóch cykli planowania obronnego , tj. 12 lat.

Należy założyć dalszą profesjonalizację personelu wojskowego SZ RP. Jest to trend światowy. Wówczas potrzeby ilościowe w odniesieniu do absolwentów - w porównaniu z prognozą przedstawioną w materiale - znacznie wzrosną, przynajmniej po 2006r.⁷⁷

W odniesieniu do warunków Polski można założyć, iż przynajmniej na zakończenie w I etapie reformy personel wojsk operacyjnych powinien być w 100 % oparty na służbie zawodowej i kontraktowej .W wojskach OT można przyjąć inne rozwiązanie :

- 60 % - personel zawodowy i kontraktowy;
- 40 % - personel oparty na zasadniczej, ale ochotniczej i skróconej do 3-miesięcy służbie wojskowej oraz systematycznym, corocznym krótkookresowym uczestnictwie w ćwiczeniach wojskowych.

Pilną sprawą jest opracowanie wizji oficera, chorążego i podoficera. Trzeba opracować ich status zawodowy i status wykształcenia w perspektywie horyzontu czasowego reformy. Należy sprecyzować ich modele zawodowo - osobowe (charakterystyki zawodowe) i ścieżki dalszej (permanentnej) edukacji.

Odciążenie kadry oficerskiej od zadań bezpośredniego szkolenia pododdziałów i przeniesienie ich na podoficerów wymaga odpowiedniego przygotowania tych ostatnich pod względem merytorycznym i metodycznym. Zatem likwidacja szkół podoficerskich musi być zastąpiona przez system szkolenia kursowego.

W trybie pilnym należy podjąć prace nad opracowaniem strategii rozwoju personelu wojskowego SZRP i jej części - systemu szkolnictwa wojskowego. W związku z powyższym niezbędne jest powołanie pod przewodnictwem wiceministra obrony narodowej zespołu ekspertów cywilnych i wojskowych.

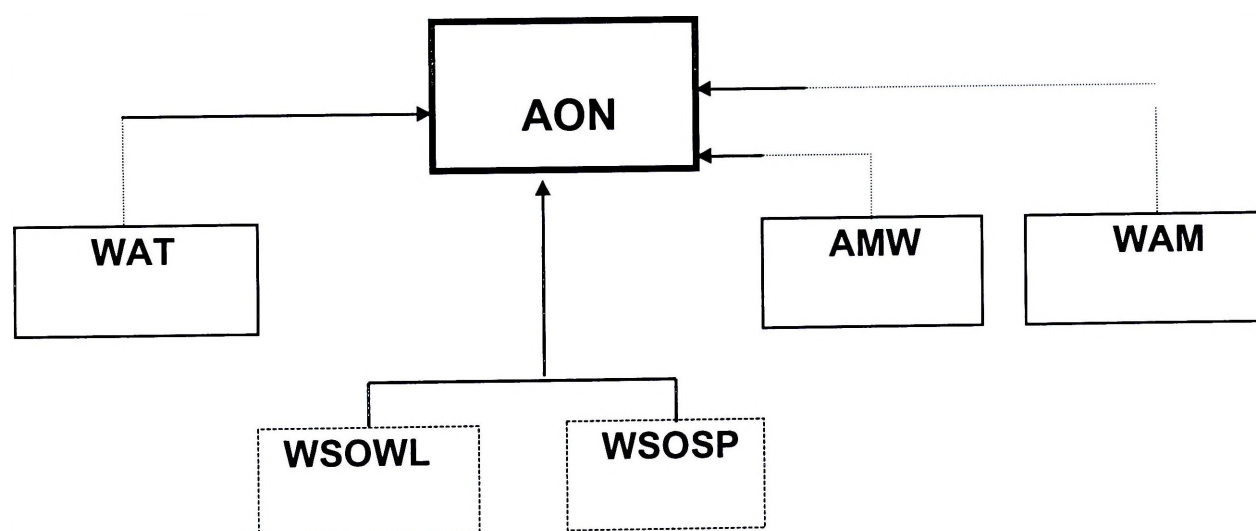
Biorąc pod uwagę realną perspektywę finansowania SZ oraz istniejącą, ogólną sytuację w placówkach edukacyjnych szkolnictwa wojskowego, w pierwszym etapie reformy (do 2006r.) należy utrzymać niezmienną liczbę

⁷⁷ Proponowana przez J. Szmajdzińskiego poziom uzawodowienia SZ wynoszący 80 % jest wielkością całkowicie uzasadnioną. Referat na konferencję „Polski przemysł Obronny wobec wyzwań globalizacji” .Kielce 2000.

akademii wojskowych.

Istnieje pilna potrzeba integracji trzech wyższych szkół oficerskich i utworzenia WSOWL. Siedzibą uczelni powinien być Poznań. Wynika to z racji istnienia w pobliżu poligonu Biedrusko, co ma istotne znaczenie dla szkolenia pancernego i artyleryjskiego. Zintegrowana uczelnia powinna kształcić oficerów - dowódców na poziomie licencjackim w specjalności : zarządzanie - dowodzenie.

W systemie kształcenia kadr oficerskich szczególną rolę spełnia AON. Kształci ona oficerów dla najwyższych szczebli dowodzenia. Podejmujący w niej studia wojskowi są już doświadczonymi oficerami, po kilkuletniej praktyce dowódczej w jednostkach wojskowych. Tu studiują kandydaci na generałów i admirałów, zdobywając arkana wiedzy w zakresie strategii i sztuki operacyjnej oraz logistyki. Uczelnia ta zapewnia również kształcenie uzupełniające na poziomie magisterskim dla absolwentów WSO, na wszystkich realizowanych przez nie kierunkach kształcenia(rys.).

Legenda:

—————> kandydaci na studia magisterskie

- - - - -> kandydaci na studia podyplomowe w zakresie strategii lub sztuki operacyjnej

Rys.15. System kształcenia kadr oficerskich w SZ RP w I etapie reformy.

W drugim etapie reformy należy zrealizować wnioski wynikające z raportu ekspertów. Jednakże do istotnych elementów zmian należeć powinny:

- przyjęcie założenia, iż oficer uzyskuje wyższe wykształcenie II stopnia typu uniwersyteckiego(magistra) lub politechnicznego (magistra inżyniera) w zakresie nauk innych niż wojskowe oraz wykształcenie wyższe w

zakresie nauk wojskowych;

- utworzenie jednej uczelni (Uniwersytet Obrony Narodowej), według ramowej propozycji przedstawionej na zał. nr 11 do omawianego wyżej materiału Departamentu Nauki i Szkolnictwa Wojskowego MON.

W tej uczelni należy także utworzyć:

- Instytut Studiów Strategicznych;
- Wydział Operacji Połączonych oraz
- Centrum Symulacji i Gier Wojennych.

Należy rozważyć, czy w Poznaniu będą warunki kadrowe do realizacji studiów II stopnia na Wydziale Wojsk Lądowych. Być może trzeba będzie wydział ten pozostawić w Rembertowie.

4.3. 5. Stan i rozmieszczenie personelu wojskowego

Już w 1957r. w swojej koncepcji profesjonalizacji armii Samuel Huntington uznał, że jednym z najpoważniejszych problemów współczesnych demokracji jest *potrzeba ograniczenia establishmentu wojskowego oraz przekształcenia sił zbrojnych w profesjonalną organizację do obrony bezpieczeństwa zewnętrznego państwa*.⁷⁸

Problem ograniczenia roli wojskowych w życiu państwa jest znacznie starszy i sięga głębokiej starożytności. Już bowiem Platon w dziele „Państwo” zwracał uwagę na potrzebę utrzymania przewagi władz cywilnych nad wojskowymi.

W czasach sławnego greckiego filozofa odpowiednio wychowani i wynagradzani żołnierze - profesjonalści - nie byli traktowani w kategoriach zagrożenia dla państwa. Wprost przeciwnie: za takie zagrożenie uważano dawanie broni do ręki rolnikom, rzemieślnikom i przedstawicielom różnych innych zawodów, którzy okazjonalnie podejmowali się zajęcia żołnierskiego.⁷⁹

Decyzją MON z dnia 19 kwietnia wprowadzono m.in. fundamentalne rozwiązania systemowe, które powinny - naszym zdaniem - stanowić elementy I

⁷⁸ S.Huntington, *Soldiers and Governments. Nine Studies in Civil Military Relations*. Cytat za: J. Świniarski, *Przyczynek do nauki o siłach zbrojnych. Od Platona do Hungtingtona i Sił Zbrojnych III RP*, Recenzja książki Z. Trejnisa: *Siły zbrojne w państwie demokratycznym*, Toruń 1997r., Zeszyty Naukowe AON nr 3(32) 1998.s.325.

⁷⁹ Tamże.

etapu reformy SZ RP w odniesieniu do polityki personalnej . Są one następujące:

- termin wprowadzenia zmian strukturalno - organizacyjnych SZ RP - 31 grudnia 2003 r.;
- zachowane zostaną dwa rodzaje stanowisk etatowych - wojskowe i cywilne.
- założona struktura personelu wojskowego: 50 % żołnierze służby zawodowej i kontraktowej, 10 % - żołnierze służby wojskowej pełnionej nadterminowo.
- założona struktura stanu osobowego - żołnierzy zawodowych:
 - oficerowie - 25 - 30 %
 - chorążowie - 25 - 30 %
 - podoficerowie - 50 - 40 %.

A. Personel wojskowy SZ RP - docelowo:

1. W czasie pokoju:

Stan osobowy SZ RP, z tego:	130 tys.	Wojska operacyjne	Wojska OT
		90 tys.	40 tys.
Wojska Lądowe	80 tys.	50 tys.	30tys.
WLOP	25 tys.	20 tys.	5 tys.
MW	15 tys.	12 tys.	3 tys.
Inne jednostki	10 tys.	8 tys.	2 tys.

2. W czasie wojny:

Stan osobowy SZ RP, z tego:	260 tys.	Wojska operacyjne	Wojska OT
		160 tys.	100 tys.
Wojska lądowe	160 tys.	100 tys.	60 tys.
WLOP	40 tys.	25 tys.	15 tys.
MW	30 tys.	20 tys.	10 tys.
Inne jednostki	30 tys.	15 tys.	15 tys.

B . Personel wojskowy w czasie pokoju - koniec I etap reformy :

1. W czasie pokoju:

Stan osobowy SZ RP, z tego:	150 tys.	Wojska operacyjne	Wojska OT
		90 tys.	60 tys.
Wojska Lądowe	85 tys.	50 tys.	35 tys.
WLOP	30 tys.	20 tys.	10 tys.
MW	20 tys.	12 tys.	8 tys.
Inne jednostki	15 tys.	8 tys.	7 tys.

2. W czasie wojny:

Stan osobowy SZ RP, z tego:	300 tys.	Wojska operacyjne	Wojska OT
		180 tys.	120 tys.
Wojska lądowe	170 tys.	100 tys.	70 tys.
WLOP	60 tys.	40 tys.	20 tys.
MW	40 tys.	24 tys.	16 tys.
Inne jednostki	30 tys.	16 tys.	14 tys.

C. Rezerwy osobowe: 150 - 130 tys.

W warunkach wysokiej profesjonalizacji SZ przygotowanie odpowiednich rezerw osobowych , zwłaszcza dla jednostek operacyjnych jest wielkim problemem ,który musi być rozwiązany już w I etapie reformy. Dla tego celu powinna być opracowana *strategia rozwoju personelu SZ RP*, uwzględniająca również problem przygotowania i utrzymania rezerw osobowych. Musi być ona powiązana z systemem mobilizacji i działalnością uzupełnieniową SZ oraz systemem szkolnictwa wojskowego.

4. 4. Role rodzajów sił zbrojnych

Role rodzajów sił zbrojnych nie są stałe lecz ulegają przeorientowaniu co najmniej z dwóch zasadniczych powodów:

- zmiana charakteru zagrożeń i związanych z nimi zadań operacyjnych ;
- zmiana koncepcji operacyjnych, wynikających z nowego modelu pola bitwy i uwarunkowań prowadzenia operacji innych niż wojna.

Przeorientowanie Sił Zbrojnych RP na zapobieganie i przewyżanie kryzysów powoduje wzrost zadań dla Wojsk Lotniczych i Marynarki Wojennej. Priorytety rozwojowe SZ muszą w większym niż dotychczas stopniu uwzględnić potrzeby tych rodzajów SZ. Wojska Lądowe przestały odgrywać rolę głównego rodzaju sił zbrojnych, podporządkowującego operacyjnie działania w powietrzu i na morzu zadaniom sił lądowych. Ze względu na wielkość lądowego terytorium RP stanowią one nadal największy liczebnie rodzaj sił zbrojnych, mimo iż priorytety rozwoju SZ powinny zostać zdecydowanie przesunięte na pozostałe rodzaje .

Wojska Lotnicze i Obrona Powietrzna stają się pierwszoplanowym narzędziem militarnym państwa w zakresie prowadzenia operacji zbrojnych w okresie kryzysu i wojny. Wynika to z racji roli działań powietrznych we współczesnych koncepcjach operacyjnych. Przewaga w powietrzu , obok wojskowego wsparcia działań z kosmosu, jest zasadniczym elementem przewagi w ogóle. Bez skutecznych sił powietrznych nie można prowadzić efektywnych działań zbrojnych na lądzie i morzu.

Marynarka Wojenna RP z racji geograficznych nie znamionuje potęgi morskiej państwa , ale należy do flot nadbrzeżnych. Zasadniczym celem , jakim tego typu flota realizuje w polityce bezpieczeństwa, jest rozszerzanie obrony kraju na wody przyległe.⁸⁰Nie ma ona możliwości operacyjnych dla sprawowania kontroli mórz poza własnym obszarem morskim. Z tego celu wynika prosta konsekwencja co do operacyjnego przeznaczenia sił morskich: główny potencjał MW ma służyć obronie wybrzeża i obronie lądu od strony morza.

Nawet ze względu na ograniczoną rolę operacyjną w polityce bezpieczeństwa, Marynarka Wojenna RP powinna posiadać nowe możliwości w zakresie obrony lądu i obszarów morskich przed uderzeniami pociskami balistycznymi dalekiego zasięgu oraz wykonywać własne uderzenia tego typu. **Jest to również istotny warunek utrzymania ciągłości działań floty, związany z**

⁸⁰ A. Makowski, Siły morskie współczesnego państwa, Gdynia 2000, Impuls Plus Consulting, s.318 i nast.

utrzymaniem baz morskich, będących podstawą jej żywotności w toku działań wojennych. Tego rodzaju wymagania stanowią nieodzowny warunek efektywnego wykonywania zadań obrony wybrzeża.

Z drugiej jednak strony, Polska jest zobowiązana do realizacji zadań sojuszniczych, także przy użyciu sił morskich. Potrzebny jest więc określony kontyngent sił o charakterze interwencyjnym, przydatny do zadań reagowania kryzysowego.

Ścisłe przywiązanie MW do obrony wód przybrzeżnych i lądu od strony morza wymaga jej współdziałania z siłami lądowymi i WLOP.

4. 5. Wojska Obrony Terytorialnej

Obrona terytorialna jest formą wojskowego przygotowania państwa do obrony powszechnej i jej prowadzenia podczas wojny oraz współuczestniczenia w działaniach ratowniczo - ochronnych i humanitarnych w czasie pokoju i reagowania kryzysowego.

Wojska Obrony Terytorialnej stanowią zasadniczy element systemu obrony terytorialnej. Do podstawowych zadań wojsk OT należą:

a) podczas wojny:

- wsparcie działań wojsk operacyjnych na obszarze kraju w zakresie wynikającym z możliwości bojowych jednostek OT, a zwłaszcza:
 - udział w osłonie operacyjnej granic na mniej zagrożonych kierunkach;
 - prowadzenie obrony miast i innych ważnych obiektów o charakterze obronnym;
 - prowadzenie działań nieregularnych;
 - ochrona i obrona ważnych elementów infrastruktury państwa, zwłaszcza istotnych dla swobody manewru dla wojsk operacyjnych;
 - współudział w regulacji ruchu wojsk na obszarze kraju.
- wsparcie działań wojsk sojuszniczych na obszarze kraju w ramach wsparcia „państwa - gospodarza” w zakresie:

kraju.

- wsparcie działań wojsk sojusznicznych na obszarze kraju w ramach wsparcia „państwa - gospodarza” w zakresie:
 - ochrony przeciwdywersyjnej;
 - ochrony i obrony obiektów;
 - wsparcia logistycznego.
- współpraca cywilno - wojskowa .

b/ w czasie pokoju i reagowania kryzysowego:

- współudział w akcjach ratowniczych ;
- niesienie pomocy humanitarnej podczas klęsk żywiołowych i katastrof;
- współudział w ochronie i obronie obiektów w czasie zagrożenia
w sytuacjach kryzysowych;
- uczestnictwo w rozbudowie i utrzymaniu infrastruktury operacyjnego przygotowania obszaru kraju.
- współpraca cywilno - wojskowa .

Z uwagi na specyfikę zadań , wojska OT powinny być zorganizowane w brygady, bataliony i samodzielne kompanie. Uzbrojenie i wyposażenie wojsk OT powinno zapewniać im dużą skuteczność bojową oraz zdolność do efektywnego wykonywania zadań w długim czasie, nawet w warunkach okrażenia. Nie należy traktować wojsk OT jako sił drugiej kategorii, czyli mniej wartościowych, niepotrzebnych. Są to wojska niezbędne w strukturze SZ ze względu na wykonywane przez nie funkcje. Dlatego też siły OT powinny posiadać środki do walki bezpośredniej: przeciwlotnicze, przeciwpancerne. Istotne jest też wyposażenie jednostek w niezawodne środki : łączności , rozpoznania, transportowe i inżynieryjne.

4. 7. Obrona ABC

Użycie broni masowego rażenia jest – w warunkach europejskich - bardziej prawdopodobne w działaniach o charakterze terrorystycznym poza obszarem pola bitwy, niż w dużych konfliktach zbrojnych. Zaangażowanie państw NATO w rozwiązywanie konfliktów zwłaszcza spoza art.5.Traktatu Waszyngtońskiego może

spowodować retorsję ze strony przeciwników tej polityki w postaci użycia asymetrycznych środków ataku wobec krajów uczestniczących w misjach tego typu.

Proliferacja broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia, zwłaszcza rakiet balistycznych, stanowi nadal realne zagrożenie. Co najmniej 25 państw ma tę broń lub prowadzi badania nad bronią NBC i środkami jej przenoszenia. Jeszcze większa liczba państw na potencjał do produkcji tej broni i w każdej chwili może ją rozpocząć.

W największym stopniu ryzyko użycia broni masowego rażenia związane jest z powstawaniem i wrogą społecznością międzynarodowej działalnością transnarodowych organizacji przestępczych, w tym zwłaszcza terrorystycznych.

Doświadczenia ostatnich kilku lat dowodzą, że nieskuteczna jest stosowana dotąd metoda zapobiegania proliferacji broni masowego rażenia, polegająca na kontroli eksportu strategicznych materiałów podwójnego zastosowania do określonych krajów. W tej sytuacji strategia zapobiegania proliferacji musi zawierać trzy podstawowe elementy:

- zbieranie danych wywiadowczych;
- zdolność do prowadzenia działań nieproliferacyjnych;
- rozwijanie pasywnego potencjału obrony: odzież ochronna, antidota, detektory czynników chemicznych i biologicznych itp.

Ponieważ zagrożenie bronią NBC jest skierowane nie tylko przeciwko wojsku, ale także (lub nawet przede wszystkim) ludności cywilnej, przeto powinny być opracowane plany ochrony ludności cywilnej na wypadek zagrożenia, umożliwiając natychmiastową interwencję służb ratowniczych i wyspecjalizowanego personelu wojskowego w wypadku ataku terrorystycznego z użyciem broni NBC.

W SZRP należy poświęcić więcej uwagi planowaniu obrony i ochrony przed bronią NBC, systematycznemu szkoleniu personelu i prowadzeniu ćwiczeń.

ZAKOŃCZENIE

Obydwie wojny światowe wybuchły w Europie. Wcześniej wielokrotnie była ona zarzewiem konfliktów i wojen. Dziś kontynent europejski przechodzi w dziedzinie bezpieczeństwa swoistą metamorfozę. Państwa przeprowadziły znaczne redukcje sił zbrojnych (i zapowiadają dalsze zmniejszanie armii). W ten sposób Europa przestała być potęgą wojskową, zdolną do samodzielnego rozwiązywania konfliktów nawet na własnym obszarze. Siły zbrojne państw europejskich są zacofane technicznie i nie są w stanie prowadzić operacji militarnych w stylu „wojny w Zatoce”.

Świat zmierza w kierunku wielobiegunowości i znaczącą w nim rolę odgrywać będą różne cywilizacje, uaktywnione przez procesy globalizacji i rewolucji informacyjnej, w szczególności – zachodnia i azjatyckie: chińska, indyjska i japońska.

Kraje azjatyckie, rozciągnięte wielkim łukiem wzdłuż południa Azji - od Izraela do Korei Północnej - budują arsenały broni nuklearnej, chemicznej i biologicznej. Konstruują rakiety balistyczne, zdolne do przenoszenia środków NBC daleko poza własne granice. Azjatycka broń masowego rażenia i balistyczne środki jej przenoszenia niwelują skutecznie przewagę amerykańskiej siły militarnej opartej na konwencjonalnych systemach wysokiej technologii. Jest ona bowiem w stosunku do systemów amerykańskich bronią asymetryczną, rozrywającą istniejące dotąd relacje między systemami broni podtrzymującymi przewagę i systemami ją podważającymi. Wymienione państwa traktują swoich sąsiadów jako potencjalnych przeciwników, gdyż ich interesy narodowe krzyżują się we wszystkich azymutach. Stają się one groźne dla przyszłości Zachodu, a w szczególności – Stanów Zjednoczonych.

Wzrastające uprzemysłowienie Chin, Indii, Korei Północnej i innych, dotąd zacofanych ekonomicznie krajów azjatyckich, nieuchronnie spowoduje zmianę kierunku przepływu azjatyckich paliw (ropy naftowej i gazu ziemnego). Dla pozostałych państw świata oznacza to istotne ograniczenie dostępu do tych surowców strategicznych, co może mieć niekorzystny wpływ na ich gospodarkę.

W Azji powstają mocarstwa, rywalizujące ze sobą i innymi potęgami świata na wielu polach. Następuje ekspansja wpływów na coraz rozleglejsze otoczenie. Ostro rysuje się kres amerykańskiej dominacji. Kontynent ten przestaje być szachownicą, na której inne mocarstwa rozgrywają swoje interesy. Zaczyna żyć

własną siłą.

W warunkach walki o przywództwo w świecie istotna rola przypadać będzie Europie, jeśli nadal chce ona odgrywać w skali globalnej znaczącą rolę. Obecnie wielkim zadaniem Europy jest zjednoczenie - rozszerzenie Unii Europejskiej na kolejne kraje, w tym państwa Europy Środkowej i Wschodniej. Pozostaje jednak problem przyszłego miejsca Rosji w jednoczącej się Europie, bowiem jest ona również krajem europejskim.

Zmiany, którym podlega Europa i wraz z nią cały świat (globalizacja i rewolucja informacyjna) niosą ze sobą nadzieje na pokój i międzynarodową pomyślność. Jednocześnie pojawiają się nowe wyzwania i zagrożenia, które mogą odwrócić korzystne zmiany i ukierunkować świat na nowe konflikty.

Polska prowadzi prointegracyjną politykę bezpieczeństwa. Po uzyskaniu członkostwa w NATO zasadniczym, kolejnym jej celem strategicznym jest przynależność do Unii Europejskiej.

Przyszłość Europy wymaga stworzenia silnego potencjału politycznego, ekonomicznego i wojskowego. Coraz silniejsze muszą być związki NATO i Unii Europejskiej.

Transformacja SZ RP jest wielkim wyzwaniem nie tylko z tego względu, że trzeba dostosować je do standardów NATO. Polska musi być w przyszłości państwem nowoczesnym pod każdym względem, także wojskowym. Bez znaczących sił zbrojnych nasz kraj nie będzie miał szansy na odgrywanie roli, jaka wynika choćby z racji wielkości posiadanego terytorium i liczby ludności.

Sprawa reformy SZ RP jest ważnym zadaniem politycznym i wielkim przedsięwzięciem ekonomicznym. Od 1990r. do 1997r. SZ RP przeżywały kryzys tożsamości. Wówczas już nie byliśmy członkiem Układu Warszawskiego i jeszcze nie byliśmy w NATO. Realizowana w tym czasie permanentna restrukturyzacja doprowadziła do wielu groźnych zjawisk w ich funkcjonowaniu. Ograniczeniom ilościowym SZ nie towarzyszyła troska decydentów o zachowanie zdolności i gotowości bojowej. Nastąpiło zerwanie więzi między poszczególnymi elementami systemu wojskowego, a w tym takie m.in. zjawiska jak:

- przerwanie normalnego procesu wymiany wojskowego sprzętu technicznego, wskutek czego zachwiano proporcje w zakresie kategorii sprzętu według stopnia jego zużycia;

- zagubiono tożsamość struktur dowodzenia i ich ściśle powiązanie z jednostkami wojskowymi;
- obniżono nakłady finansowe na wszystkie dziedziny ich funkcjonowania, co spowodowało spadek poziomu gotowości SZ do wykonywania zadań operacyjnych;
- obniżył się poziom dyscypliny w jednostkach wojskowych;
- pogłębiła się negatywna selekcja poborowych i kandydatów do szkół wojskowych;
- radykalnie obniżył się poziom zapasów strategicznych w dziedzinie uzbrojenia, części zamiennych i innych asortymentów wsparcia logistycznego.

SZ RP wymagają przeprowadzenia skutecznej reformy. Program reformy nie może być dziełem jednego człowieka. Musi być ona gruntownie opracowana i przygotowana przez zespół kompetentnych specjalistów cywilnych i wojskowych.

Pewne sugestie co do możliwych kierunków reformy zawarte są w niniejszej pracy.

BILBIOGRAFIA

1. *After kosovo: Implications for U.S.Strategy & Coalituion Warfare*, Executive Summary, Internet: <http://www.ndu.edu/inss/symposia/Topical99/summary.html>.
2. D.S. Alberts end T. Czerwinski, *Complexity, Global Politics, and National Security*, Internet :<http://www.ndu.edu/inss/books/complexity/index.html>.
3. R.H.Anderson, P.S.Anton, S.C.Bankes, T.K.Bikson, J.Caulkins,PDenning, J.A.Dewar, R.O.Hundley,C.R.Neu, *The Global of the Information Revolution:Technological Trends: Proceeding of an International conference*, Internet: <http://www.rand.org/publications/CF/CF157/>.
4. D. J. Andre,*The Art of War- past, present, future*, JFQ / Autumn 1995.
Army XXI Forces will Fulfill the Landpower Commitment to our National Military Strategy, Internet: <http://carlisle-www.army.mil/aan/tsldoo2.htm>.
5. *Army Vision 2010*, Internet: <http://www2.army.mil/2010>.
6. B. Balcerowicz, *Sojusz a obrona narodowa*, Warszawa 1999.Bellona.
- 7.Tenże, *Zagrożenia kryzysowe i wojenne Polski w świetle jej członkostwa w NATO*, *Myśl Wojskowa* 4(609),Warszawa 2000.
8. W. Chaczaturow, *Rosja a geopolityczna stabilność świata*, *Myśl Wojskowa*2(31)1998.
- 9.W. Cimoszewicz, *Polska w NATO - droga, obecne i przyszłe miejsce*, referat wygłoszony na konferencji naukowej pt.: „*Polski przemysł obronny wobec wyzwań globalizacji*”, w dn. 8. 09. 2000, Kielce.
10. *Complexity and Chaos: A Working Bibiography*, Internet: <http://www.ndu.edu/inss/books/complexity/bibliogr.html>.
- 11.Concept for future Joint Operations,Internet:<http://dtic.mil.doctrine/jv2010/concept.htm>.
12. A. H. Cordesman, *The Lessons and Non - Lessons of the Air and Missile War in Kosovo*, CSIS, Washington, 20.07.1999.
13. P. Coveney, R.Highfield, *Granice złożoności.Poszukiwania porządku w chaotycznym świecie*, Warszawa 1997, Pruszyński i S-ka.
14. P. M. Cronin(ed), *2015: Powerand Progress*, Internet: <http://www.ndu.edu/inss/books/2015/cont.html>.
15. M. G.Devost,B.K.Houghton, N.A.Pollard.Information Terrorism; Can Uou Trust Your Toaster?Internet:<http://ndu.edu/inss/siws/ch3.html>
16. *Eckwerte fur die konzeptionelle und planerische Weiterentwicklung der*

Streitkräfte, Bundesministerium der Verteidigung, 23.05.2000.

17. „*Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr*”, raport Komisji pod kierownictwem R. Weizsackera, Internet :<http://www.bundeswehr.de./ministerium/politik-aktuell/kommission.html>.

18.J. Gołębiewski, *Bezpieczeństwo narodowe RP*, Myśl Wojskowa 3(608), Warszawa 2000.

19. J. Hillen(Rapporteur), „*21st Century warfighting*”, Raport on INSS 1998 Joint Operations Symposium, Internet: <http://www.ndu.edu/inss/symposia/jointops98/summary.html>.

20.T. Hunter, *The Use of Force in Response to Terrorism*, The Terrorism Research Center, Internet: <http://www.terrorism.com/terrorism/force.html>.

21. M. Hofedlitz, *Freie Operationen*, Myśl Wojskowa 4(609), Warszawa 2000.

Joint Vision 2020, internet: <http://www.defenselink/>.

22. S. E. Johnson, *After Kosovo: Insights into future operations, Correlation of forces*, internet: <http://www.nd.edu/inss/symposia/Topical99/johnson.html>.

23. J. Kaczmarek, *Transformacja europejskiej tożsamości w zakresie bezpieczeństwa i obrony*, Myśl Wojskowa 3(608), Warszawa 2000.

24.W. Kaczmarek, *Stan i perspektywy przemysłu obronnego*, referat wygłoszony na konferencji naukowej pt.: „*Polski przemysł obronny wobec wyzwań globalizacji*”, w dn. 8. 09. 2000, Kielce.

25.Tenże, *Współczesne operacje wojskowe*, Zeszyty Naukowe AON nr 3(32) 1998,

26.W. Kitler, *Wykorzystanie potencjału pozamilitarnego w czasie kryzysu i wojny*, Myśl Wojskowa 4(609), Warszawa 2000.

27. „*Kształtowanie nowej Europy*”: *Strategiczne cele na lata 2000- 2005*, Informacja Komisji Europejskiej dla Parlamentu Europejskiego, Rady UE, Komitetu Ekonomiczno - Społecznego i Komitetu Regionów, Monitor integracji Europejskiej nr 1/2000, Komitet Integracji Europejskiej, Warszawa 2000.

28. R. Kuźniar, *Globalizacja, geopolityka i polityka zagraniczna*, Internet: <http://www.msz.gov.pl/pol.zagr/publikacje/msz/sprmn/Kuźniar.html>;

29.Tenże, *Wprowadzenie*, „*Rocznik Strategiczny*” 1997/98, Warszawa 1998, Scholar.

30. R. F. Laird and H. H. Mey, *The Revolution in Military Affairs: Allied Perspectives*, Internet: <http://ndu.edu/inss/macnair/mcnair60/m60cont.html>.

31. M. Libicki, R. Szafranski, *Tomorrow's Air Force*, Strategic Forum, nr 79, 1996,

Internet:<http://www.ndu.edu/inss/strforum/forum79.html>.

32. A.Makowski, *Siły morskie współczesnego państwa*.Gdynia 2000. Impuls Plus Consulting.

33. W. Miszański, *Konsekwencje logistyczne nowych możliwości i uwarunkowań użycia wojsk*, Myśl Wojskowa 3(608), Warszawa 2000.

34. L. Moczulski, *Geopolityka .Potęga w czasie i przestrzeni*, Warszawa1999. Bellona.

35. *Modernes Management in Verwaltung und Streitkräften*, Internet: [http:// www.bundeswehr.de/ ministerium/ politik- aktuell/kostenmanagement.html](http://www.bundeswehr.de/ministerium/politik-aktuell/kostenmanagement.html).

36. R. E. Neilson, D.T.Kuehl, *Evolutionary Change in Revolutionary Times: Case for a New National Security Education Paradigm*,Internet; <http://www.ndu.edu/irmc/>

37. *National Military Strategy*, Internet: <http://dtic.mil/jcs/core/nms.html>.

38. E. Nowak, *Zabezpieczenie logistyczne Wojsk Lądowych w operacjach*, Myśl Wojskowa 4(609), Warszawa 2000.

39. J.S. Nye, Jr., *Redefining NATO's mission in the Information Age*, NATO Review,Vol.47 -No.4.Winter 1999.

40. J. Oleksy, *Globalizacja a przemysł obronny z polskiej perspektywy*, referat wygłoszony na konferencji naukowej pt.: „Polski przemysł obronny wobec wyzwań globalizacji”, w dn. 8. 09. 2000, Kielce.

41. R. Olszewski, *Lotnictwo w odstraszaniu nuklearnym*, Warszawa 1998,Bellona.

42. *Podstawowe informacje o budżecie MON na 2000r.* Materiał prasowy Departamentu Budżetowego MON, Publikacja : Biuro Prasy i Informacji MON.

43. *Polska polityka obronna oraz struktury sił zbrojnych RP w warunkach rozszerzenia NATO*”, Raport końcowy z badań prowadzonych w ramach trójstronnego projektu badawczego MON RP - RAND -IABD, Warszawa 15.10.1997.

44. „Polska wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego: aksjologiczne i społeczne dylematy integracji z Unią europejską”, materiały z konferencji naukowej, zorganizowanej 20.11. 1997r. przez Ministerstwo Gospodarki i Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych KBN;

45. H. Possel , *Lasers and Missile Defense: New Concepts for Space - Based and Ground - Based Laser Weapons*, Internet: [http :// www.au.af.mil./ au/awc/ awcgate /cst/ /occppr05.htm](http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/cst/occppr05.htm).

46. Lord Robertson, *Kosovo one Year on, Achievement and Challenge*,NATO.2000.

47. M. Rolleston, *The Strategic Environment of 2010* , Internet:

<http://www.ndu.edu/inss/stforum/forum118.html>.

48. C. Rutkowski, *Strategiczne koncepcje systemu obrony*, Myśl Wojskowa 4(609), Warszawa 2000.
49. Scott, M. Leeb, *China and the 21st century*, Internet: <http://www.ndu.edu/inss/books/stcch4.html>.
50. J. Siniscalchi, *Non - Lethal : Implications for Military Strategy*, Internet: <http://www.au.af.mil/awc/awcgate/cst/ocpppr03.htm>.
51. Sipri, *Yearbook 1999*. Sipri. Stockholm.
52. „Strategia finansów publicznych i rozwoju gospodarczego Polska 2000 - 2010”. Omówienie dokumentu, Internet: <http://www.rzeczpospolita.pl/Pliso/gazeta/wydanie-990504/publ>.
53. *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2000.
54. *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2000.
55. G. Swartz, *Introduction to operational design and the NATO Operational Planning Process (OPP)*, SHAPE.
56. J. Szmajdziński, *Cele i uwarunkowania modernizacji Polskich Sił Zbrojnych*, referat wygłoszony na konferencji naukowej „Polski przemysł obronny wobec wyzwań globalizacji”, w dn. 8. 09. 2000, Kielce.
57. J. Świniarski, *Przyczynek do nauki o siłach zbrojnych .Od Platona do Huntingtona i Sił Zbrojnych III RP*, Zeszyty Naukowe AON nr 3(32) 1998.
58. *Transforming Defense. National Security in the 21st Century*. Report of the National Defense Panel, 1997.
59. Z. Trejnis, *Siły zbrojne w państwie demokratycznym*, Toruń 1997,
60. A. i H. Toffler, *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997, MuzaSA.
61. U.S. *Nuclear Policy in the 21 st Century. A Fresh Look at National strategy and Requirements*, Executive Report, Internet: <http://ndu.edu/inss/ccp/Nucpolicy/nucpolicy.html>.
62. T. J. Welch, *Revolution in Military Affairs: One Perspective*, Internet: <http://www.ndu.edu/inss/books/stcch6.html>.
63. M. Wiatr, *Prawdopodobny charakter współczesnych operacji*, Myśl Wojskowa 4(609), Warszawa 2000.
64. A. P. Wierzbicki, *Polska na rozstajach historii: Szanse i zagrożenia integracji ze społecznością euroatlantycką w obliczu wyzwań społeczeństwa informacyjnego*, Internet: <http://www.kbn.gov.pl/pub/info/iriss/wierzb-1.html>.

65. J. Wojnarowski, *Mobilizacja Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2000, Bellona.
66. „Wojny sukcesyjne”. *Rosja i WNP wobec zmian na Kremlu*, Raport OSW, marzec 2000.
67. Wprowadzenie do konferencji naukowej nt. „*Integracja europejska wobec wyzwań ery informacyjnej (postindustrialnej)*”, zorganizowanej przez Centralny Urząd Planowania i Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych KBN, Internet: <http://www.kbn.gov.pl/pub/info/iriss/integracja.html>.
68. R. Wróblewski, *System kierowania obroną państwa i zarządzanie w sytuacjach kryzysowych*, Myśl Wojskowa 4(609), Warszawa 2000.
69. X -lecie Żandarmerii Wojskowej, KG ŻW, Warszawa 2000.
70. „*Założenia polityki innowacyjnej państwa do 2002 roku*”, dokument rządowy przyjęty przez Radę Ministrów na posiedzeniu w dn.6.grudnia 1999r.
71. D. S. Zakheim, „*System Planning Corporation International, Allies and Defense*, CEO, Internet: <http://www.ndu.edu/inss/symposia/jointtops99/zakheimpaper.html>.
[publications/ Evolutionary%20Change.html](http://www.ndu.edu/inss/symposia/jointtops99/zakheimpaper.html).
72. Z. Zalewski, *Problemy bezpieczeństwa polski w nowej rzeczywistości*, Myśl Wojskowa 4(609), Warszawa 2000.
73. K. Żygulski, *Wstęp do problemów globalnych współczesnego świata*, podręcznikowe materiały pomocnicze Wyższej Szkoły Społeczno - Ekonomicznej, Z.1.